

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
ZAHRADNICKÁ FAKULTA

ENVIRONMENTÁLNĚ ŠETRNÁ REKREACE
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce
Ing. Markéta Flekalová, Ph.D.

Lednice 2015

Vypracovala
Bc. Anna Svobodová

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autorka práce: Bc. Anna Svobodová
Studijní program: Zahradní a krajinářská architektura
Obor: Zahradní a krajinářská architektura

Vedoucí práce: Ing. Markéta Flekalová, Ph.D.

Název práce: **Environmentálně šetrná rekreace**

Zásady pro vypracování:

1. Prostudujte odbornou literaturu týkající se problematiky trvale udržitelného turismu a rekreace. V úvodní části diplomové práce shrňte pilíře trvalé udržitelnosti v rámci cestovního ruchu, zaměřte se na příklady dobré praxe a jejich aspekty.
2. Po dohodě s vedoucí práce vymezte modelové území v oblasti Nového Města na Moravě. Stručně charakterizujte jeho přírodní podmínky a historický vývoj. Detailně se zaměřte na popis atraktivit území, na jejich základě stanovte potenciály rekreace ve zvoleném území. Zaměřte také na popis území z hlediska limitních faktorů rekreace (ochranné režimy území apod.) a z nich plynoucí rekreační únosnosti.
3. Porovnejte využívání s charakteristikou území a definujte možné konflikty, problémy v území související s rekreačním využitím, limity rekreace, vše z hlediska udržitelného rozvoje. Navrhněte ruku v ruce jdoucí úpravy rekreačního využívání krajiny a úpravy přímo zvoleného modelového území, které povedou ke zvýšení udržitelného rekreačního využívání daného místa a akcentaci všech tří pilířů (environmentálního, sociálního a ekonomického). Návrh vypracujte formou studie a zohledněte v něm výsledky průzkumů a rozborů.
4. V závěru shrňte úskalí rekreačního využívání hodnotných území a zobecněte zjištěné skutečnosti. Připojte stručné shrnutí, jak v řešeném území dále rozvíjet možnosti rekreace při naplňování požadavků trvale udržitelného rozvoje.

Rozsah práce: cca 60 stran textu, tabulková, mapová a obrazová příloha

Literatura:

1. SCHNEIDER, J. -- FIALOVÁ, J. -- VYSKOT, I. *Krajinná rekreologie I.* Brno: MZLU v Brně, 2008. 140 s. 1. ISBN 978-80-7375-200-2.
2. HODANĚ, B. -- DOHNAL, T. *Rekreologie.* 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 281 s. ISBN 978-80-244-2197-1.
3. PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. 298 s. ISBN 978-80-7041-658-7.
4. ZELENKA, J. -- ŠIMKOVÁ, E. -- PÁSKOVÁ, M. Udržitelný cestovní ruch. [online]. 2007. URL: <http://ucr.uhk.cz/>.
5. PTÁČEK, L. *Interpretace místního dědictví: příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí.* Brno: Nadace Partnerství, 2004. 88 s. ISBN 80-239-2068-5.
6. MOLDAN, B. *Podmaněná planeta.* 1. vyd. V Praze: Karolinum, 2009. 419 s. ISBN 978-80-246-1580-6.

Datum zadání: prosinec 2013

Datum odevzdání: květen 2015

Bc. Anna Svobodová
Autorka práce

Ing. Markéta Flekalová, Ph.D.
Vedoucí práce

doc. Ing. Petr Kučera, Ph.D.
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Robert Pokluda, Ph.D.
Děkan ZF MENDELU

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Environmentálně šetrná rekreace**

vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona 111/1998 Sb. o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon 121/2000 Sb., autorský zákon a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Radňovicích dne 3.5.2015

podpis

Poděkování

Touto cestou děkuji všem, kteří mi pomáhali při zpracovávání diplomové práce, nejvíce patří moje díky Ing. Markétě Flekalové, Ph.D., která vždy ochotně a inspirativně odpovídala na mé dotazy. Dále chci poděkovat Petru Matějkovi za vřelé přijetí a podnětný rozhovor o poměrech rekreace v CHKO Žďárské vrchy. Také chci poděkovat Elišce Chytkové za pomoc při formální úpravě této práce.

Obsah

. Úvod	1	3.4.2. Formy udržitelného cestovního ruchu	8
2. Cíl práce	1	3.4.3. Udržitelný cestovní ruch a ochrana přírody v prostředí ČR	9
3. Environmentálně šetrná rekreace, pojmy, původ, praxe	2	3.5. Příklady fungujících projektů	10
3.1. Vymezení pojmů	2	Hostětín.....	10
Rekreace	2	TUŽ se, Broumovsko!	10
Rekreační únosná kapacita	2	Geofun- hra, co svět neviděl.....	10
Limity rekreace	2	Galerie Z ruky	11
Vliv rekreace na životní prostředí.....	2	4. Materiál a metody	12
Vliv na přírodní složku životního prostředí.....	3	4.1. Postup práce.....	12
Vliv na sociálně-kulturní složku životního prostředí.....	3	4.1.1. Literární řešerše.....	12
Vliv na ekonomickou složku životního prostředí.....	3	4.1.2. Návrhová část.....	12
Cestovní ruch	3	4.1.3. Metodika TERPLAN	12
Turismus X turistika	3	4.1.4. Metodika dle Carbola	13
Pojem „environmentální“	3	4.1.5. Další postup	14
Autenticita X identita.....	4	5. Výsledky práce	15
3.2. Trvale udržitelný rozvoj.....	5	5.1. Modelové území.....	15
3.2.1. Formování.....	5	5.1.1. Širší vztahy	15
3.2.2. Definice.....	5	5.1.2. Primární struktura krajiny.....	15
3.2.3. Tři pilíře udržitelného rozvoje	6	5.1.2.1. Geologická charakteristika.....	15
Ekonomický pilíř.....	6	5.1.2.2. Geomorfologická charakteristika.....	15
Environmentální pilíř	6	5.1.2.3. Hydrologická a hydrogeologická charakteristika.....	16
Sociální pilíř	6	5.1.2.4. Půdní charakteristika	16
3.3. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu	7	5.1.2.5. Klimatická charakteristika.....	17
3.3.1. Včlenění do cestovního ruchu	7	5.1.2.6. Biota	17
3.3.2. Definice.....	7	5.1.3. Sekundární struktura krajiny	18
3.4. Podoby udržitelného cestovního ruchu	8	5.1.3.1. Historie osídlení	18
3.4.1. Terminologie.....	8	Jiříkovice.....	18
		Lhotka	18

Sklené.....	18	5.4. Návrh	40
5.1.3.2. Vývoj využití krajiny	19	5.4.1. Konkrétní úpravy krajiny	40
5.1.3.3. Využití území (Land Use).....	20	Mimolesní zeleň.....	40
5.1.3.4. Rekreační užívání krajiny	20	Změna orné půdy na trvalé porosty	40
5.1.4. Terciární struktura krajiny	23	Prostupnost.....	41
5.1.4.1. Ochranný režim.....	23	5.4.2. Interpretace místních zajímavostí.....	45
5.1.4.2. Duchovní hodnoty krajiny.....	24	6. Diskuze	48
5.2. Analýzy území.....	26	6.1. Úskalí metodik pro vyhodnocování rekreačního potenciálu	48
5.2.1. Hodnoty a limity území.....	26	6.1.1. Metodika TERPLAN	48
5.2.1.1. Hodnoty	26	6.1.2. Metodika dle Carbola	48
5.2.1.2. Limity území.....	29	6.2. Návrh	48
5.2.2. Určení rekreačního potenciálu	29	6.2.1. Návrh krajinných úprav	48
5.2.2.1. Hodnocení potenciálu cestovního ruchu metodou TERPLANu	29	6.2.2. Regionálně naučná hra Vodou	49
5.2.2.2. Hodnocení potenciálu cestovního ruchu metodou dle Carbola.....	30	7. Závěr	50
5.2.2.3. Další skutečnosti ovlivňující rekreační potenciál	31	8. Abstrakt	51
5.2.3. Ekologická zonace.....	31	9. Použité prameny	52
5.2.3.1. Reliéf	31		
5.2.3.2. Voda	31		
5.2.4. Střety v území.....	33		
5.3. Koncept návrhu	35		
5.3.1. Historické souvislosti	35		
5.3.2. Shrnutí analýz	35		
5.3.3. Vývojové scénáře.....	35		
5.3.3.1. Scénář nezájmu.....	35		
5.3.3.2. Harmonický scénář	36		
5.3.3.3. Srovnání jednotlivých scénářů s aktuálním využitím krajiny.....	36		
5.3.4. Vlastní koncept	39		

Seznam obrázků

OBR. 1 ŠIRŠÍ VZTAHY	15
OBR. 2 LOKALIZACE	15
OBR. 3 HYPOMETRIE	16
OBR. 4 MAPA BIOCHOR	17
OBR. 5 HISTORICKÝ VÝVOJ SÍDEL	19
OBR. 6 VÝZNAMNÉ ZNAKY KRAJINY	26
OBR. 7 VÝSLEDKY HODNOCENÍ REKREAČNÍHO POTENCIÁLU METODOU TERPLAN	29
OBR. 8 TŘI STUDNĚ	35

Seznam tabulek

TABULKA 1 PROMĚNNÉ, METODA TERPLAN	13
TABULKA 2 TABULKA PRO VYHODNOCENÍ REKREAČNÍHO POTENCIÁLU METODOU TREPLAN	13
TABULKY 3 VÝSLEDKY HODNOCENÍ REKREAČNÍHO POTENCIÁLU METODOU DLE CARBOLA	30
TABULKA 4 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ HODNOCENÍ REKREAČNÍHO POTENCIÁLU DLE CARBOLA	31
TABULKA 5 STUPNICE CARBOL	31
TABULKA 6- SROVNÁNÍ SCÉNÁŘŮ	36

Seznam map

SOUČASNÉ VYUŽITÍ PLOCH (LAND USE)	26
REKREAČNÍ VYUŽITÍ	27
OCHRANNÝ REŽIM	30
HODNOTY ÚZEMÍ	32
EKOLOGICKÁ ZONACE	37
PROBLÉMOVÝ VÝKRES	39
SCÉNÁŘ NEZÁJMU	42
HARMONICKÝ SCÉNÁŘ	43
NÁVRH KRAJINNÝCH ÚPRAV	46

Seznam vizualizací

PANORAMATA	33
MIMOLESNÍ ZELEŇ 1	47
MIMOLESNÍ ZELEŇ 2	48
ZMĚNY VYUŽITÍ PLOCH	49
HRA VODOU	51
HRA VODOU, STANOVIŠTĚ	52

1. Úvod

„Na cesty se nevydávám s žádným konkrétním cílem co vidět, zdolat, prožít. Možná mi to trvalo trestuhodně dlouho, ale došla jsem k závěru, že to nejzajímavější, co se dá v cizině potkat, je všednost. Čím odlišnější je od té naší, tím víc okouzluje.“ (Holcová, 2001)

Milena Holcová se sice ve své knize zmiňuje o cizině, ale pravdou je, že rozdíly v kultuře, tradicích či jmenované všednosti lze najít i mezi regiony jediného státu. Nejsou tak okázalé, jako když se cestovatel vydá na opačný konec světa, přesto se i tyto malé rozdíly odráží ve všem, co člověka obklopuje - zvycích, způsobu myšlení, krajině... Tato specifická jednotlivých regionů láká návštěvníky, kteří čas od času potřebují opustit svoji rutinu a zregenerovat síly v novém prostředí alespoň trochu odlišném od toho jejich. Autenticita nového prostředí se tím stává hodnotou pro rekreaci. Návštěvníci a „nové“ prostředí mezi sebou začnou vzájemně působit, problém nastane, pokud je působení návštěvníků tak silné, že specifická prostředí se začne vytrácet pod tlakem rekreačního využití. Stalo se to na mnoha místech a stávat se to bude, pokud se rekreace nezačne rozvíjet podle koncepcí založených na principech udržitelného rozvoje cestovního ruchu.

Tato diplomová práce řeší právě možnosti využití rekreačního potenciálu krajiny tak, aby zůstaly zachovány všechny hodnoty utvářející osobitost daného regionu, a to jak přírodního prostředí, tak sociálního a ekonomického.

2. Cíl práce

Cílem této práce je prostudovat literaturu zabývající se udržitelným cestovním ruchem a na základě poznatků z literární rešerše a vlastního rozboru území vyhodnotit rekreační potenciál modelového území, konfrontovat stávající využití krajiny s výsledky výzkumů a navrhnout takové úpravy rekreačního využívání krajiny a krajiny samotné, které povedou ke zvýšení udržitelného rekreačního využívání daného místa při akcentaci všech tří pilířů udržitelnosti.

3.Environmentálně šetrná rekreace, pojmy, původ, praxe

3.1.Vymezení pojmů

Jak jsou dané výrazy chápány v kontextu této diplomové práce:

Rekreace

Flekalová (2008, s. 1) ukazuje etymologický původ slova:

„Rekreace je slovo latinského původu. Creo znamená tvořit, plodit, vyrábět bez nucení. Re znamená znovu. Recreo znamená znovu, opět tvořit, oživit, osvěžit ,obnovit, zotavit. Recreatio se vysvětluje jako osvěžení, občerstvení, zotavení.“

Výkladový slovník cestovního ruchu (2012,s. 248) heslo vysvětluje jako:

„1. užší pojetí: souhrn odpočinkových činností, provozovaných ve volném čase (o dovolené) a často jako jedna z forem CR (rekreační CR);

2. obecnější pojetí: využití volného času, jehož součástí může být aktivní pohyb, aktivní nebo pasivní účast na různých akcích, cestování a turistika. ... Jejím výsledkem by měla být regenerace životních sil účastníků. Za nejúčinnější pro regeneraci je považována aktivní outdoorová rekreace mimo obvyklé prostředí.“

Hodaň a Dohnal (2005) naproti tomu pasivní odpočinek, kdy se člověk osobně nerozvíjí, vůbec neuznávají za druh rekreace, pouze za biologickou nutnost.

Kromě vlastního znovuobnovování sil je potřebné rekreaci chápat i jako aktivitu zahrnující určité realizační a provozní vztahy. Protože se tato práce zabývá environmentálně šetrnou rekreací, jsou zde uvedeny pouze nejdůležitější faktory pro plnění funkce rekreace ve vztahu k prostředí.

Rekreační únosná kapacita

Podle výkladového slovníku cestovního ruchu (2012, s. 250) je rekreační únosná kapacita: *„Taková úroveň rekreačního využití prostoru (území), která nevede k neakceptovatelné změně charakteru nebo množství zdrojů nebo zážitku při rekreaci. Může být vztažena na celý rok {celoroční rekreační únosná kapacita} nebo na den {denní rekreační únosná kapacita}. Obdobně jako obecně u únosné kapacity mohou být rozlišovány fyzická únosná kapacita, ekologická únosná kapacita, ekonomická únosná kapacita, psychologická únosná kapacita.“*

Limity rekreace

Limity mohou být vztaženy ke krajině či k rekreantům. Schneider, Fialová, Vyskot (2008) vymezují limity rekreace antropocentricky - jako handicap, který snižuje hodnotu krajiny k rekreačnímu využití (absence atraktivit v krajině, narušení krajinného rázu, alergený,...).

Limity ve vztahu lidí ke krajině řeší únosná kapacita:

„Únosná kapacita ...Specificky v cestovním ruchu: maximální zatížení daného území cestovním ruchem bez snížení kvality životního prostředí a ekosystémů, zážitku a spokojenosti návštěvníka, bez negativních vlivů na místní komunitu, její socioekonomickou strukturu a aktivity, kulturu dané oblasti. Únosná kapacita má rozměr sociální, fyzický a environmentálně-ekologický. V mnoha destinacích CR byla již únosná kapacita překročena (přelidněné pláže, historická centra velkých měst, horská lyžařská střediska, nejnavštěvovanější národní parky (v ČR Krkonoše) apod.). Podle druhu působení a posuzovaného aspektu se rozlišuje psychologicky únosná kapacita, fyzicky únosná kapacita, ekologicky únosná kapacita, sociokulturně únosná kapacita.“ Výkladový slovník cestovního ruchu (2012, s. 304)

Vliv rekreace na životní prostředí

Vlivy rekreace Galvasová a Binek (2008) dělí podle oblasti, na kterou působí - jsou jimi přírodní, sociálně-kulturní a ekonomická složka prostředí.

Vliv na přírodní složku životního prostředí

Schneider, Fialová a Vyskot (2008) vidí pozitivní vliv rekreace ve zkvalitňování stavu životního prostředí. Realizována jsou různá krajinná opatření, která zvyšují atraktivitu území nejen pro návštěvníky, ale i místní obyvatele.

Negativní vliv vidí Galvasová a Binek (2008) v koncentraci velkých skupin lidí. Krajina je často namáhána nad míru, do které ještě působí její samoregulační schopnosti. Působení lidí zahrnuje znečištění - jak tuhými odpady, tak emisemi, ale lze počítat i estetické znečištění krajiny (výstavba reakčních objektů), dále někteří rekreanti zatěžují až narušují ekosystémy svým necitlivým chováním.

Vliv na sociálně-kulturní složku životního prostředí

Cestovní ruch přispívá k ochraně kulturních hodnot a památek, protože ty jsou často cílem rekreatantů. Snad nejznámější organizací zabývající se ochranou památek je UNESCO. Památky chráněné touto organizací často v místních obyvatelích vyvolává patřičnou hrdost na svůj domov. Cestovní ruch se také podílí na vzájemném porozumění mezi odlišnými kulturami.

Galvasová a Binek (2008) uvádí, že při cestovním ruchu dochází ke vzájemné interakci mezi místním obyvatelstvem a návštěvníky. Přinést může obohacení, ale i pocit méněcennosti. Vlivem nově příchozích se také mohou postupně vytrácet původní tradice, protože místní začnou napodobovat a přejímat vzorce chování návštěvníků. V českém prostředí jsou tyto jevy spíše v malé míře, což ale lze zaznamenat, je „turistická iritace“ - negativní postoj k návštěvníkům ze strany místních obyvatel ve zvláště vytížených rekreačních střediscích.

Vliv na ekonomickou složku životního prostředí

Cestovní ruch je odvětví průmyslu, s čímž jsou spojeny pozitivní i negativní jevy. Hlavním přínosem je vytváření pracovních míst, také přináší finance do konkrétního místa a tím podporuje lokální ekonomiku. Rozvoj rekreačního využití přináší i lepší dopravní infrastrukturu a vybavenost pro místní obyvatele.

V souvislosti s negativními jevy Galvasová a Binek (2008, s. 53) zmiňují: „Efekt turistické pasti, kdy dochází k intenzivnímu rozvoji cestovního ruchu takovým způsobem, že podnikatelské aktivity znehodnocují atraktivitu lokality (kulturní a přírodní hodnoty destinace) a tím i předpoklady pro svůj ekonomicky, ekologicky i společensky udržitelný rozvoj.“

Dalším negativem je sezónnost rekreace a tedy i příjmů lidí na rekreaci závislých.

Cestovní ruch

Cestovní ruch lze chápat dvěma způsoby - jako cestování samotné: „*souhrn aktivit osob cestujících do míst mimo jejich obvyklé prostředí a pobývajících v těchto místech po dobu ne delší než jeden rok za účelem trávení volného času, podnikání či jiným účelem*“ Galvasová a Binek (2008, s.18)

nebo jako odvětví průmyslu: „*...hospodářské odvětví označované někdy jako průmysl cestovního ruchu. Nejedná se o průmysl v běžném slova smyslu, nýbrž o souhrn specifických služeb, procesů a produktů spjatých s aktivitami cestujících osob.*“ Galvasová a Binek (2008, s.18)

Turismus X turistika

Vlivem anglicky psaných tematicky zaměřených odborných textů se do češtiny vloudilo slovo turismus, které bývá zaměňováno s pojmem turistika. Turismus je dle Výkladového slovníku cestovního ruchu (2012, s. 295 a s. 299) „*alternativní termín pro cestovní ruch odvozený z angl. slova tourism*“. Naproti tomu turistika označuje „*druh CR, kdy se účastník pohybuje vlastní silou (případně s využitím síly zvířat, ale nemotorizovaně), jde tedy o aktivní formu účasti návštěvníků na cestovním ruchu. Typický je pobyt v přírodě a často také jednodušší způsob ubytování a stravování.*“

Pojem „environmentální“

Slovo environmentální přichází do českého slovníku z anglického „environmental“ - tedy týkající se životního prostředí ve smyslu všech aspektů okolí subjektu; postupně se význam zúžil a životním prostředím je myšlena hlavně přírodní složka.

Výraz v původním smyslu, tedy zahrnující třeba i aspekty sociální, vidíme u oboru environmentalistika. Tu Ladomerský (2000, s. 12) definuje jako „*multidisciplinární obor, zaměřený na environmentální hodnocení jednotlivých antropogenních činností souvisejících s výrobou a spotřebou*“

a na návrhy řešení minimalizace (včetně technologií čištění a technickoorganizačních opatření) jejich negativních důsledků na životní prostředí a zdraví člověka“. Dle Kohoutka (2015) je to „věda na pomezí přírodních věd (např. ekologie) a humanitních věd (např. sociologie) zabývající se problematikou životního prostředí.“

Autenticita X identita

Výkladový slovník Arts Lexicon (2012, s. 1) definuje autenticitu jako *pravost, ryzost, původnost, hodnověrnost*.

Výraz je ve své podstatě poměrně komplikovaný, protože je užíván v rozdílných oborech, což může způsobovat významovou nejasnost a jeho nesprávnou interpretaci.

Snad nejčastěji je výraz používán v oblasti památkové péče. Bečková (2015, s. 1) tvrdí, že v kontextu památkové péče je tento výraz chápán až rigidně a důraz je kladen především na „*co nejpůvodnější stav památky*“. Přesto vyvstává otázka - jestliže památka prošla více historickými obdobími a byla jimi poznamenána, které z těchto období bude považováno za autentické?

Stejný problém nastává při pojetí autenticity v kontextu přírody a krajiny. Cílek (2004, s. 1) popisuje autenticitu jako stav krajiny v určitém časovém období. „*Autentická příroda je taková, v níž přibýlo co nejméně nových druhů a ubylo co nejméně druhů původních a zároveň se v ní dnešní stav reliéfu a vodních toků co nejvíc blíží některému z dřívějších stavů.*“ Zde je tedy naznačeno, že autentická je taková příroda, která se nejvíce podobá předchozímu stavu.

Do třetice, výraz je velmi rozšířen v sociologickém prostředí, kde je (mimo jiné) řešena autenticita turistické destinace a turistického zážitku. „*Autenticita destinace v rámci cestovního ruchu bývá chápána jako její neinscenovanost či minimální, nulová stylizace.*“ (Arts Lexicon, 2012, s. 1) Autenticitou je myšleno nejen hmotné prostředí, ale i chování obyvatel. Právě vztahem „domorodců“ a turistů se zabývala řada sociologů (Goffman, MacCannell,...), autoři (Goffman, 1999) tvrdí, že zachování autenticity ve vztahu k návštěvníkům je problematické, až nemožné - chování „domorodců“ se totiž mění už samotným setkáním s turistou. Záměrem jejich setkání je zažít běžnou rutinu domorodce, což však v pojetí cestovního ruchu v ČR není až tak prvořadé. V rámci

environmentálně šetrné rekreace je však bez debat, že by měly být podporovány měkké formy turismu - tedy ty, které se snaží spíše přizpůsobovat místním obyvatelům a ne naopak.

Podobný význam jako autenticita má i identita. Identita samotná je chápána jako totožnost, svébytnost, mentální nebo sociální reprezentace podstatných znaků subjektu. (Wikipedia, 2015) Identita krajiny je výraz používaný v oborech zabývajících se hodnocením krajiny, Vorel (2006, s. 263) píše:

- „*Identita krajiny může být dána:*
- *rázovitostí a nezaměnitelností krajinné scény,*
 - *přítomností viditelných stop kulturního vývoje,*
 - *kulturním, historickým či symbolickým významem míst.*“

Jančura (2001) dodává, že na identitě se významně podílí vztah místních obyvatel ke „svoji“ krajině, což potvrzuje i Cílek (2006) a podotýká, že pro identitu krajiny jsou významné i pocity, které v nás krajina vyvolává.

Na rozdíl od autenticity (či jejího sociologického chápání) identita tolik neakcentuje vzájemné sociální vztahy mezi obyvateli místa a interakci obyvatel- návštěvník. To je důvodem, proč je v této práci užíváno právě výrazu autenticita a ne identita. Jedinou výtkou, která by mohla vzejít ze zvolení této terminologie, je, že autenticita může být některými kruhy chápána jako stagnace-zakonzervování určitého stavu a jeho následná ochrana. Z výše zmíněných pojetí však vyplývá, že teoretikové počítají s postupnou změnou autenticity vlivem vývoje. Jde tedy o termín dynamický, zvláště pak v sociologickém pojetí, které je v této práci bráno za významné.

3.2.Trvale udržitelný rozvoj

Trvale udržitelný rozvoj se stal v posledním desetiletí často skloňovaným souslovím. Je dynamickým termínem, k jehož základní podobě v průběhu času přibývají nová upřesnění a dodatky.

3.2.1.Formování

Moldan (2009) datuje počátky formování konceptu trvale udržitelného rozvoje už do 60. let 20. století, kdy začala propukat ekologická krize masověji, než tomu bylo doposud. Rozsah škod napáchaných na životním prostředí vyjevila ve své knize *MLčící jaro (Silent Spring, 1962)* R. Carsonová a zburcovala tím odbornou i laickou veřejnost.

Dalším významným dílem rozvíjejícím problematiku exploatace přírodních zdrojů byla kniha *Meze růstu (Limits to Growth, 1972)*, kde byl poprvé použit pojem trvalá udržitelnost.

Právě na Limity růstu (mimo jiné) reagovala Konference OSN o lidském životním prostředí ve Stockholmu (1972), která, ačkoli nepřinesla jednotnou strategii ochrany životního prostředí, se zasloužila o začlenění environmentálně prospěšných opatření do právních předpisů a institucí jednotlivých států. Přelomovým okamžikem pro formování strategií trvale udržitelného režimu se stalo založení Světové komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED). Organizace v roce 1987 vydala závěrečnou zprávu *Naše společná budoucnost*, kde byl definován trvale udržitelný rozvoj a byly stanoveny principy, jejichž uplatnění v hospodářských politikách měly vést k realizaci trvalé udržitelnosti.

3.2.2.Definice

Definice trvale udržitelného rozvoje postupem času vzniklo nepřeberné množství, za základní definici lze považovat tu, která byla uvedena ve studii *Naše společná budoucnost*:

„Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí naplnění potřeb současné generace, aniž by byla ohrožena možnost naplnění potřeb generací příštích.“ (Hála 2007, s.1)

Jak již bylo naznačeno, zásady udržitelného rozvoje byly postupně implementovány do nadnárodních i státních právních norem. Pro Českou republiku je relevantní definice Evropského parlamentu:

„Udržitelný rozvoj znamená zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace.“ (Hála 2007, s.1)

Do českého právního systému se udržitelný rozvoj dostává primárně v zákoně 17/1992 Sb., o životním prostředí a je charakterizován následovně:

„Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“ (Zákon č.17/1992 Sb., s. 1)

Lze postřehnout, že postupem času se z termínu vytrácí slovo „trvale“. Již v 70. letech vystaly argumenty, že trvalý růst je nesmysl: *„Nekonečný růst libovolného typu je neudržitelný v prostředí konečných zdrojů.“* (Rynda 2008, s. 1) Ozývají se i další hlasy kritiků, kteří poukazují na to, že původní definice (tedy ta ze studie *Naše společná budoucnost*) jen vágně popisuje, co přesně se myslí rozvojem a naplňováním potřeb. Např. Hála (2007) srovnává pojetí potřeb v zákoně 17/1992 Sb., o životním prostředí (rozvoj umožní zachovávat základní životní potřeby) a v pojetí evropského parlamentu (rozvoj je zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí). Na toto téma hovoří i Kohák (Moldan, 2001), který tvrdí, že udržitelnost vůbec není možná, pokud to znamená zachovávat nynější způsob života euroamerické populace.

V dnešní době se trvalost rozvoje považuje za překonanou a vyvrácenou, proto dále v práci bude užíváno už jen spojení udržitelný rozvoj.

Další výhrady má k původní definici i Rynda, který podotýká, že je až příliš antropocentrická, jeho tvrzení podporuje také vyjádření Pearce (1996, s. 16): *„Pokud práva vznikají částečně na základě schopnosti vnímat, zdá se divné vyloučit z nich vnímaté bytosti jiné než člověk jen proto, že nejsou schopny vyjadřovat svoje preference.“*

Přes určité výhrady nelze pochybovat o tom, že směr, kterým se vyvíjí uchopení udržitelného rozvoje, čím dál více zpřesňují jeho znění, např. Rynda (2008, s. 2) zmiňuje: *„Trvale*

udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických nástrojů a technologií uspokojovat sociální potřeby lidí, materiální i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné nově redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich instituce a procesy.“

V každém případě ideové vyznění všech definic je jednoznačné- v každé lidské činnosti je třeba klást důraz na zodpovědnost vůči (i vzdálené) budoucnosti.

3.2.3.Tři pilíře udržitelného rozvoje

Podle Maiera a Rozehnalové (2006) udržitelný rozvoj vymezuje aspekty, ve kterých mají být v praxi uplatňovány principy udržitelnosti. Jsou jimi životní prostředí, ekonomika a sociální prostředí- tři pilíře trvalé udržitelnosti (environmentální, ekonomický, sociální). Cílem udržitelného rozvoje je zachovávat jednotlivé pilíře ve vzájemné harmonii, ani jeden z pilířů by neměl být upřednostňován před dalšími. Uplatňování opatření v rámci jednotlivých pilířů by mělo vždy vést ke splnění dlouhodobých cílů.

Rynda (2008) se zmiňuje ještě o čtvrtém pilíři: politicko-sociální sféře.

Ekonomický pilíř

Herman Daly (2006), bývalý ekonom Světové banky, charakterizoval cíle ekonomického pilíře ve třech bodech :

- *„intenzita využívání obnovitelných přírodních zdrojů nesmí přesáhnout rychlost jejich regenerace,*
- *intenzita využívání neobnovitelných zdrojů nesmí přesáhnout rychlost nalézání jejich obnovitelných náhrad,*
- *intenzita znečišťování nesmí přesáhnout asimilační kapacitu životního prostředí.“*

Rynda (2008) říká, že cíle jsou uváděny do praxe např. vývojem nových, šetrnějších technologií, promyšleným řízením lidských zdrojů, pobídkami ze strany státu.

Za stinnou stránku ekonomického pilíře považuje Maier a Rozehnalová (2006) přístup hlavního ekonomického proudu k rozvoji. Mainstreamová ekonomie často ztotožňuje rozvoj s růstem, jehož hodnoty jsou kalkulovány z ukazatelů (např.HDP) nezahrnujících všechny externality (např. dobrovolnictví, šedá ekonomika,...). Rynda (2008, s. 3) na toto téma říká: *„Současné musí být životnímu prostředí, přírodě a krajině přiznána nejen hodnota, ale i cena; negativní i pozitivní externality musí být internalizovány, aby se trh stal skutečným funkčním trhem s respektem k přírodním hodnotám“*

Environmentální pilíř

V definicích udržitelného rozvoje se objevuje přání zachovat prostředí budoucím generacím. Environmentální pilíř úzce souvisí s ekonomickým, který má v zájmu udržení funkčnosti životního prostředí plnit cíle formulované H. Dalym (viz výše).

Ochrana prostředí je realizována legislativou na úrovni jednotlivých států, popřípadě je upravena mezinárodními smlouvami. Plnění cílů je prováděno prostřednictvím monitoringů státní i globální úrovně (např. v Evropě EECONET, NATURA 2000).

Sociální pilíř

Zvýšení životní úrovně, podpora komunit, zachování kulturních specifik a zajištění dobré životní úrovně, vše při dodržování limitů daných ekosystémem - to je výčet cílů proklamovaných v definicích udržitelného rozvoje. Za ukazatele sociálního rozvoje jsou brány např. index lidského rozvoje, vzdělanost obyvatel, očekávaná délka života při narození, atd. Mezřický (2005,s. 2) se k realizování a sledování cílů vyjadřuje: *„Zatímco panuje shoda o hlavních indikátorech environmentálního pilíře udržitelného rozvoje, cíle ekonomického a sociálního pilíře jsou daleko méně jasné.“* Nicméně sociální aspekt v poslední době začíná mít čím dál větší váhu, tento trend lze pozorovat na až nekriticky pozitivní podpoře komunitních projektů.

3.3.Udržitelný rozvoj cestovního ruchu

3.3.1.Včlenění do cestovního ruchu

Koncept udržitelného rozvoje začal postupně pronikat do všech odvětví lidské činnosti, z podstaty své definice to ani nemohlo být jinak. Jedním z prvních dokumentů včleňujících udržitelnost do odvětví cestovního ruchu je Charta udržitelného turismu sepsaná na Světové konferenci udržitelného turismu v Lanzarote, 1995. Charta mimo jiné prohlašuje:

„Rozvoj turismu by měl být založen na principech udržitelnosti, což znamená, že musí být ekologicky únosný v dlouhodobém měřítku, stejně jako ekonomicky životaschopný a eticky a sociálně přátelský k místní komunitě.“ (WORLD CONFERENCE ON SUSTAINABLE TOURISM 1995, s. 2)

Ve svém prohlášení se dále charta zmiňuje o zajištění ochrany přírodnímu i kulturnímu bohatství, o respektu ke křehké rovnováze komunit i přírodního prostředí, klade důraz na zodpovědnost turistů a zapojení místních obyvatel do procesu rozvoje.

Dalším důležitým dokumentem je Globální etický kodex cestovního ruchu, který byl oficiálně přijat na Valném shromáždění Organizace spojených národů v roce 2001. Kodex poskytuje návody a principy, kterými by se měly řídit klíčové subjekty cestovního ruchu (vláda, cestovní průmysl, komunity,...) za účelem minimalizace negativních dopadů cestovního ruchu na životní prostředí, kulturu, společnost a maximalizace přínosů tohoto odvětví. Dodržování zásad kodexu je čistě dobrovolnou záležitostí.

V roce 1999 byl poprvé zveřejněn text Evropské charty pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech. Charta vznikla pod záštitou Federace EUROPARC. Cílem charty je:

„Zvýšit povědomí a podporu pro evropské chráněné oblasti jakožto základní část našeho dědictví, která by měla být chráněna a již by se měly těšit současné a budoucí generace.

Zlepšit udržitelný rozvoj a řízení cestovního ruchu v chráněných oblastech, které bere v úvahu potřeby životního prostředí, místních obyvatel, místních podniků a návštěvníků.“ (EUROPARC FEDERATION 1999, s. 1)

Dodržování pravidel charty je opět dobrovolné.

3.3.2.Definice

Svým způsobem vystihla všechny principy udržitelného cestovního ruchu už Charta udržitelného turismu, která je převzala z obecných zásad udržitelného rozvoje. V podobném duchu jsou pak formulovány i definice udržitelného cestovního ruchu:

Podle Světové organizace cestovního ruchu (United Nations World Tourism Organization) je udržitelný cestovní ruch takový: *„..., který přebírá plnou zodpovědnost za současné i budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady a přitom naplňuje potřeby návštěvníků, průmyslu, životního prostředí a hostitelských komunit.“* (Sustainable Development of Tourism 2005, s. 1)

Vyčerpávající definici s několika přístupy poskytuje Výkladový slovník cestovního ruchu (2012, s. 302):

„Udržitelný cestovní ruch (nepřesně též udržitelná turistika; angl. sustainable tourism) = cestovní ruch, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí; environmentální vymezení: koncepce rozvoje a plánování cestovního ruchu, jehož cílem je ochrana a zachování životního prostředí ve všech jeho aspektech a respektování životního stylu místních obyvatel; holistická definice: cestovní ruch, kdy aktivity a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a antropogenní životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek a neomezuje tak možnost využití cestovním ruchem a další antropogenní využití destinace v budoucnosti, stejně jako funkce biosféry; ekonomicko-environmentální vymezení dle UNWTO: Schopnost destinace udržet si potenciál konkurence v soutěži s novými, historicky méně využívanými destinacemi, přitáhnout první i opakované návštěvy, podržet si kulturní jedinečnost, být v rovnováze s životním prostředím.“

Světová organizace cestovního ruchu (Sustainable Development of Tourism 2005, s. 1) pak určuje cíle udržitelného cestovního ruchu:

1) *„V pravé míře využívat přírodní zdroje, které jsou klíčové pro rozvoj cestovního ruchu, udržují v běhu základní ekologické procesy a napomáhají udržovat přírodní bohatství a rozmanitost.*

2) *Respektovat socio-kulturní specifika hostitelské komunity, zachovávat jejich kulturní dědictví a duchovní hodnoty, přispívat vzájemnému porozumění a toleranci.*

3) Zajistit životaschopné dlouhodobé ekonomické činnosti, které přinesou výhody všem zúčastněným, zajistit spravedlivé rozdělení příjmů, poskytnout stálá pracovní místa a možnosti příjmu, což povede k zmírnění chudoby.“

3.4.Podoby udržitelného cestovního ruchu

3.4.1.Terminologie

Dříve než budou jmenovány konkrétní formy udržitelného cestovního ruchu, je třeba proniknout do názvosloví problematiky. V literatuře se objevuje mnoho pojmenování téže věci, a může tak působit nepřehlednost tématu. Některé výrazy jsou duplicitní, což může být způsobeno různými překlady (a výklady) cizojazyčných textů. Následující hesla byla zpracována dle Výkladového slovníku cestovního ruchu (2012), pokud není uvedeno jinak.

Základním výrazem je sustainable tourism, do češtiny překládaným jako udržitelný turismus, udržitelný cestovní ruch. Výraz byl popsán již v odstavci definice, pro připomenutí- udržitelný cestovní ruch dbá na environmentální, sociální a ekonomickou nezávadnost provozování rekreačních aktivit.

Ve stejném smyslu jako udržitelný cestovní ruch je v češtině užíváno spojení šetrný cestovní ruch (Kolektiv autorů 2006), často ještě doplněno o slovo ekologicky/environmentálně. V této formě klade větší důraz na ochranu přírodního prostředí (složky ekonomická i sociální jsou také zahrnuty), stejnou filozofii má pak i green tourism - zelený turismus - výraz v českém prostředí méně používaný.

Responsible tourism - odpovědný cestovní ruch je opět duplicitní výraz k udržitelnému turismu, snad jen je víc kladen důraz na osobní odpovědnost všech zúčastněných.

Soft tourism - měkký cestovní ruch má opět stejný program jako udržitelný cestovní ruch, dle výkladového slovníku (2012, s. 173): „minimalizuje vliv nežádoucích aktivit spojených s cestovním ruchem na místní komunitu a životní prostředí“.

Všechny předchozí jmenované termíny lze zahrnout pod pojem alternativní cestovní ruch. Ten se zformoval jako protiklad k masovému cestovnímu ruchu. Alternativní cestovní ruch zahrnuje principy udržitelnosti- respekt k prostředí i komunitě, preference malých skupin návštěvníků.

3.4.2.Formy udržitelného cestovního ruchu

Pásková považuje za nejvhodnější formy udržitelného cestovního ruchu ekoturismus a geoturismus.

Ekoturisté jsou dle Páskové (2012, s. 99):

„motivováni prožitkem přírodního dědictví, hodnot kulturní krajiny a vybraných akcí společenského života místních komunit a přitom dbají, aby svými aktivitami tyto hodnoty nepoškozovali... Ekoturismus kromě svého dopadu na životní prostředí také podporuje místní identitu a místní produkci a rozvíjí místní znalosti a know-how.“

Pásková dále cituje Butlera, který se domnívá, že ekoturismus má být biocentrický; zážitek turistů je odvíjen od jeho znalosti prostředí. Ekoturista přijímá nepohodlí i nebezpečí doprovázející autentické prožívání přírody.

Výkladový slovník cestovního ruchu (2012) říká, že cílem ekoturistů zpravidla bývá harmonická krajina a chráněné oblasti, kde provozují aktivity nezatěžující/málo zatěžující životní prostředí. Do těchto aktivit spadá např.:

-pěší turistika, cykloturistika, běžecké lyžování, hipoturistika, vodácká turistika - pokud nejsou provozovány masově,

-agroturistika/ekoagroturistika- velmi vhodná forma ekoturismu pro chráněná území, kromě kontaktu s přírodním prostředím se rekreační seznámí s místní komunitou. Rozvoj této formy rekreace brzdí legislativa- předpisy jsou často příliš náročné na plnění pro provozovatele,

-nové aktivity v krajině, např. zážitková turistika (Moravec 2015, s. 1) kladoucí důraz na nevšední prožitek a novou zkušenost rekreační. Za aktivity zážitkové turistiky svým způsobem lze považovat geocaching (rekreační aktivita spojující prvky orientačního běhu s hledáním pokladů za využití technologie GPS), Páskovou zmiňovaný geoturismus (zaměřený na poznání geologického vývoje Země osobní zkušeností), archeoskanzeny, folklorní turistika,...

Výčet takových aktivit by mohl být mnohem obsáhlejší, platí však to, že všechny tyto aktivity by měly mít společný znak - uplatňování pravidel šetrného cestovního ruchu formulované Mourkem (Brodský 2006, s. 25):

- „Zohledňuje sociální rovnost, respektuje potřeby místní komunity.
- Zaměstnává místní obyvatele a zapojuje je do plánování a rozhodování.
- Zůstává v mezích možností využití místních zdrojů (minimalizuje negativní vlivy, spotřebu energie, efektivně řídí odpadové hospodářství, recykluje).
- Zachovává celou šířku rekreačních, vzdělávacích a kulturních možností v rámci a napříč generacemi.
- Je založena na aktivitách, které reflektují charakter místa a regionu.
- Umožňuje turistovi seznámit se s navštíveným regionem a podporuje jeho zájem o komunitu a životní prostředí.
- Nelimituje ostatní odvětví při uplatňování principů udržitelnosti.
- Je integrována do místního, regionálního či národního rozvojového plánu.
- Minimalizuje nepříznivé dopady na místní společenství, kulturní dědictví, krajinu, zvyky a živočišné druhy a zároveň podporuje sociální a ekonomickou prosperitu.
- Zanechá hmotné a sociální prostředí neoslabené, v ideálním případě i zkrášlené, jako zdroj pro budoucí požitky.“

3.4.3. Udržitelný cestovní ruch a ochrana přírody v prostředí ČR

Krajina je jedním ze základních východisek pro rozvoj cestovního ruchu, zvláště pak, dosahují-li její kvality takových hodnot, že je pro ni stanoven ochranný režim. Nároky rekreatantů na kvalitu prostředí se zvyšují, jak se například uvádí v Evropské chartě pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech (EUROPARC FEDERATION 1999, s. 7): „Spotřebitelé trvale zvyšují svoji náročnost, pokud jde o kvalitu a autentičnost prostředí. Tato očekávání jsou ještě větší, pokud jde o cestovní ruch v chráněných oblastech“. To potvrzuje i Kotecký (2015, s. 3): „Zkušenost obyvatel Bialowiezského pralesa v Polsku ukazuje, že turisté preferují tu část, která leží v národním parku... Tím, co turisty do regionu přitahuje, bývá právě chráněné území.“ Stanovení speciální ochrany území tedy pro návštěvníky funguje jako zaručení kvality prostředí.

Pásková (2012, s. 88) tvrdí, že autenticita prostředí je jedním z významných lákadel pro dnešní turisty: „Naprostou zásadním a sebezničujícím dopadem cestovního ruchu na prostředí destinace je ztráta autenticity, tedy proces mizení nebo oslabování původnosti, reálnosti, pravdivosti.

Původnost jakožto jeden ze základních atributů atraktivity cestovního ruchu je zpravidla návštěvníkem vysoce ceněna. Nedostatečně usměrňovaný cestovní ruch vede k postupné ztrátě autenticity místní kultury, architektury, životního stylu, upomínkových předmětů atd.“

Nabízí se představa, že v chráněných oblastech bude kladen větší důraz na udržitelnost veškerých aktivit, Pásková (2012) ale uvádí, že parametry rekreace v chráněných územích často nerozvíjí specifickou prostředí, nevyužívají možnosti environmentálně vzdělávat návštěvníky ani nepracují s komunitou místních. Jako vhodné řešení se podle ní jeví systematické plánování, komunikování, přejímání fungujících modelů rekreace a aktivnější přístup ze strany správců území.

Význam společného plánování je vyzdvihnout i v Evropské chartě pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech: „orgány chráněné oblasti by neměly při řízení cestovního ruchu pracovat samy, ale spíše by se měli zapojit do rozvoje a řízení cestovního ruchu všichni v chráněné oblasti a okolí, kteří jsou jí ovlivněni.“ (EUROPARC FEDERATION 1999, s. 2)

A do třetice Tóth a Bihuňová (2014, s. 338) uvádí, že: „dobře navržená rekreační infrastruktura, zahrnující multifunkčnost krajiny, má potenciál změnit rekreaci ze zatěžujícího faktoru ve faktor podporující ochranu přírody a krajiny, to skrze environmentální výchovu a obecného zvýšení povědomí o krajině.“

Vidí tedy v rekreaci potenciál jak chránit životní prostředí. Kolářová (2015, s. 2) rozvádí tuto myšlenku a přidává ekonomický pohled:

„Turismus se zároveň podílí nebo alespoň může podílet na ochraně životního prostředí. Lidé, které cestovní ruch živí, si dříve či později uvědomí, že kvalitní prostředí a neponičená příroda je prvopočátečním zdrojem jejich obživy, magnetem pro návštěvníky. Část prostředků, které cestovní ruch vyprodukuje, je potřeba vracet do ochrany přírody, památek a místního svérázu.“

Aby byl cestovní ruch pro krajinu přínosem, musí být nejprve stanovena jeho pravidla. Brodský (2006, s. 60) uvádí: „Hlavní význam obecné a speciální ochrany přírody a krajiny ve vztahu k šetrné turistice tkví ve skutečnosti, že šetrná turistika, aby skutečně byla tou „pravou“ - „zelenou“ formou turistiky, musí ctít zákonné normativy, resp. regulativy dané platnou legislativou v ochraně přírody a krajiny. Navíc musí ctít i některé územní limity rozvoje regionu.“

3.5.Příklady fungujících projektů

Předchozí kapitoly shrnovaly principy a nápady, jak využít rekreační potenciál zvoleného území pro jeho rozvoj při zachování hodnot krajiny. Nejdůležitější je ale převést tyto nápady do praxe, což je závislé na mnoha faktorech.

V České republice existují koncepce a strategické plány rozvoje udržitelného cestovního ruchu, které jsou jednak zpracovávány veřejnou správou (např. Ministerstvo pro místní rozvoj), ale nechávají si je vypracovat i samosprávy menších územních celků. Pokud však není vůle ze strany samotných obyvatel regionu, prosazení sebelepších plánů může být obtížné. Toto nemá být kritika plánování strategií pro velké územní celky- jejich funkcí by mělo být správně nastavit limity rozvoje rekreace a dohlédnout, aby omezení (kapacitní, ochranná, ...) byla při implementaci dodržena.

Následující příklady mají společné to, že vznikly jako iniciativa zespoda, za změnami stála místní sdružení či podnikaví jedinci. Důležitou roli přitom hrála podpora státu a program LEADER, který finančně zajišťuje vybrané projekty Místních akčních skupin.

Hostětín

Obec Hostětín leží nedaleko Bojkovic na úpatí Bílých Karpat. Obec se proslavila díky realizaci mnoha ekologických projektů a stala se tak unikátním místem, kde jsou prezentovány jak tradice kraje, tak nové šetrné technologie z různých oblastí lidské činnosti.

Vše začalo v 90. letech, kdy obec začala spolupracovat s Nadací Veronica, která se zabývá ochranou životního prostředí. V roce 1996 byla vybudována kořenová čistírna odpadních vod a od té doby se začaly v obci realizovat další ekologicky zaměřené projekty- výtopna na biomasu, šetrné veřejné osvětlení, využití solární energie, stavba pasivního domu,...

Významným milníkem bylo zapojení občanského sdružení Tradice Bílých Karpat, které dbá na udržování, prezentaci a popularizaci tradičních činností Bílých Karpat, zejména se soustředí na ovocnářství. Ve spolupráci s občanským sdružením vznikla v Hostětíně moštárna, která produkuje (dnes až kultovní) Hostětínský mošt.

Nadace Veronica si v Hostětíně udělala základnu, provozuje zde ekopenzion, který slouží i pro různé vzdělávací akce v oblasti ochrany životního prostředí, dále jsou zde pořádány tematické výlety, semináře i kulturní akce.

Hostětín je unikátním projektem, na kterém je díky době jeho působení vidět, že se nejedná jen o dočasnou záležitost.

TUŽ se, Broumovsko!

Tuž se Broumovsko je občanské sdružení, které zahájilo svoji činnost v roce 1999. Největším cílem sdružení bylo navrátit kraji, který prošel složitým historickým vývojem, hodnoty, jimiž dříve vynikal (umění, učenost, harmonie mezi přírodou a člověkem), a podpořit tak ekonomiku a komunitní život.

Vznikl projekt na vytvoření cyklotras odhalujících místní atraktivitu- přírodní i kulturní. Projekt se ale nesetkal s porozuměním místních a musel být přepracován. Nová verze projektu zapojila do příprav i místní obyvatele a komunitní plánování se vyplatilo- ve spolupráci s CHKO Broumovsko, místními, experty a studenty vznikla síť naučných tras. Výsledek měl být prospěšný nejen pro návštěvníky zvenčí, ale měl poučit i místní obyvatele, kteří sem přišli po odsunutí německé menšiny a často neznali starší historii území.

Konečným produktem tedy byla síť naučných tras, publikace popisující jednotlivé trasy, propagační materiály- pexeso a kalendář, a byla uspořádána akce Týden pro Broumovsko, která zahrnovala projížďky po nových trasách, přednášky, poznávací aktivity,...

Geofun- hra, co svět neviděl

Geofun představuje úplně jiný koncept než předchozí dva popsané projekty. Jedná se o „geolokační“ hru, která vychází z více známého geocachingu. Realizována je pomocí aplikace stažené do chytrého telefonu, ten potom sám uživateli zadává úkoly a provádí ho destinacemi, pro které byla hra vytvořena.

Vznik hry iniciovalo dobrovolné sdružení obcí Českomoravské pomezí, kam náleží města Litomyšl, Moravská Třebová, Polička, Svitavy, Vysoké Mýto, a cílem bylo podpořit cestovní ruch ve jmenovaných městech. Hra se postupně rozšiřuje i do dalších oblastí, ale nejvíce je pokryto úkoly území zmíněných měst.

Hra je uživatelsky přívětivá, za negativní by se dal považovat až příliš žoviální styl, kterým hra komunikuje s hráčem. Velkou výhodou hry je, že nepotřebuje žádné značení v terénu, a ačkoliv je zatím dostupná spíše pro městské prostředí, v krajině by se stejný systém dal využít a odpadly by tak problémy s umístováním informačních tabulí apod. K získání přístupu ke hře potřebuje uživatel chytrý telefon a přístup k internetu. Smyslem této práce není hodnotit, jestli ubývání analogové zábavy je či není žádoucí, je ale nepopiratelné, že rozšíření těchto technologií se stává masovou záležitostí a vybavení tedy přestává být překážkou využití hry.

Galerie Z ruky

Galerie Z ruky snad není úplně typickým příkladem projektu primárně rozvíjejícího šetrný cestovní ruch, ale je to velmi osobitý fenomén a jednoznačně přispívá k návštěvnosti oblasti Doubravníka. Galerie se nachází v Křížovicích, malé, obtížně přístupné obci nad řekou Svatkou, návštěva místa je tedy zpravidla spojena s pěší túrou působivou krajinou přírodního parku Svratecká hornatina.

Galerie vznikla u ateliéru sochaře Zdeňka Macháčka a od 90. let se zde pravidelně přes letní sezónu konají kulturní akce - výstavy, koncerty, divadelní představení,...

Zařazení galerie k úspěšným projektům má být ukázkou toho, že cíle rekreatů i ve venkovské krajině mohou mít kulturní charakter.

4. Materiál a metody

4.1. Postup práce

Tato práce se skládá ze dvou hlavních částí - literární rešerše zabývající se tématem rekreace, a praktickou částí - návrhem.

4.1.1. Literární rešerše

V literární části byla prostudována odborná literatura týkající se rekreace a udržitelného rozvoje. Pozornost byla zaměřena na pochopení principů, historii a různých možnostech výkladu udržitelného rozvoje. Dále byla prostudována literatura zabývající se udržitelným rozvojem cestovního ruchu, jeho jednotlivými vlivy na krajinu a konkrétními aktivitami, které jsou v souladu s principy udržitelného cestovního ruchu. Naznačeny byly i možnosti ochrany přírody a krajiny za pomoci šetrné rekreace.

Na konci literární rešerše byly popsány příklady již fungujících projektů šetrného rekreačního využití území.

4.1.2. Návrhová část

V návrhové části byl proveden výzkum a rozbor modelového území a na základě zjištěných výsledků byl vytvořen návrh podporující rekreačně šetrné využití území.

Analytická část zahrnuje:

- popis území
- popis a mapu hodnot území
- popis a mapu limitů území
- popis a mapu rekreačního potenciálu území
- popis a mapu provozních souvislostí
- popis a mapu aktuálního využití krajiny

Popis území vychází jak z literárních pramenů, tak z tematicky zaměřených mapových podkladů. Přírodní charakteristiky území byly popsány především na základě mapových výstupů serveru MapoMat a volně dostupných WMS vrstev České informační agentury životního prostředí (CENIA) a doplněny informacemi z Plánu péče o CHKO Žďárské vrchy (AOPK, 2010). Informace týkající se historie byly získány z literárních pramenů, především svazků Vlastivěda moravská (Svoboda, 1937, 1938).

Hodnoty území byly rozděleny na přírodní, kulturní a duchovní, dále jsou popsány limity omezující rekreaci, zahrnutý jsou ochranné režimy přírodního prostředí a technických prvků.

Rekreační potenciál území byl vyhodnocován dvěma metodikami - metodikou TERPLAN a metodikou dle Carbola. Metodika TERPLAN se zaměřuje především na přírodní složku krajiny, proto bylo pro doplnění důležitých informací o území zvoleno použití druhé metodiky - dle Carbola, která se zabývá vyhodnocením specifických prvků a zařízení pro rekreaci v území. Z této metodiky byla použita pouze druhá část nazvaná *Podrobné hodnocení podle skupin tematické příbuznosti*. Metodiky jsou podrobněji popsány níže.

Pro účely analýz bylo k modelovému území, které je složeno z katastrálních území Lhotky, Jiříkovic a Skleného, přičleněno ještě území Tří Studní a to z toho důvodu, aby lépe vynikly výsledky jednotlivých analýz.

4.1.3. Metodika TERPLAN

Převzato z Schneider, Fialová, Vyskot (2009) a Kolář (1981).

Zájmové území se rozčlení sítí čtverců o straně $a = 2.4$ km. Analýza se provádí v rámci jednotlivých čtverců. Základem pro výpočet rekreační hodnoty je vzorec

$$r=(A+B+C+D) \times K$$

kde:

proměnná	popis	jednotky	násobeno koeficientem
A	Délka lesních okrajů	km	
B	Délka okrajů vodních ploch	km	
B1	délka okrajů vodních ploch v měřítku 1:50 000	km	3
B2	délka okrajů vodních toků v měřítku 1:50 000	km	1,5
C	Výškové rozpětí	hm	
D	Struktura půdního fondu	%	
D1	zastavěná plocha, haldy, výsypky, devast. plochy	%	0
D2	orná půda	%	0,1
D3	trvalé drny, sady, veřejná zeleň	%	0,3
D4	lesy	%	0,4
D5	vodní plochy	%	1
K	koeficient počtu pobytových dnů*		

Tabulka 1 Proměnné, metoda TERPLAN

$$*K=(I+z)/100$$

I- průměrný počet dnů s teplotou nad 10°C

z- průměrný počet dnů se zaručenou sněhovou pokrývkou pro lyžování (v této práci použito 20cm)

rekreační potenciál	stupeň	r	třída
optimální	I.	nad 190	I.
	II.	151-190	II.
nadprůměrné	I.	121-150	III.
	II.	101-120	IV.
průměrné	I.	81-100	V.
	II.	61-80	VI.
nevyhovující	I.	40-60	VII.
	II.	pod 40	VIII.

Tabulka 2 Tabulka pro vyhodnocení rekreačního potenciálu metodou TERPLAN

Výsledné číslo slouží k porovnání jednotlivých oblastí - oblast s vyšším výsledným číslem má vyšší rekreační hodnotu. Na počátku je třeba uvést celkovou plochu oblasti a nejvyšší a nejnižší bod oblasti (pro výpočet výškového rozpětí).

K vyhodnocování jednotlivých čtverců byl v práci použit program Arc GIS. Výpočty byly provedeny v programu Microsoft Excel.

4.1.4. Metodika dle Carbola

Metodika dle Carbola vychází z používaných metodik TERPLANu, Bíny a Vepřeka, ze kterých přebírá (ale i doplňuje nové) atributy hodnocení. Územní jednotkou hodnocení je katastr. Metodika je složena ze šesti částí, každá část je samostatně vyhodnocena, celkový rekreační potenciál je pak spočítán podle vzorce z výsledků jednotlivých částí.

Zcela novým prvkem je zavedení časového hlediska rekreace - tedy rekreace z pohledu místních, rekreatů s pobytem do tří dnů a rekreatů s pobytem nad tři dny.

První část metodiky nazvaná *Stanovení základních přírodních hodnot lokalizační složky rekreačního potenciálu* je rozšířenou verzí metodiky TERPLAN. Podrobněji než v původní metodice je zde hodnocena struktura krajiny a její mozaikovitost.

Druhá část metodiky - *Podrobné hodnocení podle skupin tematické příbuznosti* - věnuje pozornost prvkům a zařízením výrazně ovlivňujícím rekreační využití krajiny. Tematické skupiny jsou následující:

1. Přírodní atraktivita
2. Sportovně technická zařízení
3. Obslužná zařízení a vybavenost
4. Architektonické a stavební atraktivita
5. Zařízení pro uspokojování potřeb rekreace (a cestovního ruchu)
6. Ostatní

Jednotlivým prvkům jsou přiřazeny hodnoty dle tabulky, jejichž součet dává celkový rekreační potenciál jednotlivých skupin a následně všech dohromady.

Třetí část metodiky určuje celkový kladný rekreační potenciál území syntézou výsledků první a druhé části.

Čtvrtá část metodiky se zabývá negativními jevy ovlivňující rekreaci (např. negativní pohledové dominanty, atd.), opět je jednotlivým „vadám“ přiřazeno bodové ohodnocení v tabulce.

Pátá část dává dohromady třetí a čtvrtou část - negativní jevy jsou odečteny od celkového kladného rekreačního potenciálu.

Šestá část metodiky na základě předchozích výsledků odhaluje, pro jaké aktivity se dané území nejvíc hodí.

Podrobný popis metodiky včetně hodnotících tabulek je možné nalézt v diplomové práci CARBOL, Stanislav. *Návrh metodiky hodnocení rekreačního potenciálu území*. Brno, 2010. Diplomová práce. Mendelova univerzita. Vedoucí práce Jiří Schneider.

4.1.5. Další postup

Informace zjištěné v analýzách byly ověřovány a doplňovány průběžnými průzkumy terénu. Následně byly výsledky analýz zpracovány ve formě grafických výstupů a podrobně popsány v textové podobě.

V dalším kroku byly propojeny některé vrstvy analytické části a byla vytvořena mapa ekologické zonace a problémový výkres.

Mapa ekologické zonace byla vypracována poupravením Kučerovy metodiky. Ta pomáhá rozčlenit řešené území na plochy ekologicky odolné či zranitelné. Plochy vznikají překrytím vrstev primární krajinné struktury (geologické podloží, reliéf, hydrogeologická charakteristika, půda, klima) s vrstvou aktuálního využití (zatížení) území (mapa Land Use). Metodika pak vyhodnocuje plochy jako limitované nebo rizikové. V této práci nebyly určeny plochy s limitem či rizikem, ale byla popsána omezení využití území vyplývající z přírodních podmínek.

V problémovém výkresu byly zaznamenány střety, limity a hodnoty území, které byly zjištěny během analýz.

Po syntéze informací následovalo vypracování možného vývoje území v horizontu třiceti let. Byly vypracovány dva možné scénáře vývoje - každý bral v úvahu jinou možnou dominantní hnací sílu. Ty byly identifikovány na základě dlouhodobějších socioekonomických trendů v území a s přihlédnutím k vývoji jiných regionů.

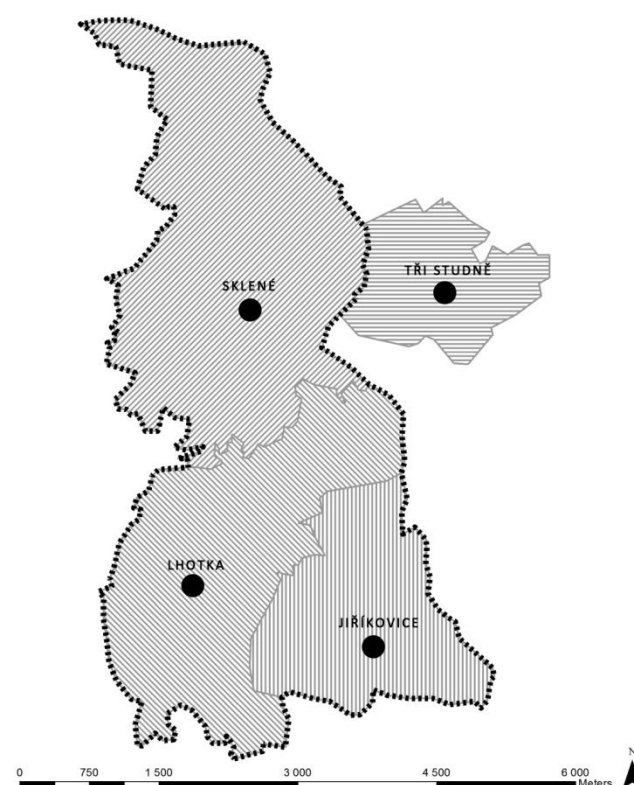
Koncept návrhu byl formován podle výstupů dříve jmenovaných analýz, výzkumů a vývojových scénářů. Důležité bylo i přihlédnutí k historickému vývoji rekreace a současným požadavkům a potřebám území. Po studiu jmenovaných výsledků byly určeny cíle rozvíjející hodnoty v území a snižující negativní jevy.

Návrh podrobně rozpracovává cíle určené konceptem. Při tvorbě návrhu byla velmi nápomocna příručka Interpretace místního dědictví (2004).

5. Výsledky práce

5.1. Modelové území

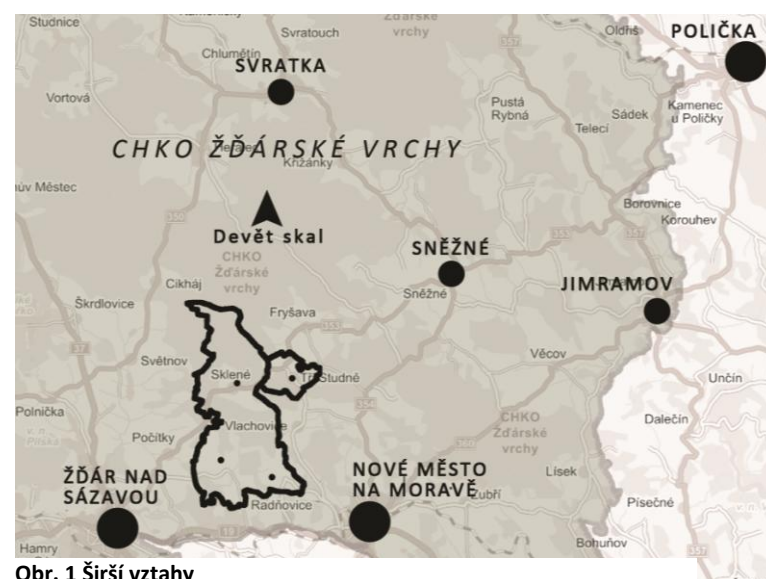
Modelové území zahrnuje katastr obcí Jiříkovice (398 ha, součást k.ú. Nové Město na Moravě), Lhotka (641 ha) a Sklené (854 ha). Celková výměra modelového území je 1897 ha. Do analytické části práce je navíc zahrnuta část katastrálního území obce Tři Studně (239 ha), které slouží pro porovnání dat s výše zmíněnými třemi katastry.

Obr. 2 Lokalizace

5.1.1. Širší vztahy

Modelové území leží v kraji Vysočina nedaleko měst Žďár nad Sázavou a Nové Město na Moravě. Díky rekreačnímu využívání okolní krajiny je modelové území dobře dostupné - ze západu prochází silnice II/353 a z východu je území dostupné silnicí III/35314.

Obr. 1 Širší vztahy

Celé modelové území leží v CHKO Žďárské vrchy, v jeho blízkosti se nachází několik významných turistických atraktivit - ve Žďáru nad Sázavou je to památka UNESCO Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Vysočina aréna - velký sportovní areál zaměřený na zimní sporty u

Nového Města na Moravě. Severně od řešeného území se nachází nejvyšší vrchol chráněné krajinné oblasti Devět skal a dále NPR Žákova hora.

5.1.2. Primární struktura krajiny

Následující kapitoly byly zpracovány dle Plánu péče o CHKO Žďárské vrchy (2010), mapových podkladů Mapomat a Svobodové (2013 a 2014).

5.1.2.1. Geologická charakteristika

Převážná část modelového území náleží do geologické jednotky strážecké moldanubikum, které je tvořeno kyselými metamorfovanými horninami, především ortorulami a pararulami. Do severní části území (Brožova skála, Hudecká skála) zasahuje geologická jednotka svratecké krystalinikum, která se liší od jednotky strážeckého moldanubika menší mírou metamorfózy hornin. Na hranici styku výše zmíněných jednotek se vyskytují vložky amfibolitů, serpentinitů.

Podél vodních toků se v celém území vyskytují deluviální sedimenty.

Významným geologickým prvkem v území jsou rulové mrazové sruby – Brožova skála, Hudecká skála a Sklenský vrch.

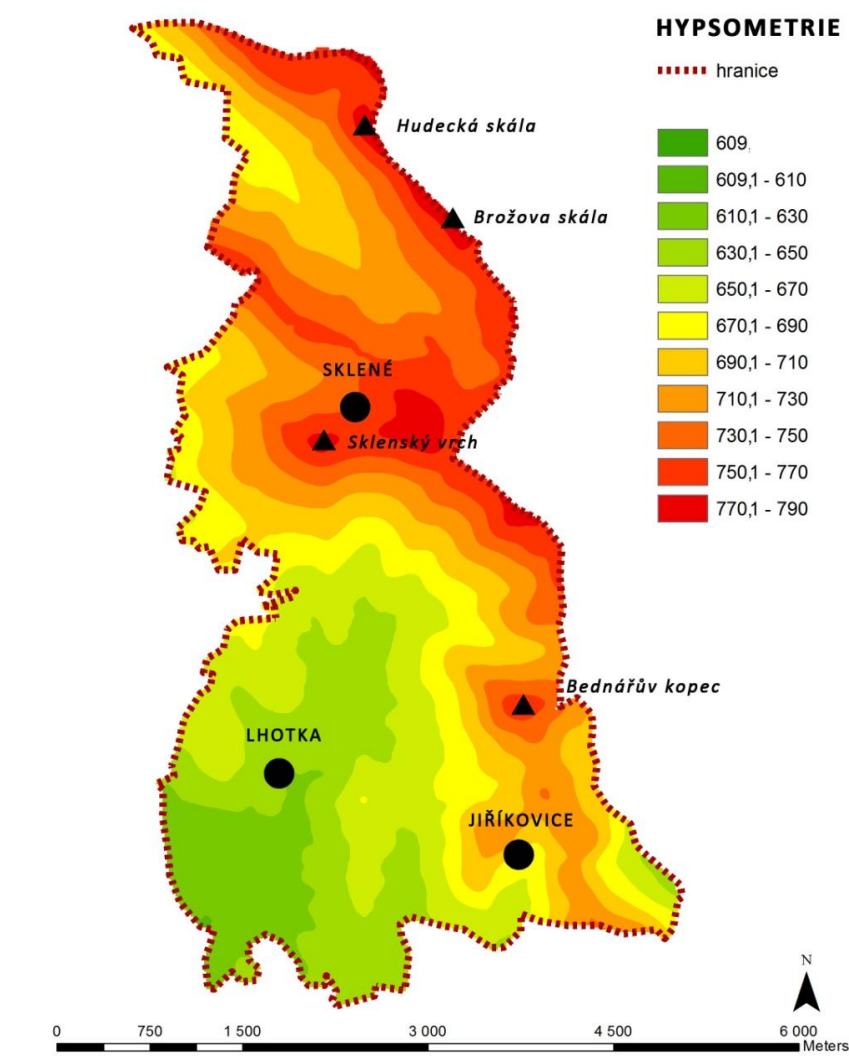
5.1.2.2. Geomorfologická charakteristika

Provincie	Česká vysočina
Subprovincie	Českomoravská soustava
Podsoustava	Křižanovská vrchovina
Celek	Bítešská vrchovina
Okrsek	Novoměstská pahorkatina
Okrsek	Devítiskalská vrchovina
Okrsek	Pohledeckoskalská vrchovina

Modelové území má charakter členité pahorkatiny až ploché vrchoviny. Vrchovinný reliéf se uplatňuje zejména v severní části území (k.ú. Sklené). Větší výškové rozdíly a výraznější sklonitost terénu jsou zřetelné v linii od SZ k JV od severní části k.ú. Sklené až po Bednářův kopec. Výrazným geomorfologickým prvkem je zde hřbet zahrnující skalní výchozy - Brožovu skálu a Hudeckou skálu.

Menší výškové členění je pak viditelné jihovýchodně od obce Lhotka, kudy protéká potok Staviště, jenž zde vytvořil mělké údolí. Sníženina dále pokračuje východním směrem k Slavkovickému potoku.

Celkové relativní převýšení v území je 168m, nejvyšším bodem území je Brožova skála (786 m n.m.) nejnižším je místo, kde Slavkovický potok opouští modelové území (618m n.m.). Kromě Brožovy skály jsou dalšími nápadnými body Hudecká skála (779 m n.m.), Sklenský vrch (779 m n.m.) a Bednářův kopec (761 m n.m.).

Obr. 3 Hypsometrie

5.1.2.3. Hydrologická a hydrogeologická charakteristika

Specifická kombinace geologického podloží, klimatu, vegetace a reliéfu vytvořila hydrologicky významnou lokalitu - Žďárské vrchy byly vyhlášeny chráněnou oblastí přirozené akumulace vod. V této oblasti pramení několik významných českých řek: Svatka, Doubrava, Sázava,... Z hlediska ochrany přírody lze říci, že nejvýznamnější biotopy (rašeliniště, mokřady) jsou vázány právě vodu v krajině.

Modelovým územím prochází rozvodnice Labe - Dunaj, větší část území spadá do povodí Sázavy, menší patří do povodí Svatky.

Největším tokem v území je potok Staviště, který je přítokem Sázavy a pramení u Vlachovic. Druhým významným tokem je Slavkovický potok, přítok Svatky pramenící severně od Jiřkovic.

Také se tu nachází dvě soustavy rybníků - starší Vališovy rybníky patří do k.ú. Jiřkovic. Jedná se o soustavu šesti rybníků převážně rybochovného účelu (rekreace u jednoho z nich možná). Druhá soustava rybníků leží u Lhotky. Jde o dva rybníky a pět tůní. Soustava byla vybudována jako krajinnotvorné opatření na podmačené louce. Západně od Lhotky se nachází ještě další tři větší rybníky - Brožův, Pivoňský a Pařezný.

Celou plochu území zaujímá puklinový kolektor nízké transmisivity. V území se nachází několik pramenů, které zásobují místní obce. Kvalita vody je klasifikována jako III. kategorie - tedy vyžadující složitější úpravu. Lokálně je voda znečištěna vyšším obsahem dusíku a fosforu.

5.1.2.4. Půdní charakteristika

Převážnou část modelového území pokrývají kambizemě (mesobazická, modální, dystrická). Jejich důležitou vlastností je dobrá schopnost zadržovat vodu. Reakce je mírně až silně kyselá, půdy jsou často skeletnaté.

Další velkou skupinou půd v území jsou půdy hydromorfnní. Gleje zpravidla doprovází vodní toky, na ně pak často navazují stagnogleje a pseudogleje.

V malé míře se objevuje ranker (Sklenský vrch) a organozem (Sklenské louky).

5.1.2.5. Klimatická charakteristika

Dle Quitta spadá území do dvou klimatických oblastí - mírně teplé 3 a chladné 7.

„Klima Žďárských vrchů je považováno spíše za chladnější a vlhčí. Průměrná roční teplota pro nadmořskou výšku 600 m dosahuje asi 6°C. Roční úhrn srážek v nadmořské výšce okolo 600 m činí 800mm.“ (Plán péče o CHKO Žďárské vrchy, 1994, s. 32)

Podstatným faktorem je délka doby sněhové pokrývky, ta bývá průměrně 88,7 dní v roce, pro účely zimní rekreace je nutné snížit počet o dny, kdy sněhová pokrývky nedosahuje dostatečné mocnosti pro provozování zimních sportů. Odečtou-li se dny, kdy pokrývky nedosahuje 15cm, lze pro rekreační účely počítat s 75 dny pro zimní sezónu. Je třeba vzít do úvahy, že s nadmořskou výškou se podmínky pro zimní sporty zlepšují.

Letní sezona se kryje s malým vegetačním obdobím, které trvá 139 dnů.

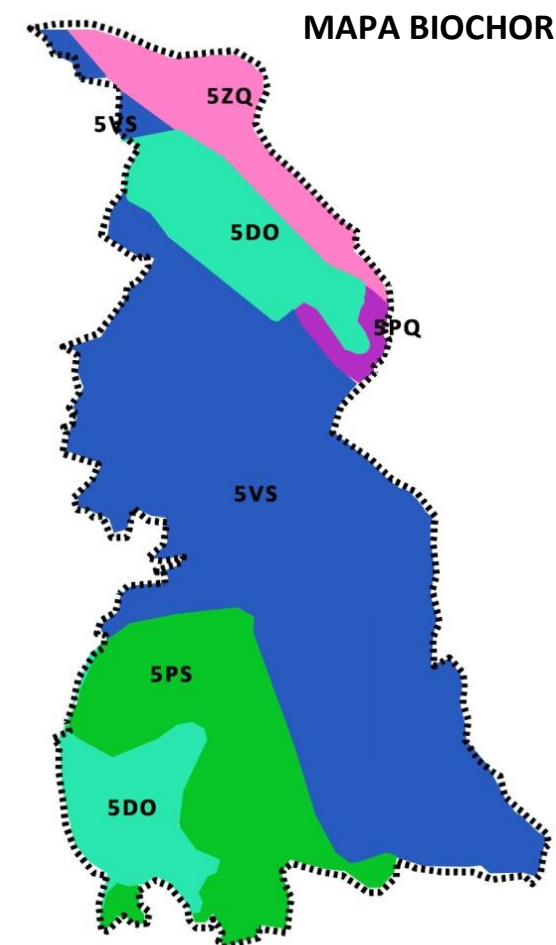
5.1.2.6. Biota

Biogeografické podprovincie	hercynská
Bioregion	žďárský
Biochora	5Do Podmáčené sníženiny na kyselých horninách 5 v.s. 5PS Pahorkatiny na kyselých metamorfitech 5 v.s. 5VS Vrchoviny na kyselých metamorfitech 5 v.s. 5PQ Pahorkatiny na pestrých metamorfitech 5 v.s. 5ZQ Hřbety na pestrých metamorfitech 5 v.s.

Jmenované biochory ukazují, že přírodní podmínky právě nenahrávají zemědělskému využití krajiny, na druhou stranu terén je vhodný pro provozování rekreačních aktivit.

Fytogeografický obvod	České oreofytikum
Fytochorion	Žďárské vrchy
Potenciální přirozená vegetace dle Neuhauselové:	Biková bučina Smrková bučina Podmáčená rohozcová smrčina

Fragmenty přirozených biotopů lze najít v maloplošně chráněných územích. Ty se v modelovém území nachází čtyři- PP Díly u Lhotky, PP Sklenské louky, PR Olšina u Skleného a PP Brožova skála. První tři jmenované představují společenstva vázaná na vodu- rašelinné a vlhké louky, prameništří louky, soubor smrkových olšin. Brožova skála je fragmentem smrkové bučiny. Ve jmenovaných biotopech se vyskytují vzácné a ohrožené druhy rostlin a živočichů.

Obr. 4 Mapa biochor

5.1.3. Sekundární struktura krajiny

Následující kapitoly byly zpracovány dle Plánu péče o CHKO Žďárské vrchy(2010), mapových podkladů Mapomat a Stabilní katastr, Svobodové(2013 a 2014) a Svobody (1937)

5.1.3.1. Historie osídlení

Oblast Žďárských vrchů byla až do 13. století, kdy započala kolonizace území, těžko prostupným pomezím hvozdem. Jedinou schůdnější trasou byla Libická stezka, která spojovala Brno a Čáslav.

Od 13. století začali pronikat kolonizátoři do území ze dvou směrů. Podél Svratky směrem na východ obsazovali území páni z Medlova, v polovině 13. století byl založen cisterciácký klášter ve Žďáru nad Sázavou, tím začala kolonizace ze západu.

Důvody kolonizace byly jednak prostorové - rozšířit svá panství, ale také hospodářské - Žďárské vrchy poskytovaly různé suroviny, nejvyužívanější se stala železná ruda a kvalitní křemičitý písek pro výrobu skla.

Nejstaršími obcemi v modelovém území jsou Lhotka (první zmínka 1264) a Jiříkovice (první zmínka 1269).

Jiříkovice

Obec byla založena během kolonizace ve 13. století, tomu odpovídá i její urbanistická struktura, kterou Atlas krajiny ČR (2010) popisuje jako radiálně lánovou. Obec leží v údolí otevřeném k jihu, výstavba se organizovala kolem vodního toku procházejícího středem obce. Později byla vybudována na návsi nádrž. Celkově měl tvar sídla protáhlý charakter, který je zachován až dodnes.

Jiříkovice jsou poprvé zmíněny v darující listině z roku 1269, kterou věnuje Smil z Lichtenburka obec spolu s Radňovicemi žďárskému klášteru. Po celou dobu své existence byly Jiříkovice zemědělskou obcí a od prvních záznamů jsou vedeny jako jedna z nejchudších obcí patřících klášteru. Dobové záznamy dokonce poukazují, že obyvatelé si nebyli schopni vypěstovat dostatek obilí pro svoji potřebu a museli ho dokupovat. V 17. století daroval žďárský klášter obci peníze na založení rybochovných rybníků. Z této doby pochází například rybník Dvouhrázník.

Od 19. století se začalo rozvíjet tkalcovství a výroba sítěk do vlasů, hotové výrobky vyzvedával faktor ze Lhotky a prodával je ve Žďáru nad Sázavou.

Lhotka

Lhotka vznikla pravděpodobně za klášterní kolonizace a opět tvar sídla odpovídá radiálně lánové vsi. Lhotka byla založena v „močálovitém údolí“, její urbanistická struktura byla tedy přizpůsobena protékajícím vodním tokům a nádržím. Dnes se Lhotka výrazně rozrostla o část zvanou Výpustek (okolí někdejšího mlýna) a vznikla nová zastavěná plocha na severozápadě obce.

První zmínka o obci pochází z urbáře z roku 1407. Dějiny obce jsou obdobné jako u Jiříkovic s tím rozdílem, že ve Lhotce byl brzy po založení postaven mlýn, který se stal zdrojem příjmů, takže Lhotka si ekonomicky nevedla špatně. Mlýn se nacházel stranou od obce u potoka Staviště. Kromě zemědělství se lidé zabývali pálením dřevěného uhlí.

Sklené

Sklené vzniklo za klášterní kolonizace, byla to nejvýše položená obec Žďárských vrchů. Na rozdíl od předchozích obcí, tvar Skleného odpovídá ulicové lánové krátké vsi. V průběhu doby nedošlo k výraznému růstu obce, spíše k zahušťování zástavby uvnitř sídla. Nová zástavba vznikla podél silnice směrem ke Žďáru nad Sázavou - v západní části obce.

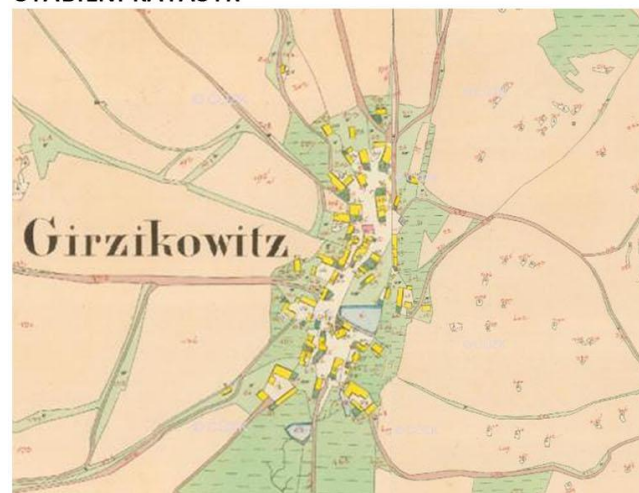
Sklené je zmíněno spolu se Lhotkou v urbáři z roku 1407. Dříve než bylo zaznamenáno Sklené, záznamy z konce 14.století hovoří o obci Bratroňovice. Tato osada ale zanikla a osadníci se pravděpodobně přesídlili o něco severozápadněji a založili Sklené. Je také možné, že se zde usadili osadníci ze zaniklé obce Vříšť (dnešní Fryšava).

Prameny hovoří o Skleném jako o nejchudší vesnici patřící žďárskému klášteru. Až do 18. století se jednalo o malou osadu se střídavě opuštěnými grunty. Největší populační boom zaznamenalo Sklené v 19. století, kdy počet obyvatel vyšplhal na 380.

Název obce snad odkazuje na zaměstnání obyvatel - sklářská huť se nacházela ve vedlejší obci Fryšava, ta ale spustila provoz až v polovině 16. století, kdežto pojmenování Sklené je už ze

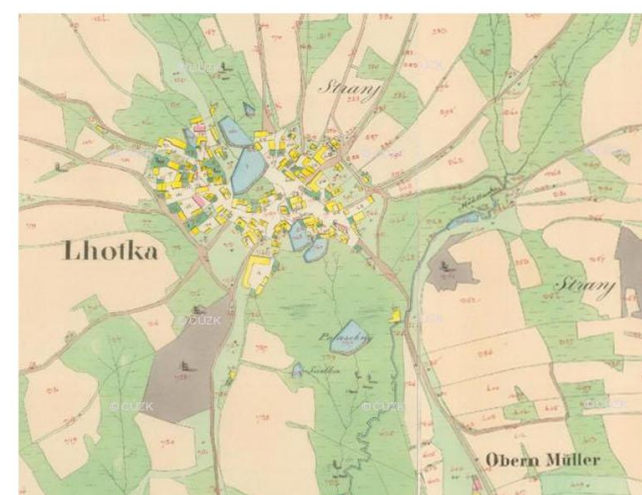
století patnáctého. S jistotou se ale ví, že západně od Skleného se těžila železná ruda pro vysokou pec v Polničce.

STABILNÍ KATASTR

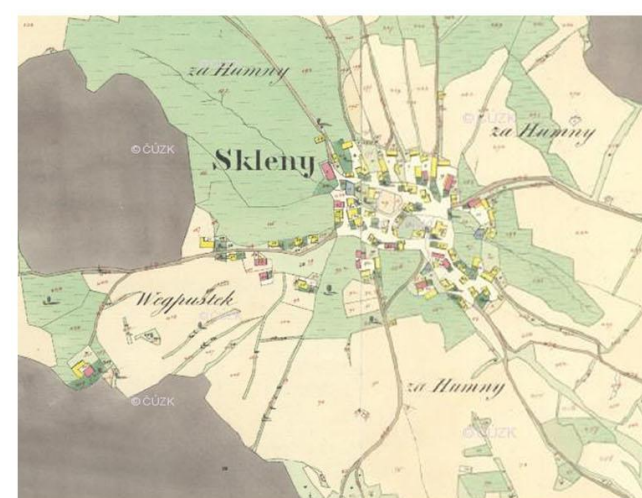
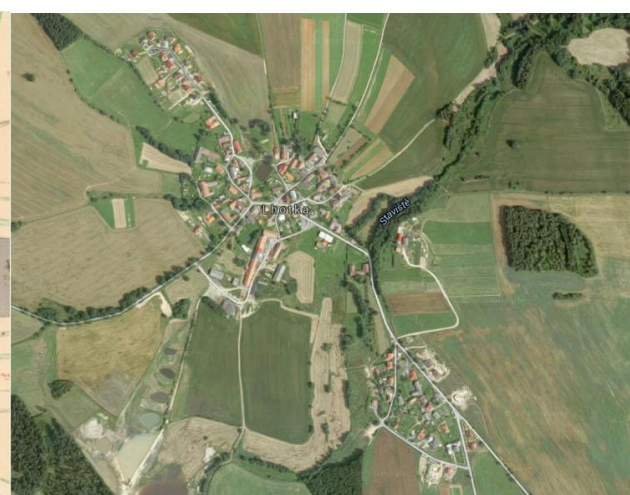

JIŘÍKOVICE

DNES

LHOTKA

SKLENÉ
Obr. 5 Historický vývoj sídel

5.1.3.2. Vývoj využití krajiny

S příchodem osadníků ve 13. století se postupně začal měnit vzhled krajiny Žďárských vrchů z rozsáhlého hvozdů v zemědělskou krajinu. První osadníci užívali k vytvoření prostoru pro svá sídla techniku žďáření - vypalování lesů. Později (od poloviny 13. století) se více provozovalo mýcení lesů.

Většina sídel se orientovala na zemědělství, typickým tvarem byla návesní lánová ves, kolem které vznikala klínovitě tvarovaná plužina. Mimo zemědělství bylo dalším zdrojem obživy zpracování železa. To vyžadovalo pro svůj provoz značné množství paliva, čímž započalo postupné likvidování lesů. S hutním průmyslem pak souvisí i zakládání rybníků, které jednak poháněly hamry, ale také měly účel rybochovný. Od 15. století se začíná rozvíjet i sklářská výroba. Na Fryšavě vznikla velká sklářská huť, kterou bylo nutno zásobovat dřevěným uhlím. Ze záznamů jednotlivých obcí modelového území je patrné, že pálení uhlí bylo jedním z příjmů místních obyvatel.

Od 16. století se postupně zvyšovala intenzita zpracování železa i výroby skla, což vedlo k výraznému zmenšení plochy lesů. Další ránou pro lesy byla vichřice v roce 1740, která způsobila rozsáhlý polom. Na druhou stranu ale odklizení dřeva dalo impuls k obnovení výroby skla a zpracování železa v už uzavřených hutích (hutě byly zavírány zpravidla po odtěžení paliva - dovážet jej z větších vzdáleností nebylo ekonomicky výhodné).

Od 18. století se již ale také začal projevovat šetrnější přístup k lesnímu hospodaření. Velkým milníkem bylo zavedení střídání plodin a introdukce brambor. Díky tomu začal růst počet obyvatel.

Díky střídavému systému zemědělství byla v 19. století rozšířena skladba pěstovaných plodin. Začal se pěstovat ve větším lenu a brambory, což vedlo k zakládání škrobáren a lihovarů a rozvoji textilního průmyslu. Také se zvýšil počet skotu chovaného pro mléko. V lesním hospodářství se přistoupilo k zakládání smrkových monokultur.

Během 20. století nedocházelo k výrazným změnám krajiny, snad jen že byly vybudovány zpevněné silnice a byla propojena železniční trať od Havlíčkova Brodu do Tišnova přes Žďár nad Sázavou.

Výrazné změny krajiny se začaly projevovat po roce 1948. Ze všech negativních jevů, které přinesla éra komunismu, se v modelovém území odrazily především ty týkající se způsobu hospodaření. Ve všech třech obcích vznikly stáje velkochovů (skot, prasata), změnila se mozaika polí a vůbec největší zásah prodělaly podmáčené louky, které byly více či méně úspěšně odvodňovány.

5.1.3.3. Využití území (Land Use)

(viz mapa Současné využití ploch)

V aktuálním využití krajiny dominuje zemědělství a lesní hospodářství. V modelovém území zabírají kulturní lesy 53,3% plochy. Z větší části jde o monokulturní smrkové lesy, větší plocha smíšeného až listnatého lesa se nachází severně od obce Lhotka. Přirozenější skladbu mají porosty podél vodních toků, na podmáčených stanovištích a v blízkosti skalních výchozů. Plocha lesa zaujímá celou severní polovinu modelového území s výjimkou okolí obce Sklené. Menší plochy lesů se nachází v okolí obcí Lhotka a Jiříkovice.

Z trvalých travních porostů převládají kulturní louky, opět se na podmáčených stanovištích projevuje větší druhová pestrost porostů a lze je řadit do mezofilních luk. Trvalé travní porosty zaujímají 14,9% plochy.

Orná půda zaujímá 27,7% plochy. Struktura rozmístění a tvar jednotlivých bloků do značné míry kopíruje historické rozložení plužiny, velikost jednotlivých bloků zaujímá zpravidla plochu do 10 ha. Větší blok orné půdy lze nalézt v jižní části modelového území podél Slavkovického potoka.

Modelové území spadá do bramborářské výrobní oblasti. Efektivita zemědělství je spíše nízká.

Vodní plochy v území zaujímají 0,4%. Výrazným krajinným prvkem jsou rybníky a soustavy rybníků - u Lhotky a u Jiříkovic. Rybníky plní funkci rybochovnou, pouze rybníční soustava u Lhotky je krajinnotvorným prvkem. Kvalita vody je zhoršená v důsledku eutrofizace vlivem hnojiv. Vodní toky také trpí zhoršenou kvalitou vody, dalším problémem je zatrubnění malých toků.

Liniová zeleň tvoří nezastupitelnou roli v tvářnosti krajiny, v modelovém území tvoří 0,8% plochy, nejčastěji doprovází vodní toky, dále rozděluje jednotlivé kultury na půdních blocích a poslední formou jsou stromořadí podél významných cest a silnic.

Zástavba tvoří 2,9% plochy.

5.1.3.4. Rekreační užívání krajiny

(viz mapa Rekreační využití)

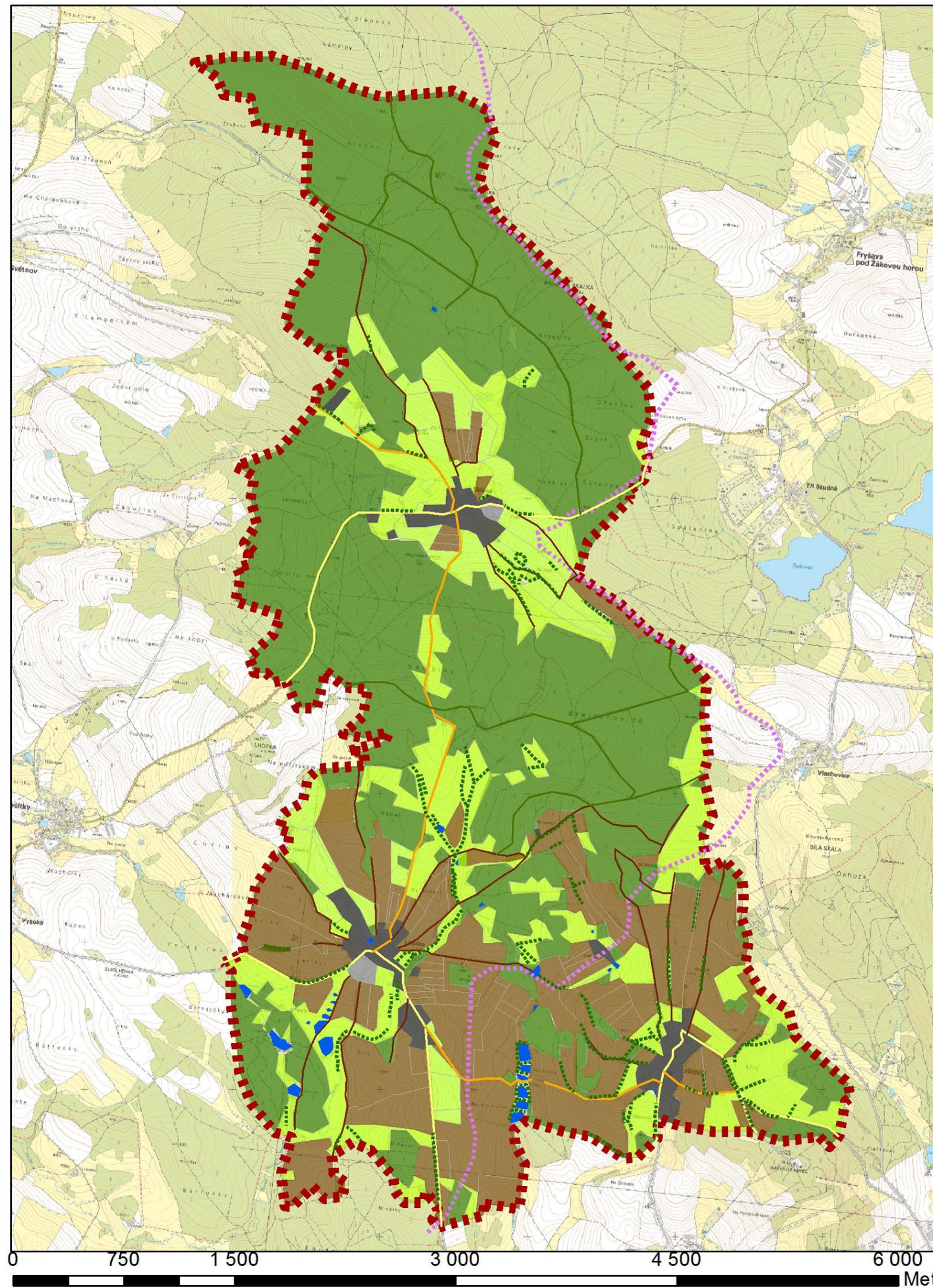
Žďárské vrchy se staly vyhledávanou destinací rekreantů již na konci 19. století, kdy vlivem činnosti Klubu českých turistů bylo vytyčeno osm turistických tras. Kromě pěší turistiky začalo získávat na popularitě běžecké lyžování - novinka v regionu, která brzy nabyla mnoha příznivců.

Přírodní prostředí Žďárských vrchů svou atraktivitou přilákalo množství návštěvníků, kteří si začali na přitažlivých místech (okolo rybníků) stavět objekty individuální rekreace. Jednou z neznámějších lokalit jsou Tři Studně - obec v sousedství modelového území. Opravdový boom výstavby chat nastal až v 70. letech, kdy se též rozvíjely objekty hromadné rekreace. Nově vystavěné objekty často nenávratně zničily původní tvářnost krajiny. Dalším vlnám výstavby zabránila až stavební uzávěra vydaná v roce 1990.

I dnes je oblast Žďárských vrchů cílem rekreantů, ačkoli doby největší návštěvnosti má prozatím za sebou. Rekreace je významným ekonomickým činitelem v kraji - atraktivní příroda, strategická poloha ve středu republiky, dobrá dostupnost a dostatečná rekreační kapacita vytváří dobré podmínky pro její rozvoj.

Hlavními aktivitami v území jsou pěší turistika, rekreace u vody, cykloturistika, lyžování - běžecké i sjezdové, do jisté míry horolezectví a kulturní turistika.

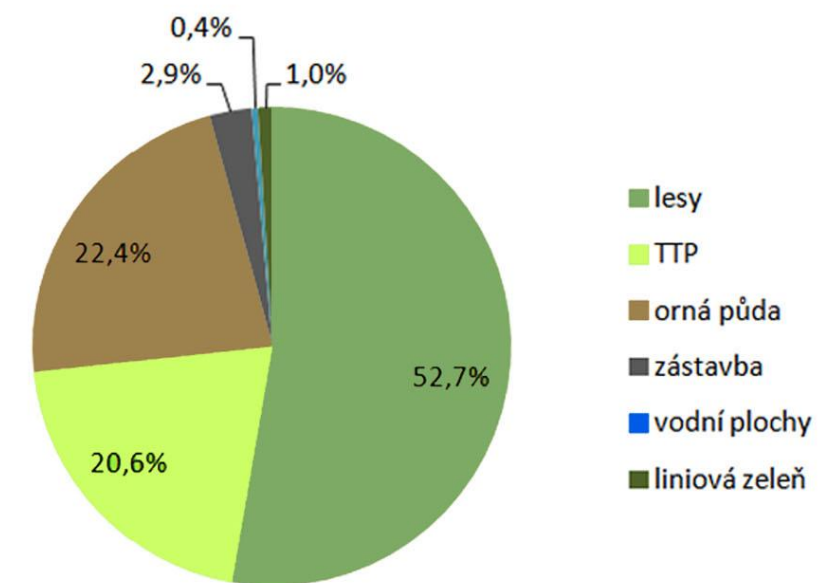
Modelovým územím prochází tři turistické trasy, lyžařské trasy a spojovací cyklotrasa.

SOUČASNÉ VYUŽITÍ PLOCH (LAND USE)

- pudni bloky
- liniová zeleň
- významné pěší trasy
- silnice
- lesní cesty
- polní cesty
- rozvodí Labe- Dunaj
- hranice
- zemědělská výroba
- bydlení
- vodní plochy
- orná půda
- TTP
- les

PODÍL JEDNOTLIVÝCH PLOCH

Meters

REKREAČNÍ VYUŽITÍ

vybavenost

smíšené zboží

autobusová zastávka

ubytování

sezónní restaurace

hranice

rozvodí Labe- Dunaj

trasy

I/19

II/353

silnice III. třídy

účelová komunikace

turistická trasa

turistická trasa

turistická trasa

místní značení

místní značení

cyklotrasa

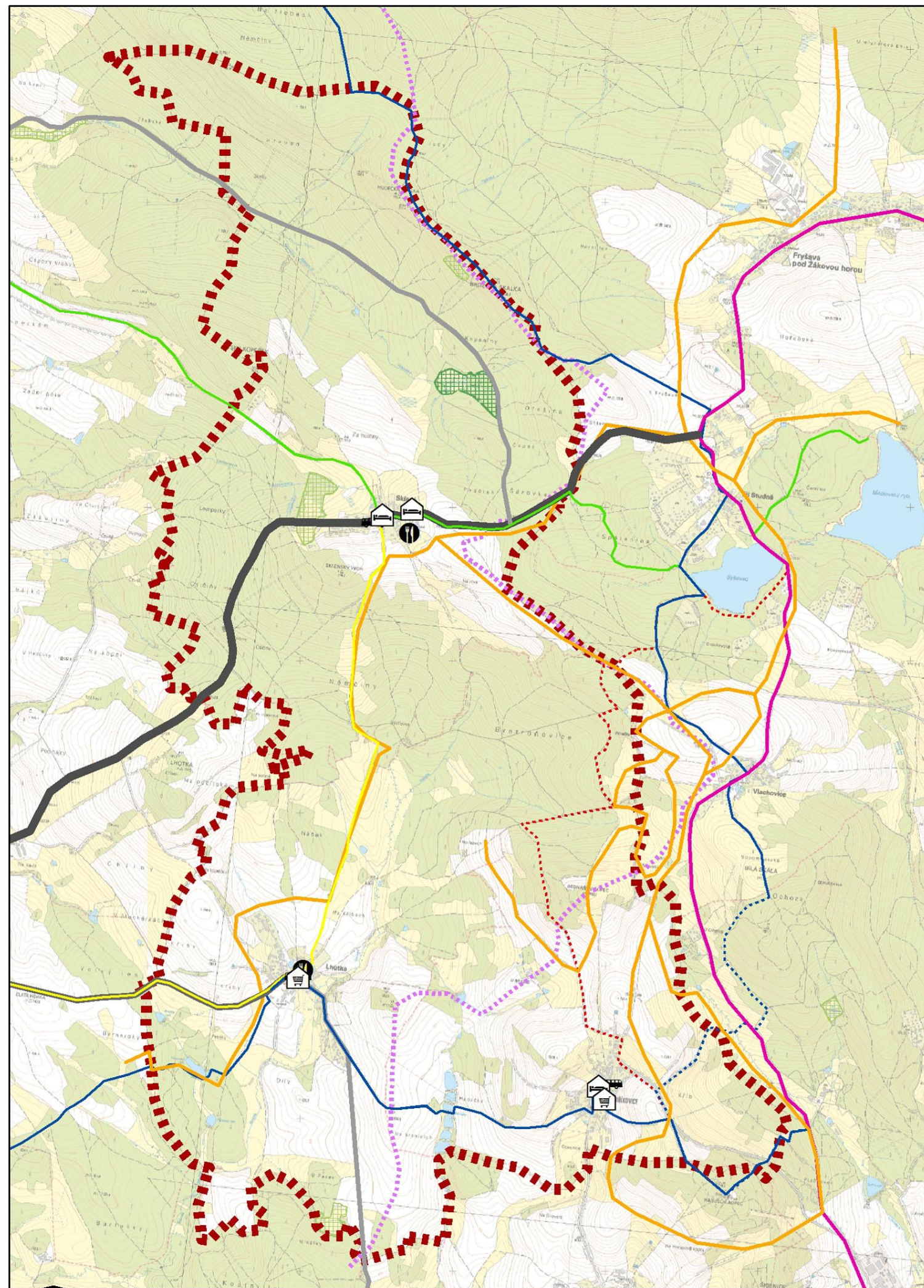
trasa běžky

Národní přírodní rezervace

Národní přírodní památka

0 750 1 500 3 000 4 500 6 000 Meters

5.1.4. Terciární struktura krajiny

5.1.4.1. Ochranný režim

(viz mapa Ochranný režim)

CHKO Žďárské vrchy

Modelové území leží v CHKO Žďárské vrchy, z čehož plynou jak výhody tak omezení. Chráněná oblast je rozčleněna do čtyř zón ochrany, na modelovém území se uplatňují pouze tři nejvyšší. První zóna je nesouvislá, zahrnuje skalní výchozy, maloplošně chráněná území, pramenné oblasti a vodní plochy s vyvinutou litorální zónou. Druhá zóna zaujímá velkou část území, patří do ní lesní porosty a přilehlé travní porosty. Třetí zóna je tvořena ornou půdou a zástavbou obcí.

Omezení vyplývající z náležitosti do té které zóny stanovuje zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Maloplošně chráněná území

V modelovém území se nacházejí čtyři zvláště chráněná území, jsou zahrnuta v I. zóně ochrany, mimo to mají vlastní režim managementu, který zajišťuje udržení stávajících hodnot.

Popis jednotlivých území byl převzat z webových stránek Správy CHKO Žďárské vrchy.

- PP Díly u Lhotky
Výměra: MZCHÚ 2,58 ha OP 1,00 ha
Vyhlášeno: 1985
Předmětem ochrany jsou společenstva vlhkých a zrašelinělých luk s výskytem ohrožených druhů rostlin a živočichů.
- PP Sklenské louky
Výměra: 5,06 ha
Vyhlášeno 1985

Společenstva vlhkých a na prameništích zrašelinělých luk hostí řadu chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.

- PR Olšina u Skleného
Výměra : 6,27 ha
Vyhlášeno : 1985
V Pramenné oblasti Sklenského potoka se zachoval ojedinělý soubor smrkových olšin a rašelinných luk s bohatým výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.
- PP Brožova skála
Výměra : 1,07 ha
Vyhlášeno : 1983
Rulový skalní útvar typu mrazového srubu je na chudém, hospodářsky špatně přístupném stanovišti doprovázen fragmentem lesního společenstva smrkových bučin.

Zranitelná oblast

Všechny tři katastry modelového území jsou klasifikovány jako zranitelná oblast.

Portál e-agri říká: „*Plnění nitratové směrnice je povinné ve zranitelných oblastech, které jsou vymezeny v hranicích katastrálních území. Zranitelné oblasti jsou oblasti, kde se vyskytují vody znečištěné dusičnany ze zemědělských zdrojů. Zemědělské hospodaření ve zranitelných oblastech dále upravuje akční program nitratové směrnice.*“

CHOPAV

Žďárské vrchy byly vyhlášeny chráněnou oblastí přirozené akumulace vod v roce 1978.

Zákon 254/2001 Sb, o vodách říká: „*Oblasti, které pro své přírodní podmínky tvoří významnou přirozenou akumulaci vod, vyhláší vláda nařízením za chráněné oblasti přirozené akumulace vod.*“

V chráněných oblastech přirozené akumulace vod se v rozsahu stanoveném nařízením vlády zakazuje

(a) zmenšovat rozsah lesních pozemků,

(b) odvodňovat lesní pozemky,

(c) odvodňovat zemědělské pozemky,

(d) těžít rašelinu,

(e) těžít nerosty povrchním způsobem nebo provádět jiné zemní práce, které by vedly k odkrytí souvislé hladiny podzemních vod,

(f) těžít a zpracovávat radioaktivní suroviny,

(g) ukládat radioaktivní odpady.“

Ochranné pásmo vodních zdrojů

V řešeném území se nachází čtyři místa s ochranným pásmem vodních zdrojů I. a II. stupně. Dle vodního zákona slouží II. stupeň k „ochraně vodního zdroje v územích stanovených vodoprávním úřadem tak, aby nedocházelo k ohrožení jeho vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti.“ V prvním stupni je vyloučen pohyb osob.

Evropsky významná lokalita

Potok Staviště je od Lhotky po proudu klasifikován jako Evropsky významná lokalita kvůli výskytu vranky obecné. Ochrana lokality je řešena v rámci zákona č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny. Ochrana vylučuje zásahy do koryta toku a vysazování dravých ryb, dále je dodržován klidový režim v době rozmnožování vranky (březen až duben).

5.1.4.2. Duchovní hodnoty krajiny

Oblast Horácka, kam modelové území náleží, se odráží v mnoha formách, ať už jde o způsob mluvy, hospodaření, tradice, řemesla,... Nade všechny však vyčnívá vypodobnění oblasti Žďárských vrchů v umění - výtvarném, muzickém a v literatuře.

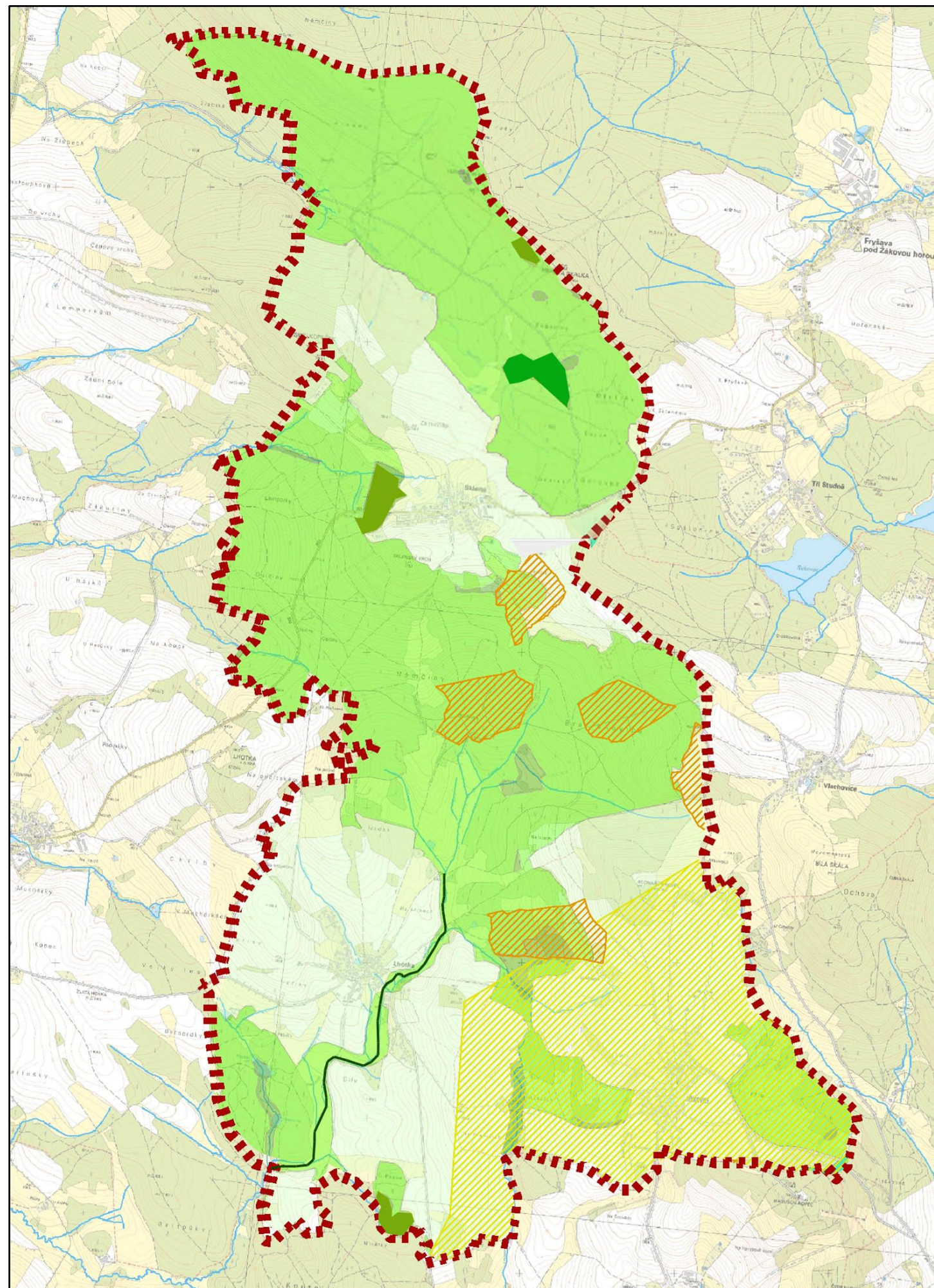
Celá Vysočina byla a dodnes je modlou malířů krajinářů. Mezi slavné rodáky patří Oldřich Blažíček, Josef Jambor, Bohdan Lacina, Alois Podloucký a další. Antonínu Slavíčkovi se Žďárské vrchy zalíbily tak, že se zde trvale usadil.

Na Třech Studních žil a působil Bohuslav Martinů, který zdejší kraj proslavil zhudebněním básně Otvírání studánek.

Avšak nejrealističtější obraz o životě místních získáváme z literárních děl bratří Mrštíků (narozeni v Novém Městě na Moravě), kteří zachytili drsné poměry zdejšího kraje ve svých hrách Rok na vsi nebo Maryša. V podobně neveselém duchu jsou i další díla pojednávající o životě zde - Malý Bobeš Josefa V. Plevy nebo Broučci Jana Karafiáta.

Pravdou je, že zdejší kraj lidem nikdy neposkytoval mnoho pohodlí, dokladem může být záznam o osidlování Fryšavy, kde bylo nutné zakládat ves na třikrát, protože první dva pokusy skončily kvůli nepřipravenosti na tvrdé podmínky smrti a rozprchnutím osadníků.

Možná i z tohoto důvodu se lidé spíše obraceli k Bohu a také zde není obvyklá pestrost lidové kultury - převládá jednoduchost a účelnost (krojů, architektury,...)

OCHRANNÝ REŽIM

■■■■ hranice

— evropsky významná lokalita

ochranné pásmo vodních zdrojů

▨ I. stupeň

▨ II. stupeň

zvláště chráněná území

■ přírodní rezervace

■ přírodní památka

zonace CHKO

■ III. zóna

■ II. zóna

■ I. zóna

další režimy- platné pro celé území

chráněná oblast přirozené akumulace vod

zranitelné území

0 750 1 500 3 000 4 500 6 000 Meters

5.2. Analýzy území

5.2.1. Hodnoty a limity území

5.2.1.1. Hodnoty

(viz mapa Hodnoty území)

Jednou z největších hodnot modelového území (a celé oblasti Žďárských vrchů) je harmonické utváření zdejší krajiny. Zachovalost historických struktur, vysoký podíl lesů, mozaikovitost, biologická rozmanitost přirozených ekosystémů a množství vodních toků dohromady vytváří osobitý krajinný ráz, který je v dnešní době tolik ceněn pro rekreační využití. Osobitost je do značné míry dána znaky krajiny, které se v ní opakují:

VÝZNAMNÉ ZNAKY KRAJINY

Obr. 6 Významné znaky krajiny

Na jedinečném vzezření krajiny se podílejí hodnoty přírodní, kulturní a duchovní:

Přírodní hodnoty

- CHKO Žďárské vrchy
- Maloplošně chráněná území- PP Díly u Lhotky
PP Sklenské louky
PR Olšina u Skleného
PP Brožova skála
- EVL Staviště
- Komplex lesů
- Síť vodních toků
- Prameny
- Vodní plochy
- Rozvodí Labe- Dunaj
- Skalní výchozy
- Reliéf- výhledy
- Rozptýlená krajinná zeleň

Kulturní hodnoty

- Historické struktury v krajině (plužina, úvozové cesty,...)
- Drobné sakrální objekty
- Kompaktnost sídel

Duchovní hodnoty

- Genius loci venkovské krajiny
- Dramatická minulost- partyzáni

HODNOTY ÚZEMÍ

----- hranice

přírodní hodnoty

• soliterní strom

■ přírodní rezervace

■ přírodní památka

— natura 2000 - evropsky významná lokalita

▲ skalní výchoz

⊙ výhledy a jejich směr

— vizuálně exponovaná místa

■ rybníční soustava

• studna/vrt

• pramen

----- rozvodí Labe- Dunaj

kulturní hodnoty

+ kaplička

+ kříž

historické struktury

— struktura sídla

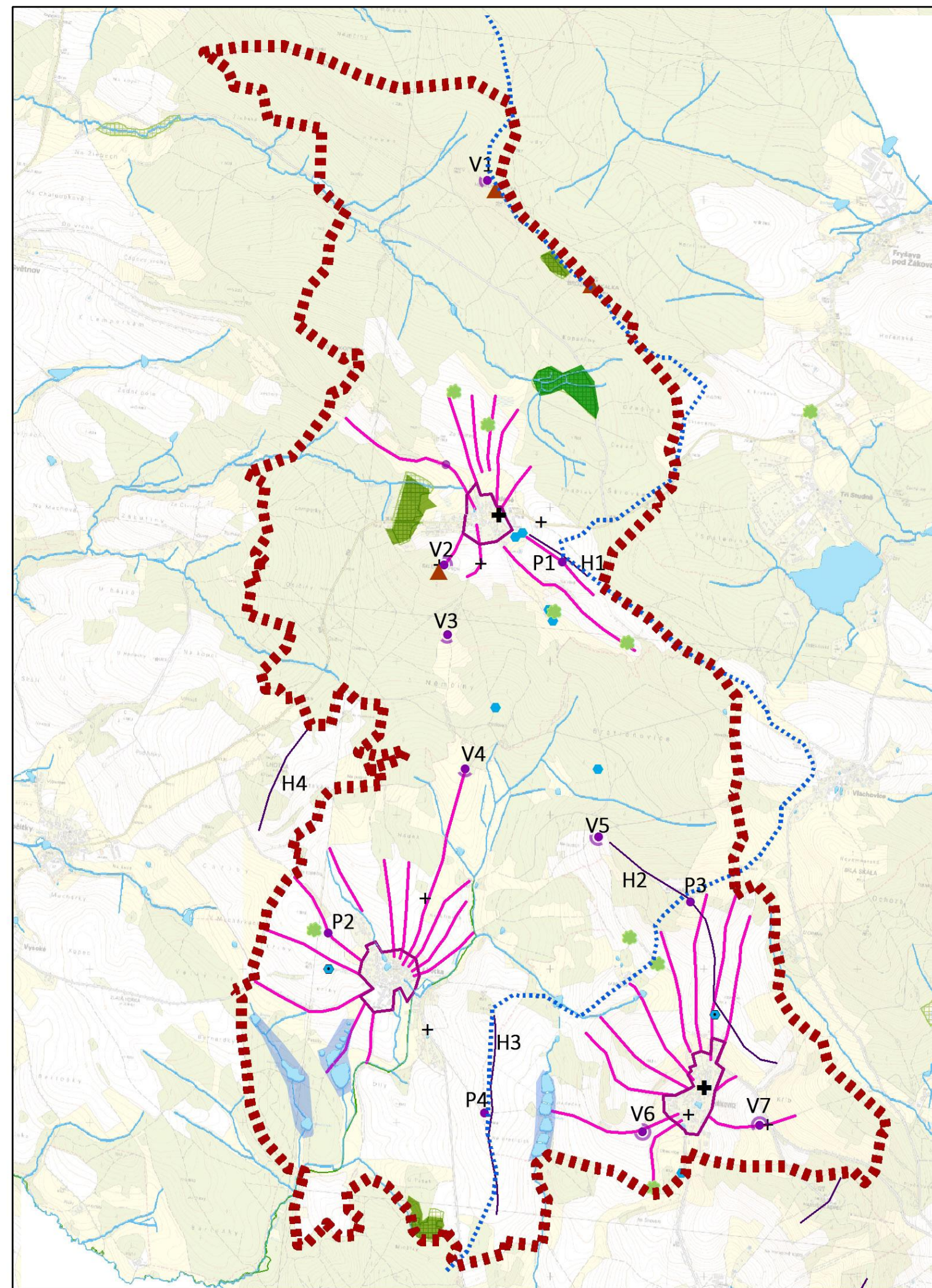
— struktura plužiny

fotografické snímky

V výhled

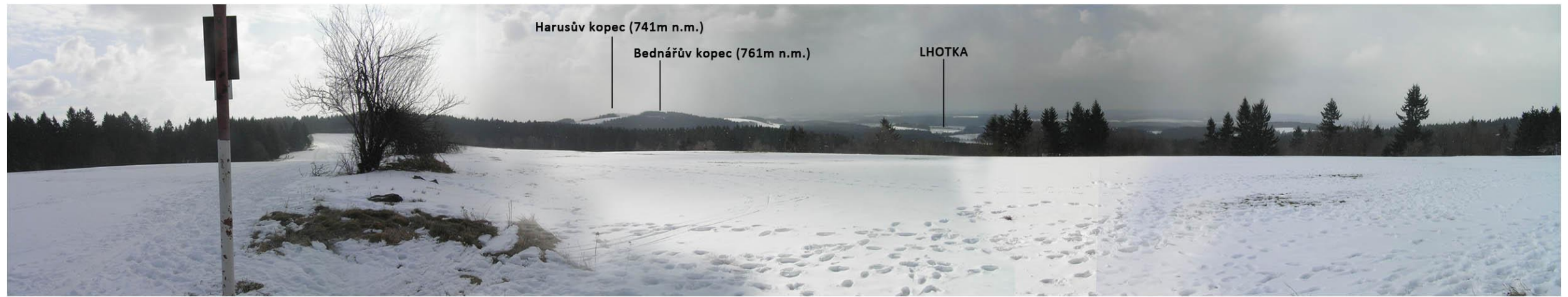
P panorama

H horizont

0 750 1 500 3 000 4 500 6 000 Meters

PANORAMATA

P1 u Skleného

P2 u Lhotky

P3 Bednářův kopec

P4 mezi Jiřikovcemi a Lhotkou

5.2.1.2. Limity území

(viz mapa Ochranný režim)

Limity území pro rekreaci plynou především z ochranných režimů, které byly popsány dříve, zde jsou zahrnuty i technické limity, které na rekreační využití nemají zvlášť velký vliv.

- Limity využití území vyplývající z ochrany přírody a krajiny (viz kapitola Ochranný režim)
- Ochranná pásma vodních zdrojů I. a II. stupně
- Ochranné pásmo silnic II. a III. Třídy – 15 m od osy silnice
- Ochranná pásma elektrických zařízení
- Ochranná pásma kabelů 1 m na každou stranu

5.2.2. Určení rekreačního potenciálu

Rekreační potenciál byl stanoven na základě metodiky TERPLAN a metodiky dle Carbola. Popis jednotlivých metodik je v kapitole Metodika práce.

K modelovému území bylo přiřčeno při analýzách k.ú. Tři Studně. Tři Studně jsou silně využívanou rekreační destinací, zařazení katastru do analýz tedy pomáhalo porovnávat výsledná data.

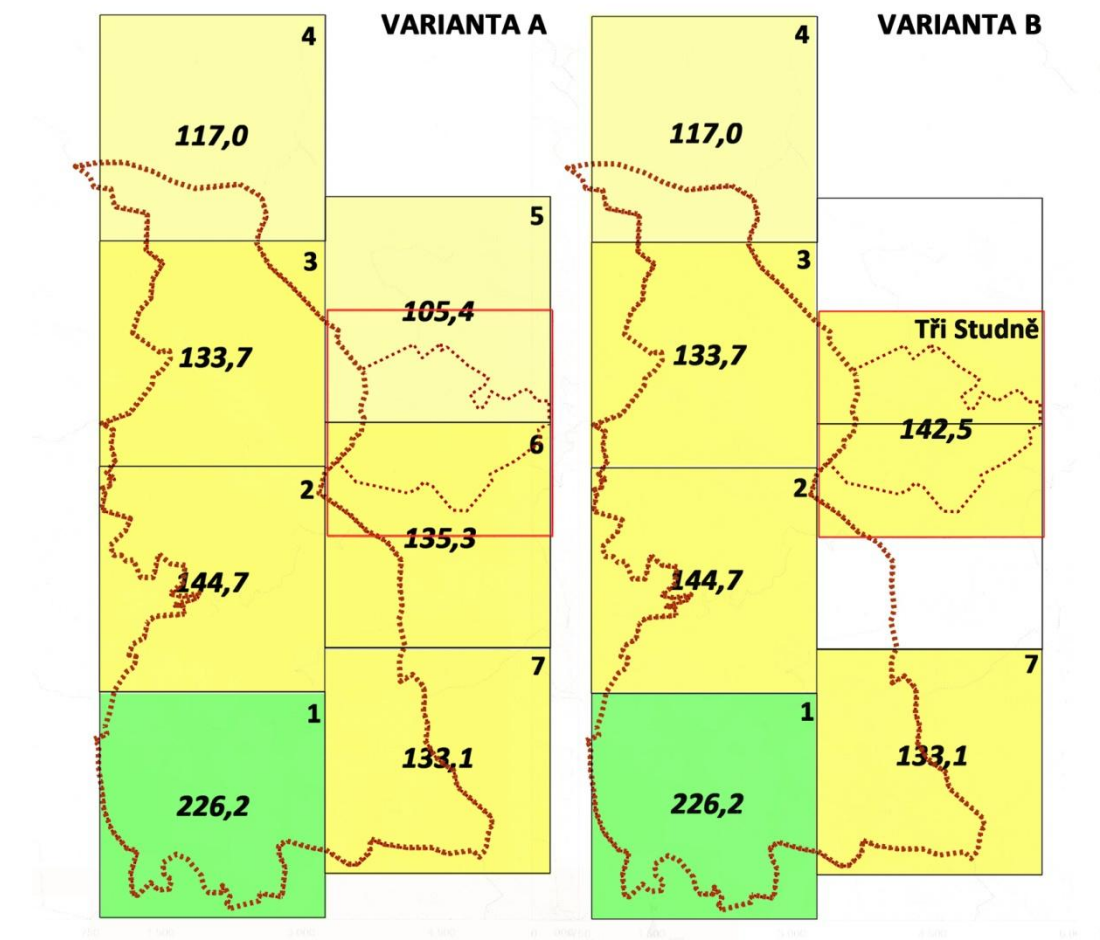
5.2.2.1. Hodnocení potenciálu cestovního ruchu metodou TERPLANu

Modelové území bylo rozděleno na 7 čtverců o straně 2,4km, což je, dle metodiky, minimální akční rádius pěšího. Vznikly dvě varianty rozmístění čtverců, posun však nevytvořil větší rozdíly ve výsledcích.

Metodika TERPLANu hodnotí přírodní prostředí území. Z vypočtených hodnot vychází modelové území jako velmi vhodné prostředí pro rekreaci. Metodika velmi kladně oceňuje vodní toky a plochy v území, z toho důvodu dosáhl čtverec číslo jedna velmi vysokého bodového ohodnocení. Jsou v něm totiž lokalizovány dvě rybníční soustavy a několik samostatných rybníků.

Na vysokých hodnotách všech čtverců se podílí velké množství malých toků v modelovém území.

REKREAČNÍ POTENCIÁL, METODA TERPLAN

Slovní označení		Bodová hodnota	Třída
Optimální	I.	nad 190	I.
	II.	151-190	II.
Nadprůměrné	I.	121-150	III.
	II.	101-120	IV.
Průměrné	I.	81-100	V.
	II.	61-80	VI.
Nevyhovující	I.	40-60	VII.
	II.	40 a méně	VIII.

Obr. 7 Výsledky hodnocení rekreačního potenciálu metodou TERPLAN

5.2.2.2. Hodnocení potenciálu cestovního ruchu metodou dle Carbola

Metodika dle Carbola je komplexní analýzou krajiny zahrnující aspekty jak přírodní, tak člověkem vytvořené. Pro účel této práce byla vybrána pouze druhá část Carbolovy metodiky, která se zabývá hodnocením vybavenosti území z hlediska rekreace.

V tomto hodnocení je už patrný rozdíl mezi modelovým územím a rekreačně využívaným územím Tří Studní. Z pětistupňové škály, kdy hodnocení stupněm 5 je nejlepší, jenom Tří Studně dosáhly na úroveň 2 - rekreační potenciál „v základní úrovni“, modelové území díky své nevybavenosti spadá do potenciálu úrovně 1, tedy „nevyhovujícího“.

Nízké hodnoty však nejsou způsobeny zásadní nevybaveností území, ale projevilo se zde úskalí ve volbě metodiky, která se zaměřuje na více urbanizované prostředí (rozebráno v kapitole Diskuze). Z pohledu této metodiky je území Tří Studní vybaveno pouze na základní úrovni, ale například z pohledu Správy CHKO je bráno za jedno z nejvíce rekreačně užívaných (až nadužívaných) destinací celé chráněné oblasti.

Je však třeba přiznat, že metodika poukázala na nevybavenost modelového území co se týče restauračních zařízení a ubytovací kapacity. Také se ukázalo, že lepších výsledků dosahuje zimní sezóna a celkově vyšší hodnoty připadly pro místní obyvatele. Naopak pro dlouhodobě pobývajících rekreaanty vyšlo území spíše jako nevyhovující.

Tří Studně	Léto			Zima		
	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů
Přírodní atraktivita	2	2	2	2	2	2
Sportovně-technická zařízení	2	2	2	3	2	2
Obslužná zařízení a vybavenost	1	1	1	1	1	1
Architektonické a stavební atraktivita	1	1	1	1	1	1
Zařízení pro uspokojování potřeb rekreace a CR	3	3	4	3	3	4
Ostatní hodnotitelná kritéria	2	1	1	3	1	1
Celkový rekreační potenciál	2	2	2	2	2	2

Lhotka	Léto			Zima		
	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů
Přírodní atraktivita	2	2	2	2	2	2
Sportovně-technická zařízení	1	1	1	2	1	2
Obslužná zařízení a vybavenost	1	1	1	2	1	1
Architektonické a stavební atraktivita	1	1	1	1	1	1
Zařízení pro uspokojování potřeb rekreace a CR	2	1	2	2	2	2
Ostatní hodnotitelná kritéria	1	1	1	2	1	1
Celkový rekreační potenciál	1	1	1	2	1	2

Sklenské	Léto			Zima		
	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů
Přírodní atraktivita	2	1	2	2	1	2
Sportovně-technická zařízení	1	1	1	2	1	2
Obslužná zařízení a vybavenost	1	1	1	2	1	1
Architektonické a stavební atraktivita	1	1	1	1	1	1
Zařízení pro uspokojování potřeb rekreace a CR	2	2	2	2	2	3
Ostatní hodnotitelná kritéria	1	1	1	2	1	1
Celkový rekreační potenciál	1	1	1	2	1	2

Jiříkovice	Léto			Zima		
	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů
Přírodní atraktivita	2	2	2	2	2	2
Sportovně-technická zařízení	1	1	1	2	1	2
Obslužná zařízení a vybavenost	2	1	1	2	1	1
Architektonické a stavební atraktivita	1	1	1	1	1	1
Zařízení pro uspokojování potřeb rekreace a CR	1	1	1	1	1	1
Ostatní hodnotitelná kritéria	1	1	1	2	1	1
Celkový rekreační potenciál	1	1	1	2	1	1

Tabulky 3 výsledky hodnocení rekreačního potenciálu metodou dle Carbola

Celkový rekreační potenciál-2.část metodiky	Léto			Zima		
	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů	místní	rekreanti dlouhodobý pobyt	rekreanti do 3 dnů
Jiříkovice	1	1	1	2	1	1
Lhotka	1	1	1	2	1	2
Sklené	1	1	1	2	1	2
Tři studně	2	2	2	2	2	2

Tabulka 4 Shrnutí výsledků hodnocení rekreačního potenciálu dle Carbola

	Celkový potenciál tématické skupiny
1	nevyhovující
2	v základní (dostačující) úrovni
3	ve zvýšené úrovni
4	ve vysoké úrovni
5	ve velmi vysoké úrovni

Tabulka 5 Stupnice Carbol

5.2.2.3. Další skutečnosti ovlivňující rekreační potenciál

Obě použité metodiky se zabývají pouze tím, co je uvnitř hodnoceného území, ale nezohledňují, s čím území sousedí. V případě modelového území je ale třeba zohlednit i blízké okolí a jeho atraktivitu - ty se totiž mohou stát v budoucnosti lákadlem, které navodí změny uvnitř území.

První velkou atrakcí je Vysočina aréna u Nového Města na Moravě. V zimě se zde konají závody lyžařských disciplín a je to místo, kde je (i uměle) udržována sněhová pokrývka tak dlouho, jak jen to povětrnostní podmínky dovolí. Z toho důvodu je sportoviště silně využíváno v zimní sezóně.

Dalším významným bodem je památka UNESCO Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou.

Severně od modelového území se nachází nejvyšší vrchol Žďárských vrchů - Devět skal. V jeho okolí leží malebné obce se zachovanou venkovskou architekturou a harmonickým vzezřením okolní krajiny.

5.2.3. Ekologická zonace

(viz mapa Ekologické zonace)

Pro modelové území byla vypracována mapa ekologické zonace, ve které byly překryty vrstvy geologického podloží, půdních charakteristik, reliéfu a hydrologické charakteristiky. Překrytím vznikla mapa, která poukázala na místa potenciálně problematická.

Omezení je možné rozdělit na dvě skupiny. První se týkají tvaru reliéfu, ve druhé skupině jsou omezení spojená s výskytem vyšší hladiny podzemní vody.

5.2.3.1. Reliéf

V modelovém území se členitější terén táhne podél severovýchodní hranice od Hudecké skály po Bednářův kopec a dále po úpatí Harusova kopce (mimo území). V této linii se nachází v některých místech prudší svahy - v mapě jsou rozděleny na dva stupně, svahy od 7° do 10° a na svahy nad 10°. Svahy jsou navíc pokryty kambizeměmi, které jsou dle mapových výstupů portálu Soil and water conservation (SOWAC) středně až silně náchylné k erozi (faktor K).

Takové svahy jsou limitující pro některé činnosti v území - především zemědělství a výstavbu (ačkoli ta je na konkrétních místech v současnosti málo pravděpodobná či přímo vyloučená). Obdělávání orné půdy na takových místech je možné za předpokladu přijetí vhodných agrotechnických opatření. Na svazích se sklonitostí nad 7° je třeba předcházet vodní erozi vhodnými protierozními postupy a opatřeními, v případě sklonitosti svahu nad 10° je už výhodnější danou část orné půdy nahradit trvalou kulturou - travními porosty nebo lesem.

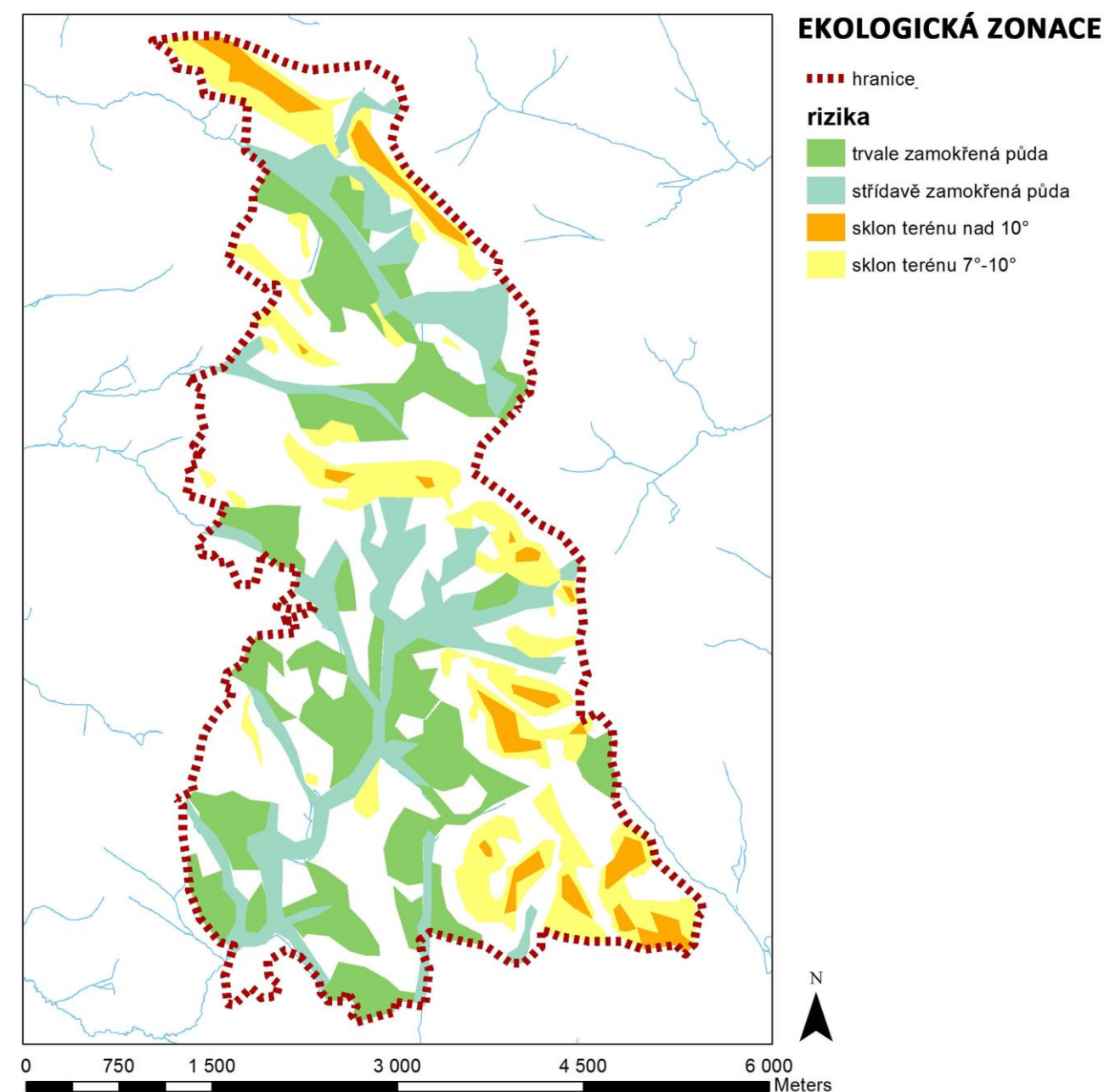
5.2.3.2. Voda

Značnou část modelového území tvoří hydromorfní půdy. Ty se vytvořily v blízkosti vodních toků a v terénních depresích. Tyto půdy se vyznačují stálým (gleje) či střídavým (pseudogleje, stagnogleje) zamokřením. Z větší části jsou tyto půdy uloženy na nepříliš propustných metamorfitech, podél vodních toků a v jejich blízkosti ale leží na propustných sedimentech.

Opět je tato skutečnost limitující pro výstavbu a zemědělství. Z pohledu zemědělství jsou popisované půdy nevhodné nebo málo vhodné k pěstování plodin. Problémem může být užívání nevhodných způsobů hnojení a následné znečištění povrchových i podzemních vod právě na zamokřených půdách ležících na sedimentech. Největší plochy tohoto charakteru jsou v území zalesněné, přesto se na některých místech taková půda využívá jako orná. Již bylo řečeno, že celé modelové území je vedeno jako zranitelná oblast, nitrátové směrnice by tedy měly alespoň právně zajišťovat ochranu kvality vod.

V rámci podpory rekreace by bylo vhodné místa na orné půdě, která většinu času roku vykazuje zamokření, přestat intenzivně obdělávat a nechat vzniknout travní porost či vytvořit mokřad.

Modelové území je významné a specifické kvůli svému vodnímu režimu, na kvalitu vody by tedy měly být brány větší ohledy - nejen kvůli zajištění pitné vody, ale také kvůli zachování a třeba i rozšíření výskytu rašelinných biotopů.

5.2.4. Střety v území

(viz mapa Problémový výkres)

Problémový výkres zobrazuje střety a problémy, které je při plánování třeba řešit, limity, které je nutné brát v úvahu a hodnoty, které je nezbytné ochránit.

Výkres vznikl překrytím mapy ekologické zonace s mapou aktuálního využití ploch Land Use a s mapou hodnot a limitů krajiny. Dále byly do výsledné mapy zahrnuty skutečnosti, které mohou omezovat rekreaci v území provozní problémy apod. Níže jmenované střety a problémy se zabývají především vlivem na rekreaci.

Ochrana harmonických prvků v krajině

Jednou z hlavních hodnot modelového území je harmonické utváření krajiny. Příjemná fyziognomie je tvořena souborem prvků, jež je potřeba v území ochránit. Jedním z nejviditelnějších prvků jsou historické struktury v krajině v podobě úvozových cest, liniové zeleně podél polních cest, dělení orné půdy a kompaktní půdorys sídel. Velmi důležité je i zachování vizuálních souvislostí v krajině, za tím účelem je nutné chránit vizuálně exponovaná místa území. Nevhodně umístěný prvek totiž může strhnout pozornost diváka a zanechat v něm tak úplně jiný dojem z místa.

Střet primární a sekundární krajinné struktury

Velkou pozornost si vyžádaly střety ekologických limitů primární krajinné struktury s aktuálním využitím půdy. Ačkoli se toto téma přímo netýká rekreace, je nutné jej v území řešit.

Orná půda v některých místech leží na příliš svažitém terénu - především v okolí Jiříkovic se takových půdních bloků nachází několik.

Druhým problémem je orná půda tvořená hydromorfními půdami - trvalé či střídavé zamokření není vhodné pro pěstování plodin, mimo to je složité ji obdělávat zemědělskou technikou (pojezdem vytvořené hluboké brázdy, zapadnutí). Často jsou taková místa původně drobnými vodními toky, které byly začátkem 70. let zatrubněny v rámci rozsáhlých melioračních úprav vedených pod záštitou zemědělské politiky státu. Dnes tyto odvodňovací systémy přestávají fungovat a voda se opět dostává na povrch.

Vodní plochy

V okolí Lhotky a Jiříkovic se nachází více malých vodních ploch, které většinou slouží k rybochovným účelům. Některé z rybníků se využívají v raném létě jako koupaliště (např. Vališovy rybníky). Soustava Vališových rybníků je z obou stran obklopena ornou půdou, z východní strany navíc leží orná půda na sedimentech a je zde tedy nebezpečí prosakování živin z polí do vody a tím zhoršení kvality vody ke koupání.

Lesní porosty

Lesní plochy tvoří polovinu modelového území, většinou jde o smrkové monokultury, jen v lesních okrajích a na podmáčených stanovištích se uplatňují i další druhy dřevin. Uniformita smrkových monokultur není pro rekreanty příliš atraktivní (ačkoli se nesmí podceňovat aktivity jako houbaření). Druhovú pestrost je žádoucí z pohledu ekologického i rekreačního.

Ochranné režimy

V území se nachází pět pramenných míst, která jsou vedena jako zdroje pitné vody a jejich ochranný režim vylučuje přístup lidí do prvního ochranného pásma. Jejich okolí však často vykazuje vysokou estetickou hodnotu (bujná vegetace).

Ochranný režim je stanoven i pro maloplošná zvláště chráněná území, ten však nevylučuje pohyb osob, pouze omezuje na chození po stezkách.

Klidový režim by se měl vztahovat i na regionální prvky územního systému ekologické stability (ÚSES). Opět není pohyb osob vyloučen, primárně by však takové území nemělo být navrhováno pro hlučné nebo nějak akční rekreační aktivity.

Prostupnost

Celé území je protkáno poměrně hustou sítí polních a lesních cest, které jsou schůdné pro pěší a ve velké většině i pro cyklisty (ale ne pro silniční kola). Polní cesty v mnoha případech postrádají doprovodnou zeleň, která by zpříjemnila pobyt venku. Několik propojení cest chybí úplně - zvláště pokud by chtěl rekreační navštívit výše zmíněná maloplošně chráněná území.

PROBLÉMOVÝ VÝKRES

■■■■ hranice

HODNOTY K OCHRANĚ

přírodní hodnoty

● soliterní strom

● studna/vrt

● pramen

▲ skalní výchoz

■ Přírodní rezervace

■ Přírodní památka

— evropsky významná lokalita

■

■

kulturní hodnoty

⊕ kaplička

⊕ kříž

⊛ výhledy

historické struktury

— obrys sídla

— struktura plužiny

PROBLÉMY K ŘEŠENÍ

— chybějící propojení

■ území odvodněné v 70. letech

orná půda na

■ půdách střídavě zamokřených

■ na svahu o sklonu 7-10°

■ na svahu o sklonu nad 10°

■ půdách trvale zamokřených

LIMITY

— ochrana horizontů

— ochranná zóna 25m okolo vodních ploch a toků

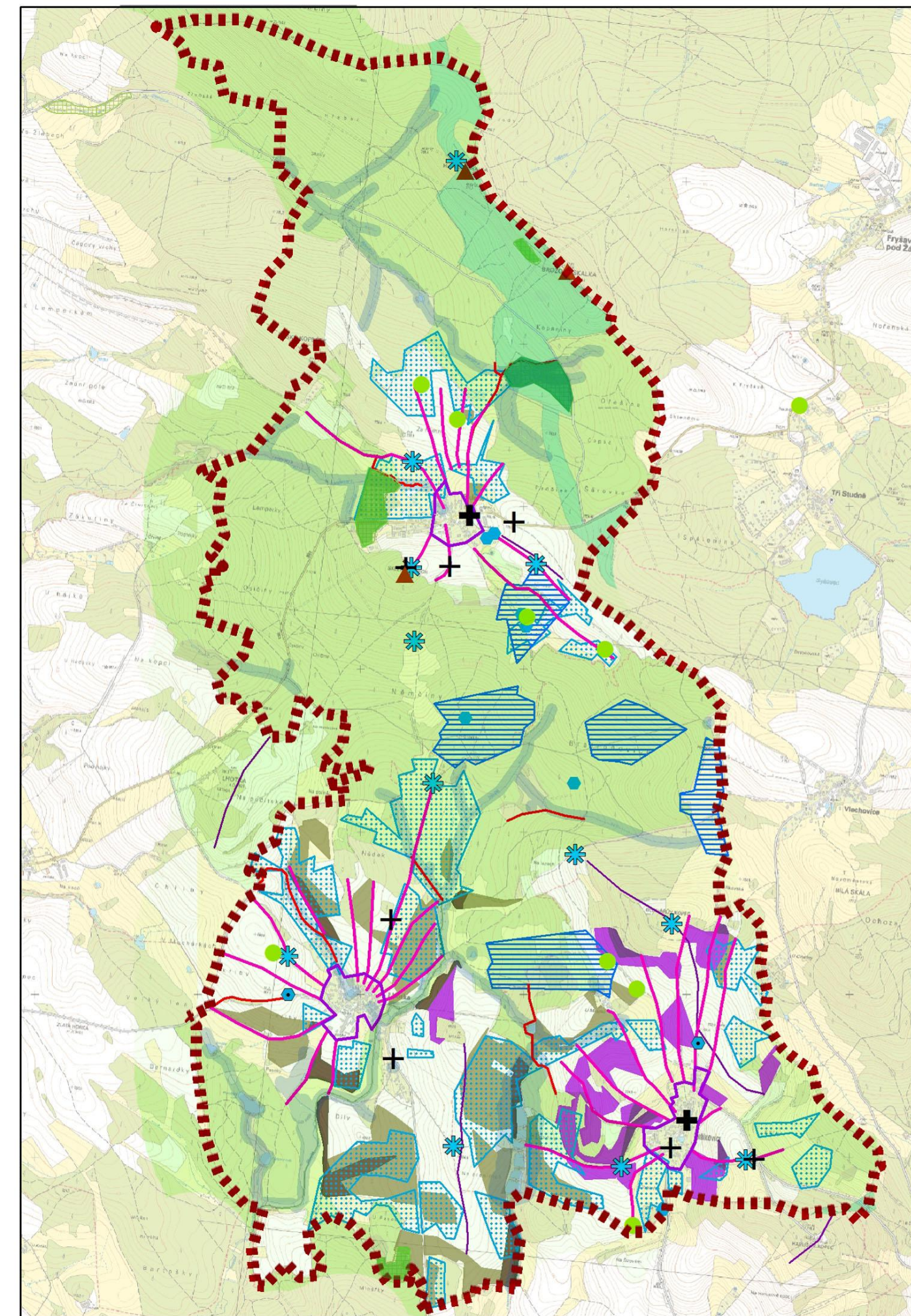
■ ochrana vodních zdrojů

zonace CHKO

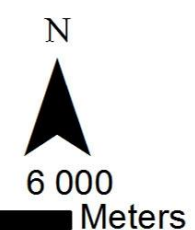
■ III. zóna

■ II. zóna

■ I. zóna

0 750 1 500 3 000 4 500

5.3. Koncept návrhu

5.3.1. Historické souvislosti

Oblast Žďárských vrchů začala být rekreačně vyhledávaným územím už na počátku 20. století, konkrétně Tři Studně se staly známým rekreačním letoviskem. V této době pronajímali rekreantům volné pokoje místní obyvatelé u sebe doma a měli z toho přímý výtěžek. Asi od 20. let začali rekreanti budovat první stavby individuální rekreace, zároveň vznikla první chata hromadné rekreace u rybníka Sykovce. Postupně se rozrůstala plocha zabraná chatami, největší boom nastal v 70. letech a stavby individuální i hromadné rekreace výrazně změnil původní atmosféru obce a okolí, kvůli které sem zpočátku rekreanti jezdili. (Brabec, 2001)

Otevřením hranic po roce 1989 významně poklesla návštěvnost hromadných ubytovacích zařízení. Návštěvnost vykazuje sezónnost (letní je vytíženější než zimní) a i v sezóně zřídka dosáhnou ubytovací zařízení plné kapacity ubytovaných. Kvůli zvýšení atraktivity pro rekreanty investují majitelé hotelů do vytváření a budování nových lákadel- sauny, bazény, kempy, půjčovny sportovního vybavení, atd. Z původní malebné vesnice se stala roztrášená zmeť chat, hotelů a informačních tabulí. Tři Studně mohou být příkladem území, kde rekreační využití území bylo zpočátku dobrým sluhou, ale dnes se stává zlým pánem.

TŘI STUDNĚ, tam, kde doplatili na malebno

Obr. 8 Tři Studně

5.3.2. Shrnutí analýz

Pro koncept návrhu bylo důležité zhodnocení rekreačního potenciálu modelového území i přidruženého území Tři Studně. Z výsledků bylo patrné, že na úrovni přírodního prostředí je rekreační potenciál rovný či vyšší než u Třech Studní, výrazně nižší byla ale vybavenost modelového území. Modelové území je zatím rekreačně ne příliš využívané, rekreační aktivity se zde odehrávají jen formou průchodu územím bez zastavení - prochází tudy tři turistické trasy, vedlejší cyklotrasa a rolbou upravované běžecké stopy.

Terén modelového území je vhodný pro pěší turistiku, cykloturistiku, běžecké lyžování, houbaření a v omezené míře pro rekreaci u vody. Velkou hodnotou území je přírodní prostředí (nachází se zde čtyři zvláště chráněná území), další je harmonicky utvářená krajina s malebnými výhledy a venkovským duchem.

5.3.3. Vývojové scénáře

Pro modelové území byly vypracovány dva scénáře možného vývoje v horizontu třiceti let.

5.3.3.1. Scénář nezájmu

(viz mapa Scénář nezájmu)

Tento scénář bere za hlavní formující sílu tlak okolí na výstavbu objektů individuální rekreace v kombinaci s nezájmem místních obyvatel o prostředí, ve kterém žijí.

Pro Žďárské vrchy byla stanovena stavební uzávěra na stavbu objektů individuální rekreace, ta je však obcházena tím, že si rekreanti staví „rodinné domy“ v intravilánu obcí. Ve skutečnosti majitelé pak tyto objekty využívají jen k rekreaci nebo dalšímu pronájmu. Tím zatěžují rozpočty obcí, protože zde nemají trvalé bydliště a neplatí poplatky, přesto vyžadují připojení k sítím, osvětlení, přístupovou komunikaci,... Je třeba říci, že tento přístup není vždy na škodu - v mnohých obcích chalupáři zachránili před zchátráním původní usedlosti (Blatiny), při stavbě nových domů však tato výhoda mizí, naopak nové domy mají často charakter zástavby satelitů.

Dalším stádiem scénáře je odchod místních obyvatel z obcí, v kraji Vysočina je dlouhodobý problém se zaměstnaností, mladí lidé často nezůstávají v místě trvalého bydliště, protože je zde nečeká lukrativní zaměstnání. Výsledkem je přestárlá populace na venkově a postupné upadání komunitního života. Tím vzniká nezáměr či neochota (nebo se už nedostává síla) o dění v okolí.

Nově přichází do obcí jsou tedy nejčastěji rekreační lidé nebo lidé z okolních měst, u kterých lze předpokládat, že se na venkov neodstěhovali, aby zde začali hospodařit (čest výjimkám). Z tohoto důvodu postupně budou získávat zemědělskou i lesní půdu družstva, která v zájmu usnadnění si práce nebudou dělit půdní bloky podle historických hranic pozemků - příklad již dnes lze pozorovat nad západním břehem Slavkovického potoka u Lhotky. Také na ekologické limity krajiny nebudou příliš brány ohledy. Vzniknou pro místní krajinu nepřiměřeně velké bloky polí, bude ubývat liniová zeleň a sníží se prostupnost krajiny. Zvýší se podíl lesů na úkor trvalých travních porostů, protože péče o podmáčené louky bude pro družstva nevýhodná.

Ochrana krajiny bude řešena jen v rámci zákonných norem.

S rozšiřováním sportovního areálu u hotelu Ski a okolo Vysočina arény vznikne velký tlak na výstavbu ubytovacích kapacit v Jiříkovicích.

5.3.3.2. Harmonický scénář

(viz mapa Harmonický scénář)

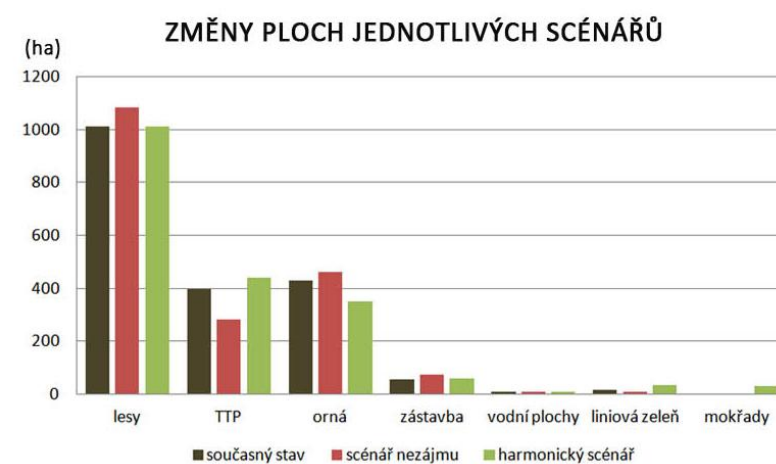
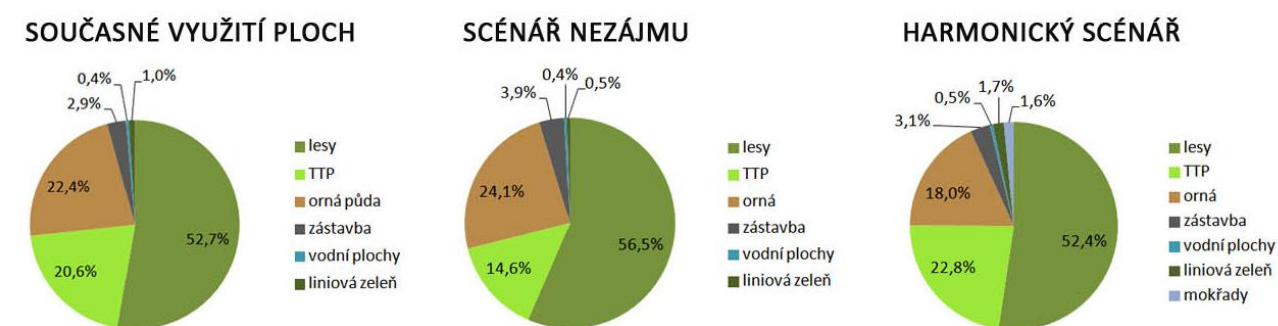
V harmonickém scénáři je počítáno s aktivním zapojením místních obyvatel do dění okolo sebe, dále s podporou vytváření pracovních míst ve službách a zemědělství ze strany státní správy.

Jak bylo řečeno, nedostatek dobrých pracovních příležitostí odvádí místní obyvatelstvo z venkova do měst. Z provedených analýz vyplynulo, že modelové území má velký rekreační potenciál, ale rezervy ve vybavenosti. Koncepční rozvoj cestovního ruchu by mohl vytvořit nedostatková pracovní místa. Sezónnost rekreace by nutila podnikatele vytvořit si vedlejší příjem, který by mohl plynout ze zemědělství. Modelové území je vhodné pro provozování agroturistiky, její rozvoj ale brzdí náročná legislativa i nedostatečná podnikavost místních obyvatel. V tomto ohledu by mohl být přínosným příchod nových obyvatel z města, kteří se rozhodli usadit na venkově a začít zde podnikat.

V harmonickém scénáři se počítá s respektováním ekologických limitů krajiny, takže orná půda náchylná k erozi nebo na zamokřených stanovištích bude nahrazena trvalými kulturami (travními, dřevinnými). Bude dbáno na udržování kvality vody a bude se zvyšovat retence krajiny. Na podmáčených stanovištích bude management podporovat vznik mokřadů, vzniknou nové malé vodní plochy. Bude podporována pestřejší druhová skladba lesa.

Vznikající krajina bude vhodná pro pastevectví, orná půda bude členěna liniovou dřevinnou vegetací, zvýší se prostupnost krajiny.

5.3.3.3. Srovnání jednotlivých scénářů s aktuálním využitím krajiny

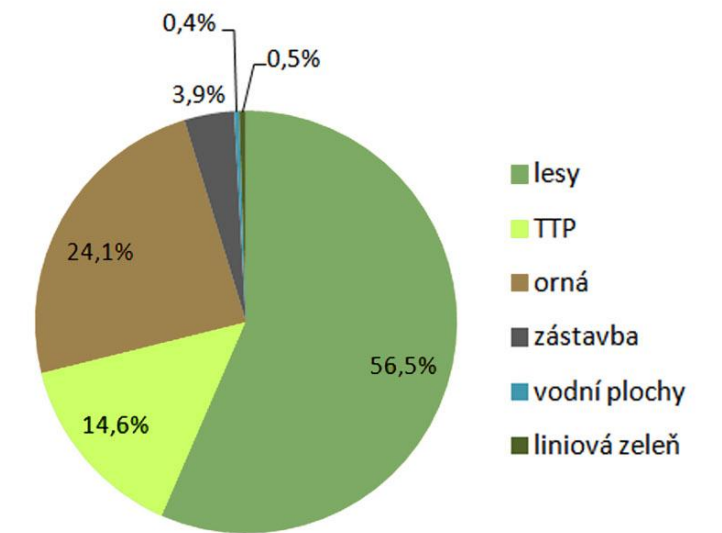
	scénář nezájmu	harmonický scénář
les	7,2	0,2
TTP	-29,1	11,4
orná půda	7,7	-18,8
zástavba	34,5	9,1
vodní plochy	-12,5	12,5
liniová zeleň	-47,4	73,7
cesty	-8,2	12,2
mokřady	0	100

Tabulka 6- Srovnání scénářů

SCÉNÁŘ NEZÁJMU-VYUŽITÍ PLOCH

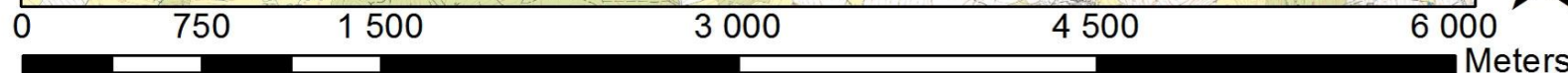
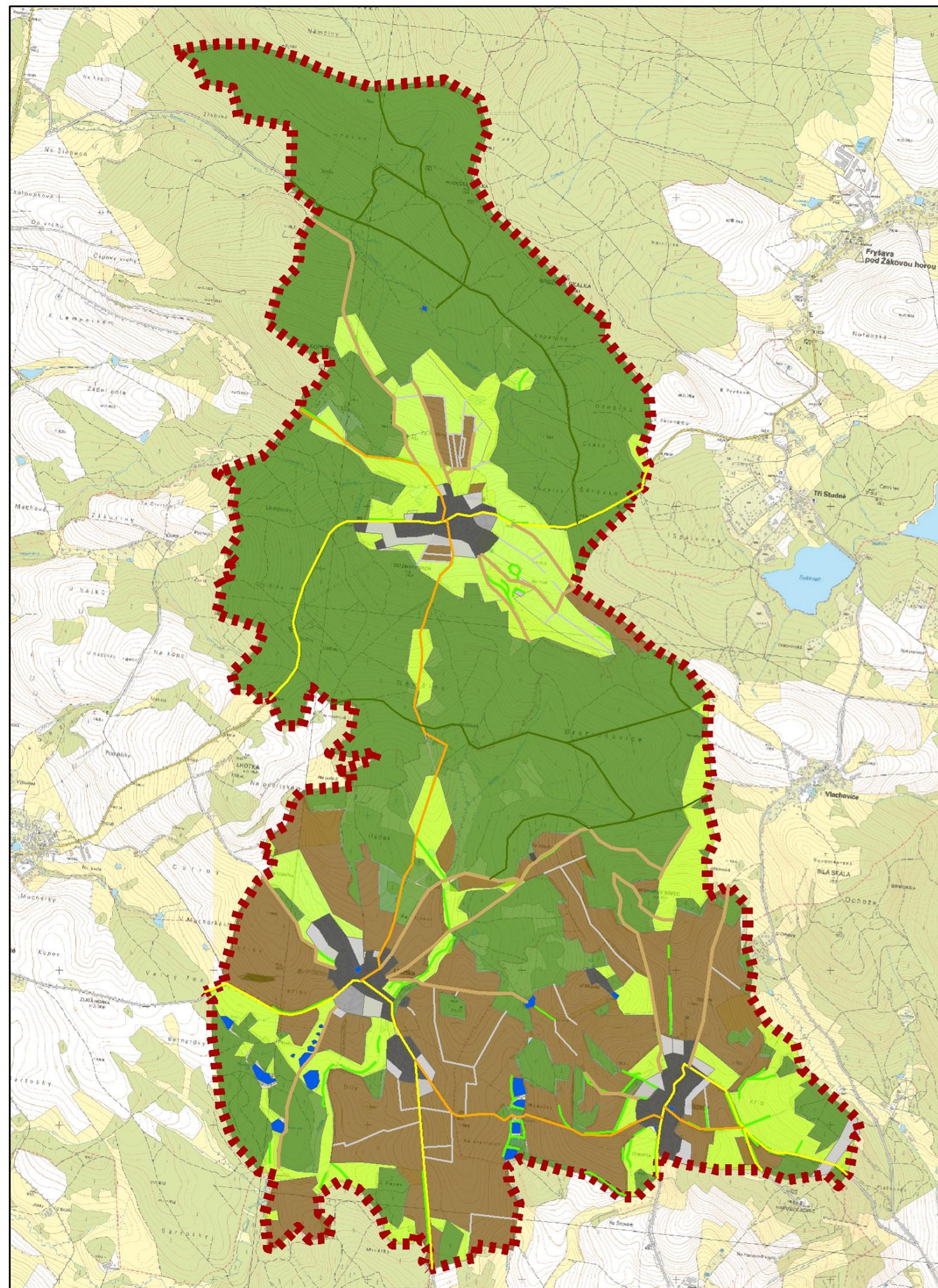

PODÍL JEDNOTLIVÝCH PLOCH

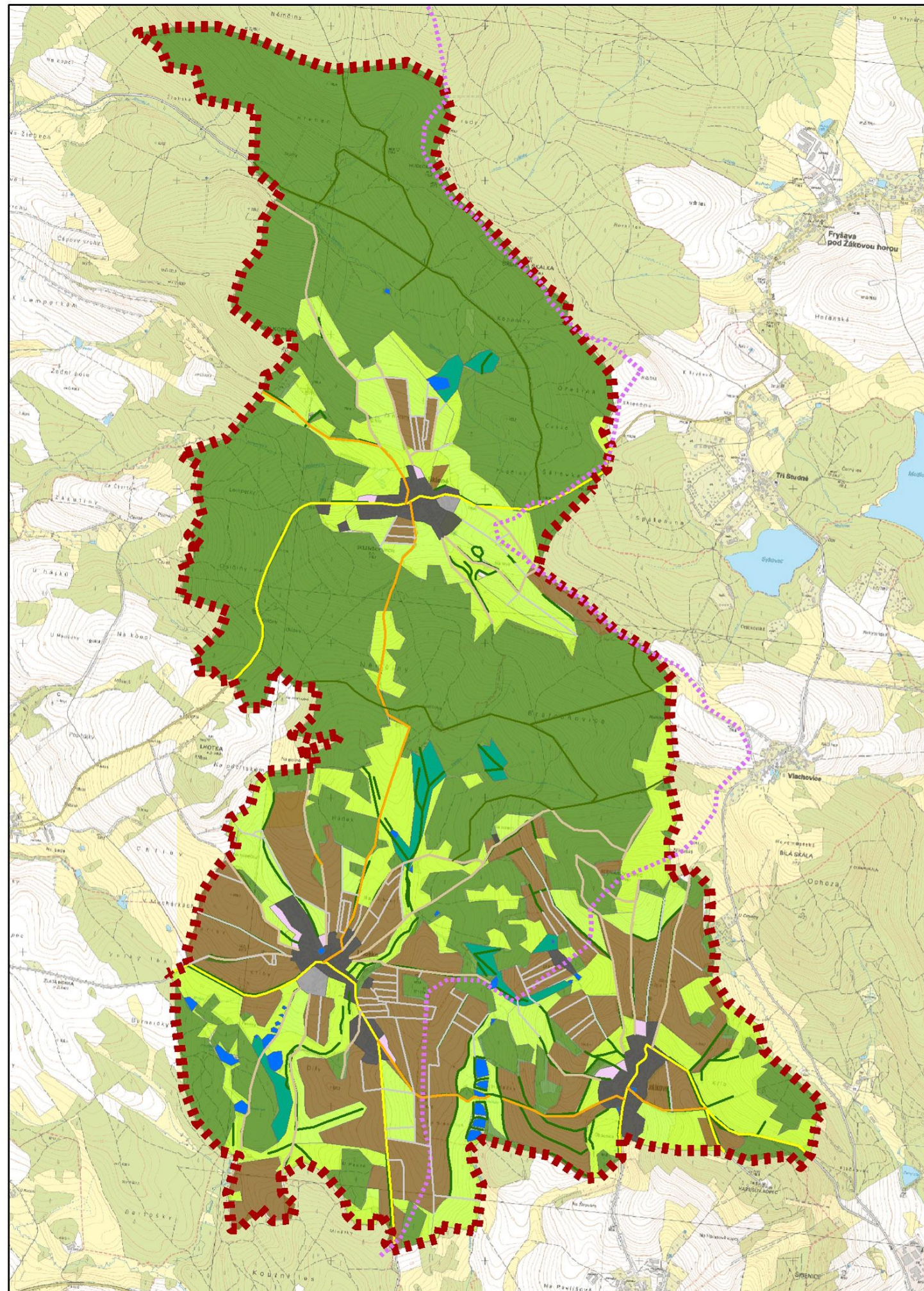

ZNAKY:

1. Nekoncepční rozvoj podpořený nezájmem místních obyvatel o krajinu
2. Postupné nahrazování starousedlíků přistěhovanými z měst
3. Vymírání stálých obyvatel obcí (nové stavby slouží k individuální rekreaci)
4. Přejít zemědělské půdy do správy zemědělských družstev
5. Nedodržování ekologických limitů krajiny
6. Zvýšení plochy lesů
7. Snížení prostupnosti krajiny
8. Zanikání historických struktur v krajině
9. Ochrana krajiny řešena jen v rámci zákonných norem
10. Nekoncepční rozvoj rekreace- vizuální roztříštěnost obcí

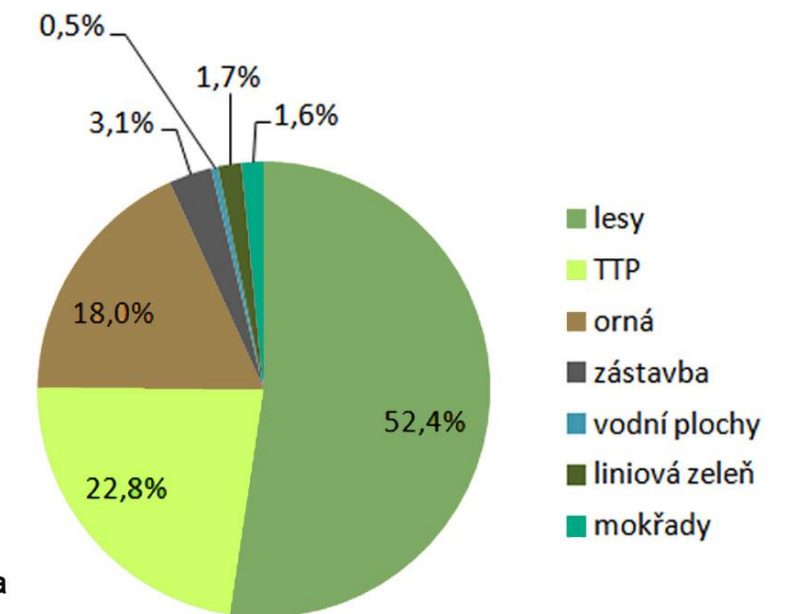

HARMONICKÝ SCÉNÁŘ- VYUŽITÍ PLOCH

- hranice
- půdní bloky
- liniová zeleň
- významné pěší trasy
- silnice
- lesní cesty
- polní cesty
- nová zástavba
- zemědělská výroba
- bydlení
- vodní plochy
- orná půda
- TTP
- les
- mokřadní společenstva

PODÍL JEDNOTLIVÝCH PLOCH

ZNAKY:

1. Podpora vytváření pracovních míst v zemědělství a službách (cestovní ruch)
2. Konceptní rozvoj rekreace
3. Respektování ekologických limitů krajiny v zemědělství
4. Podpora agroturistiky
5. Zvýšení prostupnosti krajiny
6. Změna druhové skladby lesních porostů směrem k přirozenějšímu stavu
7. Podpora komunitního života obcí
8. Aktivní zapojení občanů do dění v místě jejich bydliště

0 750 1 500 3 000 4 500 6 000 Meters

5.3.4. Vlastní koncept

Koncept má několik cílů:

1) V duchu environmentální šetrnosti decentralizovat rekreaci v území

Za centralizovanou formu rekreace lze považovat využití Tří Studní, na jejich příkladu jsou patrné negativní jevy, které doprovází takový styl rekreace - ztráta autenticity krajiny, ekologický tlak ze strany rekreatantů na přírodu. Jeho výhodou je „zničení“ pouze jednoho místa a konzervace jiných. Centralizování rekreace se hodí snad pro extrémně zranitelné ekosystémy, kde je návštěvníkům nabídnut kousek a větší část je nepřístupná. V případě modelového území se nepočítá s náhlou masivní návštěvností, která by ohrozila stabilitu ekosystémů. Budou-li se návštěvníci chovat dle pokynů platných pro chráněná území, není zde žádné riziko trvalého poškození přírody.

Výsledný návrh tedy nemá soustřeďovat rekreaci na jedno místo, ale snažit se rozprostřít návštěvníky v modelovém území, aby si mohli užít volnou krajinu bez zástupů dalších turistů. Rozprostření navíc může dočasně přilákat návštěvníky z přeplněných území jako jsou Tři Studně, Vlachovice či Nové Město na Moravě.

V území není počítáno s výstavbou nových objektů pro ubytování, možností, jak získat více lůžek, je kvalitativně změnit využití některých stávajících objektů (nefunkční zemědělské objekty, opuštěné domy, agroturistika...)

2) Zachovat atmosféru prostředí, podpořit a rozvíjet stávající hodnoty krajiny

Podoba, jakou má krajina v modelovém území, se dochovala díky ekologickým podmínkám, které nebyly nakloněny intenzivním formám zemědělství. Především díky sklonitosti terénu, podmáčené půdě a chladnému klimatu se zachovala mozaikovitost zemědělské krajiny a vytvořila se tak významná hodnota území.

Návrh tedy dále počítá s rozvojem a zvyšováním stávající atraktivity a to respektováním ekologických limitů a napravováním střetů primární a sekundární krajinné struktury, zvýrazňováním významných krajinných prvků a zvýšením prostupnosti krajiny.

Důležité je taky najít správnou míru rekreačního využití, tedy nepřeplnit území atrakcemi, ale spíše nabídnout malebnou krajinu, ve které si každý může najít, co je mu blízké.

3) Vytvořit cíl pro rekreatanty

Ačkoli je krajina modelového území nesporně atraktivní, není to pro většinu návštěvníků dostatečná motivace naplánovat si sem cestu. Rekreatanti potřebují cíl, za kterým by se mohli vydat. V území se nachází mnoho zajímavých míst spojených s místní historií, přírodou nebo duchovními hodnotami, bez kvalitní interpretace si jich ale návštěvníci sotva mohou všimnout. Cílem tohoto bodu je tedy motivovat k návštěvě místa, předat návštěvníkům zábavnou formou informace o krajině, kterou prochází.

4) Podpořit místní komunitu

Dobře využitý rekreační potenciál krajiny by měl přinášet benefity i místní komunitě. V dnešní době místní obyvatelé příliš netěží z cestovního ruchu. Přitáhnutí rekreatantů do modelového území eventuálně může přimět místní s nabízením služeb či lokálních výrobků. Návštěvnost může být i impulsem pro větší podnikatelské záměry- např. provozování (eko)agroturistiky.

V případě tohoto cíle se však konkrétní opatření dají jen těžko plánovat, výsledky by spíše samy měly časem vyplynout (nebo nevyplynout).

5.4. Návrh

(přehled úprav v mapě Navrhované krajinné úpravy)

Návrh vychází z provedených analýz a lze jej rozdělit na dvě hlavní témata- první se zabývá zobytněním krajiny na základě analýzy rekreačního potenciálu a analýzy ekologických limitů. Druhé téma pracuje s hodnotami území a snaží se je interpretovat návštěvníkům v hravé formě.

5.4.1. Konkrétní úpravy krajiny

Mimolesní zeleň

Liniová zeleň mezi a cest, soliterní stromy v krajině a břehové porosty významně upravují fyziognomii krajiny, zpřehledňují ji a zobytnějí. Konkrétní úpravy zahrnují:

- Doplnění stromořadí podél komunikace III. třídy vedoucí do Lhotky z jihu. Nyní je velmi krátká část stromořadí tvořena břízami, návrh nahrazuje břízy jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*). Důvodem je návaznost na silnici spojující Lhotku s Vysokým, která je doprovázena právě jasanem. Stromořadí bude mít parametry v souladu se zákonem č. 13/1997 Sb. O pozemních komunikacích a s ČSN Projektování cest a dálnic.

- Doplnění liniové zeleně podél významných pěších tras. Za významné trasy lze považovat ty, kudy vede turistické značení, cesty spojující jednotlivé obce, cesty k samotám. Vegetace by neměla omezovat provoz cest, měla by umožňovat výhled.

Druhovú skladbu: *Acer pseudoplatanus*, *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Crataegus monogyna*, *Corylus avellana*, *Fraxinus excelsior*, *Populus tremula*, *Rosa canina*, *Salix caprea*, *Sambucus nigra*, *Sambucus racemosa*, *Sorbus aucuparia*, *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*.

- Liniová zeleň mezi půdními bloky (bez cest) zvýrazňuje historické členění krajiny, má i protierozní funkci a poskytuje úkryt živočichům. Opět je vytvořeno několik modulů, které mohou být vzájemně kombinovány. Liniová zeleň nemá působit jako jednolitá překážka, ale má být vertikálně různorodá a horizontálně přerušovaná- aby poskytovala výhledy a zároveň působila přirozeně.

Druhovú skladbu: *Acer pseudoplatanus*, *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Crataegus monogyna*, *Corylus avellana*, *Fraxinus excelsior*, *Populus tremula*, *Rosa canina*, *Salix caprea*, *Sambucus nigra*, *Sambucus racemosa*, *Sorbus aucuparia*, *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*.

Změna orné půdy na trvalé porosty

Na základě vyhodnocení ekologických limitů jsou navrženy nápravy nejvíce problematických míst.

- Okolí Vališových rybníků- soustava rybníků se nachází v údolí obklopeném ornou půdou. Návrh počítá s vytvořením travnatého pásu v šířce 50 až 100 m širokého a s rozšířením břehových porostů dřevin. Úprava má zabránit nebo alespoň omezit splachy z polí a vést tak k čistší vodě v rybnících. V návaznosti na úpravy může být jeden z rybníků vyčleněn k rekreaci u vody po celou letní sezónu.

Druhovú složení: *Alnus glutinosa*, *Populus tremula*, *Salix aurita*

- Pod Bednářovým kopcem- orná půda na prudkém svahu (10°) má být nahrazena lesním porostem a navázat tak na stávající les v sousedství půdního bloku.

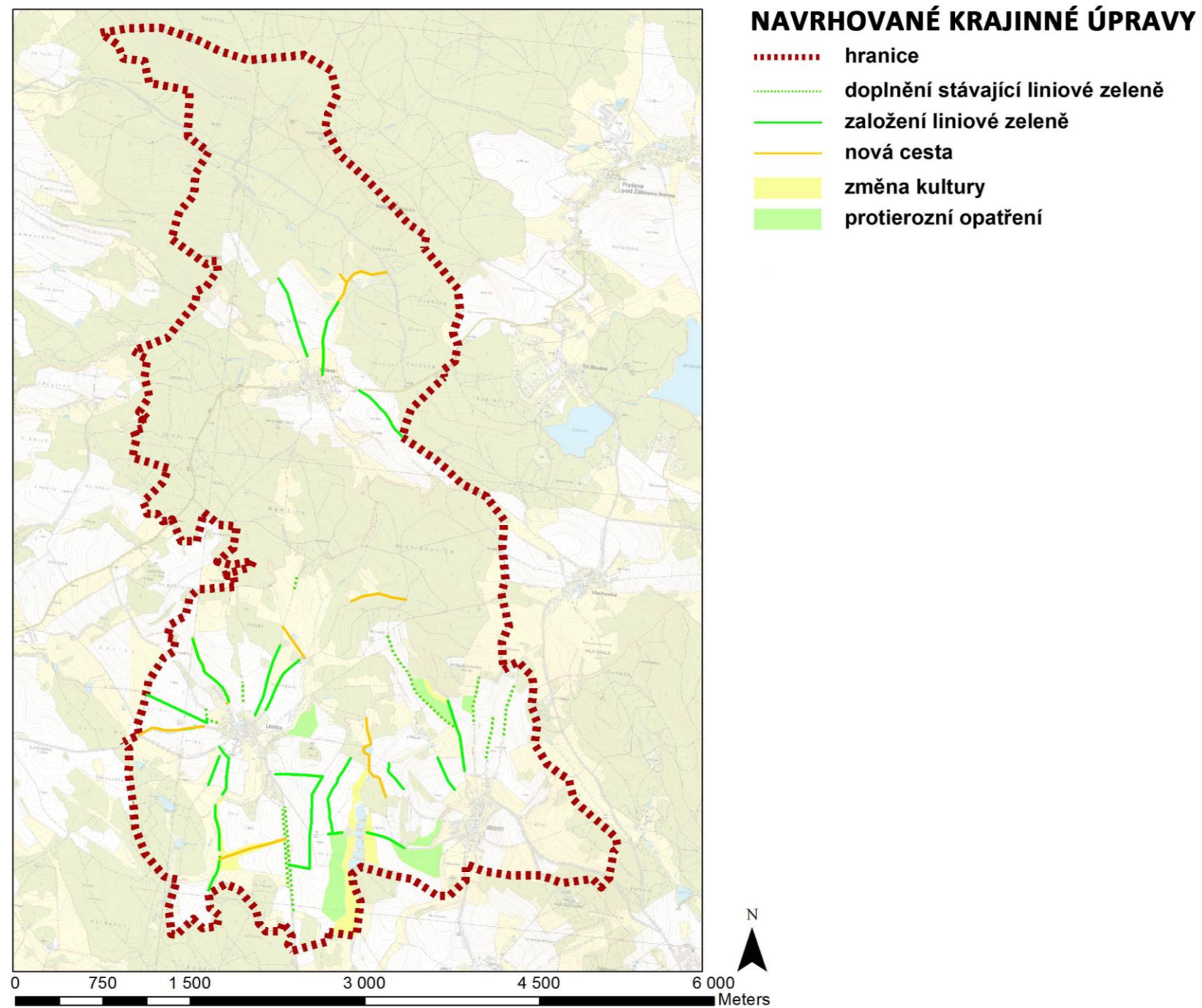
Druhovú složení: *Abies alba*, *Fagus sylvatica*

- Přítok potoka Staviště- jihozápadně od obce Lhotka se nachází málo vydatný pramen v orné půdě, jehož působením vzniká trvalé zamokření po spádnicí a znesnadňuje používání zemědělské techniky (nehledě na neefektivnost užívání takové půdy pro pěstování plodin). Dle návrhu by mělo být okolí toku zatravněno, měla by sem být vložena přístupová cesta, která spojí silnici do Lhotky s polní cestou okolo potoka Staviště a vznikne tak možný procházkový okruh. Nově vzniklá cesta bude doplněna liniovou vegetací.

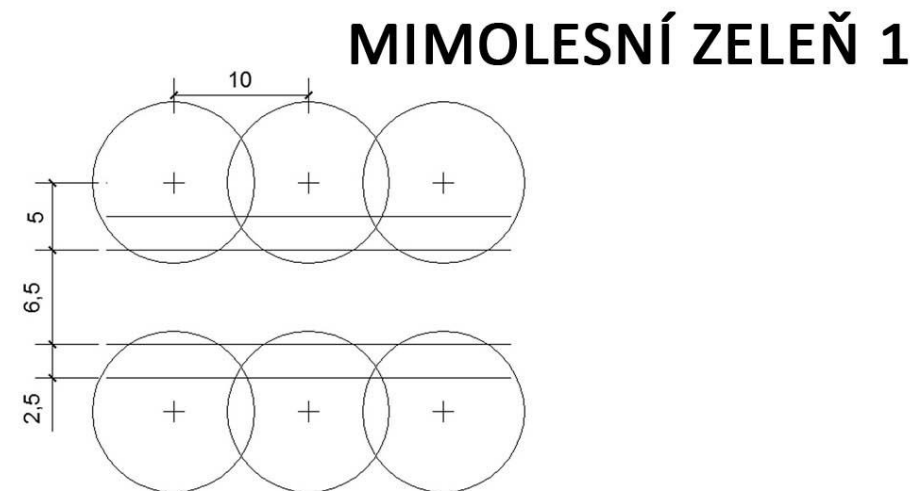
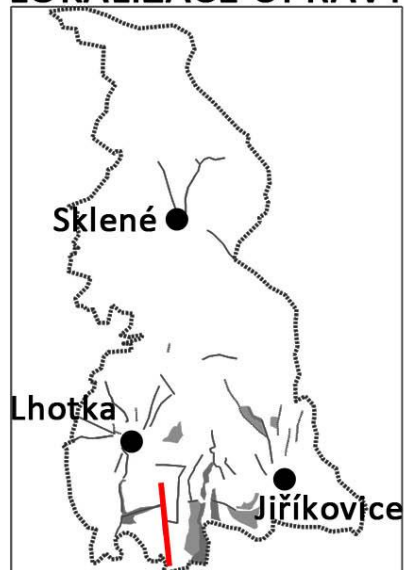
Prostupnost

Návrh dále řeší prostupnost krajiny. Cestní síť je v území dobrá, proto bylo doplněno pouze několik cest, které spojují slepé konce stávajících tras. Dále byly vloženy nové cesty, které umožňují přístup k zajímavým místům v území, zejména se jedná o přístup k maloplošně chráněným územím.

Cesty jsou řešeny jako polní cesty.

LOKALIZACE ÚPRAVY

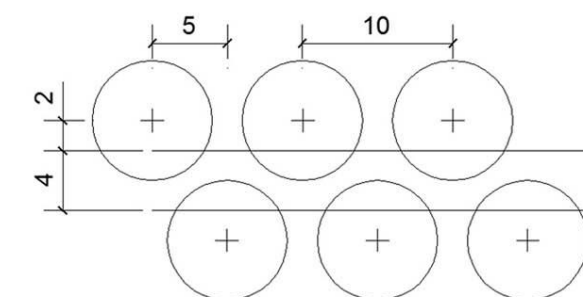
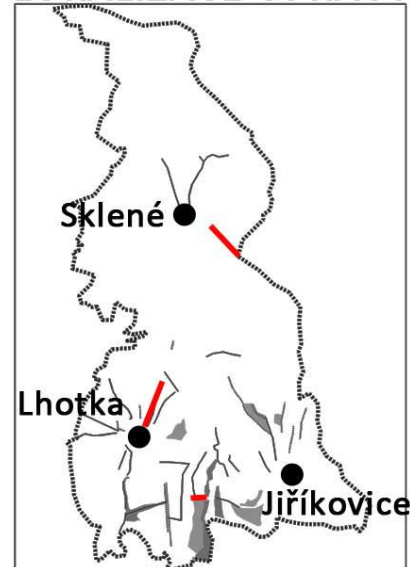
Navržený stav

ALEJ U LHOTKY

Od silnice I/19 směrem na Lhotku je navržena alej jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*). Výsadbou se naváže na již stávající alej jasanů vedoucí ze Lhotky směrem na Vysoké. Nová výsadba zpříjemní přesuny po komunikaci, zvláště cyklistům.

LOKALIZACE ÚPRAVY

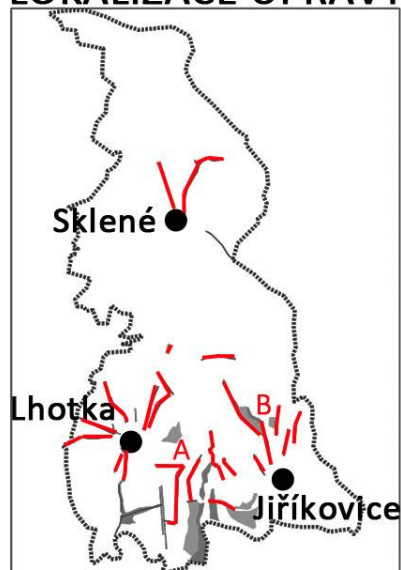
Navržený stav

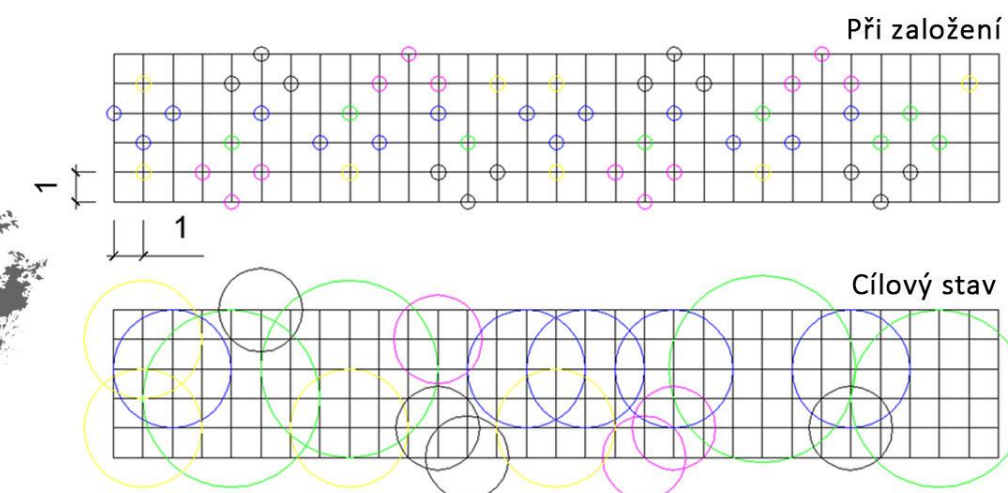
ALEJ JEŘÁBŮ

Jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*) je typickou dřevinou Žďárských vrchů, významně doplňuje tvářnost zdější krajiny. Aleje jeřábu jsou navrženy podél hlavních rekreačně využívaných tras - na cestě mezi Jiříkovicemi a Lhotkou, od Lhotky směrem na Sklené a od Skleného směrem na Vlachovice (na obrázku).

LOKALIZACE ÚPRAVY

MIMOLESNÍ ZELEŇ 2

Liniová zeleň je navržena na hranicích půdních bloků a podél menších cest. Nejvíce je jí umístěno v okolí Lhotky, kde se nachází souvislé plochy orné půdy. Liniová zeleň má přispět k mozaikovitému členění krajiny. Kromě estetické funkce plní i půdoochrannou funkci a je habitatem pro divoce žijící živočichy.

Keře by měly být vysazeny v poměrně hustém sponu. Zápoj bude uvolňován postupnými probírkami. Díky nim je pak možné regulovat výsledný vzhled prvků. Ten by neměl být neprostupnou hradbou, ale měl by umožňovat pohledy a průhledy, jichž může být dosaženo ponecháním některých míst jen s méně vzrůstnými dřevinami nebo úplným přerušením liniového prvku.

- } MĚNĚ VZRŮSTNÉ DŘEVINY (*Rosa canina*, *Crataegus monogyna*)
- } STŘEDNĚ VZRŮSTNÉ DŘEVINY (*Corylus avellana*, *Sambucus nigra*, *Sambucus racemosa*)
- } VZRŮSTNĚJŠÍ DŘEVINY (*Sorbus aucuparia*, *Acer pseudoplatanus*, *Tilia sp.*, *Fraxinus excelsior*, *Prunus avium*,...)

A

B

A POD BEDNÁŘOVÝM KOPCEM

Nynější stav

Navržený stav

B PŘÍTOK POTOKA STAVIŠTĚ

Jižně od Lhotky se nachází v mírném údolí pramen. V současné době není jeho okolí nijak řešeno, návrh přiznává vodní tok a doplňuje polní cestu s doprovodnou vegetací, kde se uplatňuje např. vrba ušatá (*Salix aurita*) nebo olše lepkavá (*Alnus glutinosa*).

Nynější stav

Navržený stav

C VALIŠOVY RYBNÍKY

Soustava Vališových rybníků j významným prvkem krajiny. V současnosti je okolí rybníků užíváno jako orná půda. Návrh mění ornou půdu na trvalý travní porost s rozptýlenou zelení. Úprava má zlepšit a udržovat kvalitu vody.

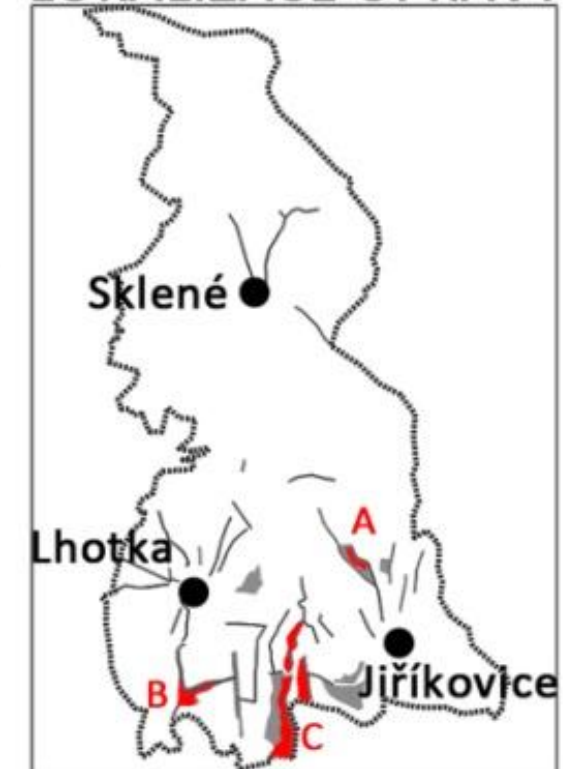
Nynější stav

Navržený stav

ZMĚNA ORNÉ PŮDY NA TRVALÉ POROSTY

Pod Bednářovým kopcem se nachází půdní blok na příliš svažitém terénu, návrh tedy zvětšuje plochu lesa a vkládá do pole meze, které mají zmírnit vodní erozi.

LOKALIZACE ÚPRAVY

Vališovy rybníky- nynější stav

Vališovy rybníky- navržený stav

5.4.2. Interpretace místních zajímavostí

Tato část návrhu se snaží odrazit potřebu vložení zajímavého cíle do území- něco originálního, co přiláká návštěvníky i z více rekreačně vybavených území. Tímto novým cílem by se měla stát regionálně naučná hra „VODOU“. Interpretací formou hry lze zaujmout všechny věkové kategorie - záleží na zvolení obtížnosti úkolů.

Hra má neotřelou formou seznámit návštěvníky s historií a přírodou okolí. Má představit hráči nejzajímavější místa v území a zároveň pobavit, poučit a případně i sdružit s místními obyvateli. Hra reaguje na potřebu lidí prožívat dobrodružství, soutěžit, překonat se. Celou hrou provází tematika vody, která je důležitým krajinnotvorným činitelem území Žďárských vrchů.

Hra se skládá z jednotlivých stanovišť, kterými jsou něčím zajímavá místa v modelovém území. Na stanovištích se plní úkol či drobná hříčka, jejímž splněním návštěvník získá jednak originální zážitek a také nové informace o místě, kde se nachází.

Jednotlivá stanoviště nejsou propojena okružní trasou, ale návštěvník si sám může určit pořadí zastavení podle sebe (pokud není určeno úkolem jinak).

Cesty k stanovištím jsou určeny především pro pěší či v zimní sezóně běžkařům.

Organizace hry je zajištěna jednak popisy úkolů na stanovišti, ale i vlastní internetovou stránkou, kde je možné získat mapu stanovišť, jež ukazuje, která stanoviště na sebe navazují, stručný popis a témata úkolů, pro jakou věkovou kategorii je určen úkol, je-li splnitelný v zimě a případná řešení úkolů (když si hráč neví rady v terénu). Stránka poskytuje prostor pro zpětnou vazbu hráčů, jejich zážitky z hry, fotografie, postřehy a listinu vítězů - kam každý bude moci zapsat svoje výsledky. Pro podporu navázání kontaktu s místními budou výsledky vystaveny také v místních hospodách- ve Lhotce a ve Skleném. Tam si bude možné půjčit mapu hry za zálohu - takže hráč si nemusí předem nic připravovat.

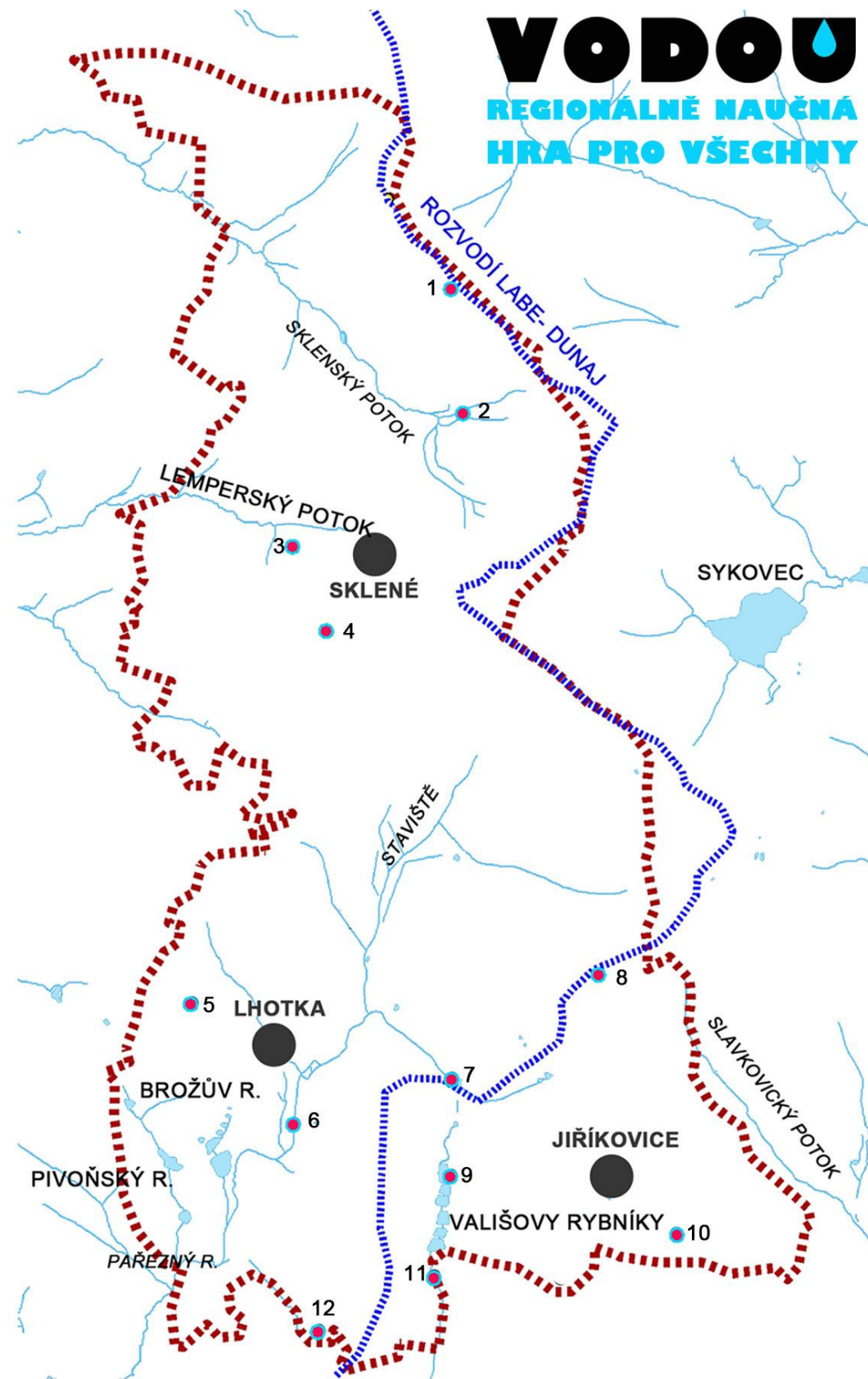
Informace o možnosti hraní hry by měly být k dispozici ve všech okolních informačních centrech (Nové Město na Moravě, Žďár nad Sázavou, Krátká) a ve vytipovaných okolních podnicích- restaurační zařízení, půjčovny sportovních potřeb, hotely.

Seznam a popis stanovišť

Správným výběrem místa pro stanoviště hry lze docílit toho, že hráči budou odcházet z území spokojení a budou se chtít vracet. Zdaleka ne všechna vybraná místa potřebují k rekreačnímu využití speciální úpravy, jsou totiž sama o sobě dostatečně zajímavá a větší prvky by byly navíc. Většina stanovišť je tedy spíše ponechána v současném stavu. Drobné navržené prvky jsou ukázány níže.

Popis vybraných míst (umístění je na mapě hry Vodou, viz dále)_

1. Brožova skála je skalní srub obklopený porostem buků. Velmi příjemná je cesta po hřebeni spojující Brožovu a Hudeckou skálu.
- 2., 3. Olšina u Skleného a stejně tak Sklenské louky jsou ukázkou přirozené vegetace Žďárských vrchů, pro rekreační využití je nutno doplnit přístupové cesty.
4. Sklenský vrch je skalním výchozem na kraji lesa. Zajímavým prvkem je suťové pole pod skálou, které je hustě obrostlé mechy.
5. Buk u Lhotky je orientačním bodem v krajině. Díky tomu, že rostl jako soliterní strom, vyvinula se u něj ukázková koruna a celkově působí strom majestátně.
6. Údolí potoka Staviště je organicky modelováno dlouhodobým působením vody, spolu s porostem vrby ušaté (*Salix aurita*) vytváří vodní tok malebné prostředí.
7. Dvouhrázník – rybník ležící na rozvodí Labe – Dunaj.
8. Bednářův kopec je místem nejlepšího výhledu v modelovém území.
9. Vališovy rybníky jsou rybniční soustavou, kromě estetického vyžití je zde možnost koupání.
10. Výhled na Jiříkovice z úpatí Harusova kopce poskytuje zážitek z pravé venkovské krajiny.
11. Podél Slavkovického potoka se vytvořil rozsáhlý porost bledule jarní.
12. Díly u Lhotky jsou podmáčenou loukou s výskytem vzácných druhů rostlin a živočichů.

VODOU

REGIONÁLNĚ NAUČNÁ
HRA PRO VŠECHNY

SEZNAM STANOVIŠŤ

1. Brožova skála	3. PP Sklenské louky	5. Buk u Lhotky	7. Rybník Dvouhrázník	9. Vališovy rybníky	11. Pole bledulí
2. PR Olšina u Skleného	4. Sklenský vrch	6. Staviště	8. Bednářův kopec	10. Výhled na Jiříkovice	12. PP Díly u Lhotky

8. BEDNÁŘŮV KOPEC

Výhled z Bednářova kopce

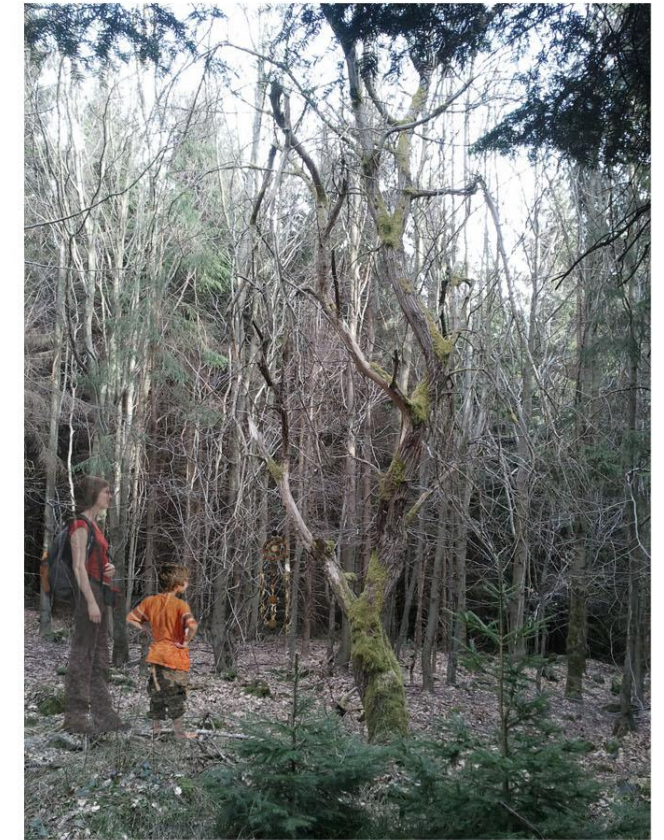
Bednářův kopec je nejlepším místem rozhledu, také se zde nachází evropské rozvodí LÁBE - DUNAJ. Kvůli hře je sem vytvořena nová cesta vedoucí až na vrchol kopce, kde je umístěn „pozorovací sloup“ vytvořený z dřevěných hranolů. Stávající lavička je nahrazena novou, lépe fungující.

Pohled průzorem umožňuje vidět, kudypokračuje hranice rozvodí LÁBE - DUNAJ, na bocích sloupu je napsáno, kam stéká voda.

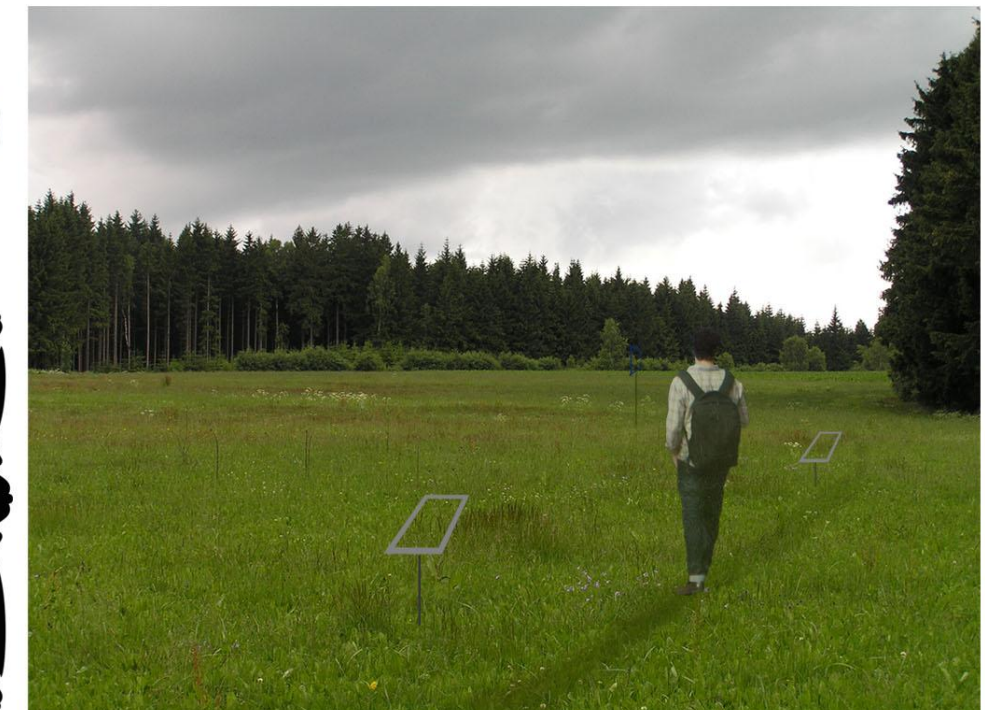
3. MALÉ SVĚTY

Stanoviště je umístěno na Sklenském vrchu. Úkolem je prozkoumat skálu, která se zde nachází, a najít šifru, která pošle hráče na tajné stanoviště. Pro děti (či méně zdatné luštitelé) je zde alternativa- stavění domečků, činnost, při které se dají objevovat nečekané m i k r o s v ě t y . . .

12. OBRAZ RÁMU PRASTARÉHO

Stanoviště se nachází u PP Díly u Lhotky, kam je vložena pěšinka, podél které jsou rozmístěny jednoduché rámečky na tyčce. Návštěvník může rámy přemísťovat a vytvářet tak „obraz“ upozorňující další návštěvníky na zajímavý detail louky. Díky interakci se tedy „obrazy“ budou měnit. Aktivita počítá s poctivostí návštěvníků, kteří si snad rámy nebudou odnášet domů.

6. Diskuze

6.1. Úskalí metodik pro vyhodnocování rekreačního potenciálu

6.1.1. Metodika TERPLAN

Za určující předpoklad k rekreačnímu využití krajiny považuje metodika TERPLANu přírodní podmínky území, a ačkoli si je vědoma dalších aspektů rekreace, klade hlavní důraz na neměnné nebo podmíněčně trvalé charakteristiky. Za neměnné považuje klima a geomorfologii terénu, za podmíněčně trvalé bere strukturu vegetačního krytu a délku okrajů vodních ploch a toků. Podle metodiky podléhají podmíněčně trvalé struktury změnám na základě socio-kulturních a ekonomických trendů, snad proto je nehodnotí tak pečlivě a opomíjí zahrnout do hodnocení druhového složení vegetačního krytu a do značné míry i jeho strukturu.

Velkým nedostatkem této metodiky je úplné vynechání kulturních (myšleno člověkem vytvořených) předpokladů rekreace. Ke komplexnímu zhodnocení území je naprosto nezbytné tyto prvky zahrnout, proto v případě použití této metodiky by bylo potřebné analýzy doplnit metodikou, která kulturní výtvořiny zahrnuje.

Sporným bodem této metodiky je uskutečnění výpočtů ve čtvercích o straně 2,4 km. Výpočty na jednu stranu dělají metodiku exaktní, na druhou stranu ale není určeno, jak jednotlivé čtverce rozmístit. V práci byly vytvořeny dvě varianty rozmístění čtverců, výsledky se sice lišily, ale ne zásadně. Vhodné by bylo vnímat hranice mezi jednotlivými čtverci jako plynulý přechod mezi výslednými hodnotami.

Metodika se nezdá být úplně vhodná pro řešení malých územních celků - čím je území menší, tím více plochy zabírá území mimo zvolenou oblast a zkresluje tak výsledné hodnoty.

6.1.2. Metodika dle Carbola

Z výše popsaných důvodů byla k metodice TERPLANu přibrána metodika dle Carbola, která ve svých výpočtech zahrnuje i sekundární krajinnou strukturu. Carbol, vědom si úskalí výše zmíněné

metodiky, vytvořil vlastní způsob hodnocení rekreačního potenciálu vycházející ze známých metodik. Metodiku TERPLANu doplnil o podrobnější hodnocení krajinné struktury.

Pro tuto práci však byla stěžejní druhá část Carbolovy metodiky, která hodnotí sekundární krajinnou strukturu. Druhá část metodiky je velmi podrobně rozpracovaná a vychází z Vepřekovy a Bínovy metodiky. Z Vepřeka přebírá tematické skupiny, které jsou pak obodovány do tří stupňů podle systému Bíny. Přidává ještě hledisko doby pobytu- jednotlivé atraktivity jsou hodnoceny z pohledu místních, rekreatantů s dobou pobytu do tří dnů a rekreatantů s dobou pobytu nad tři dny. Navíc ještě započítává využitelnost atraktivity v letní a zimní sezóně.

Modelové území bylo zhodnoceno podle pokynů této části metodiky a výsledné hodnoty byly až překvapivě nízké, přestože modelové území nevykazuje zvláště závažné nedostatky ve vybavenosti. Dokonce i komparační území Tří Studní nevyšlo podle této metodiky jako rekreačně vybavené, ačkoli z Plánu péče o CHKO vyplývá, že se jedná o jedno z nejvíce rekreačně vybavených a užívaných míst Žďárských vrchů. To vedlo k zamyšlení nad metodikou. Úskalí této části metodiky tkví v tom, že Vepřekovy položky tematických skupin zahrnují a bodově velmi oceňují prvky, které se ve venkovské krajině objevují ojediněle (zoo, aquapark, ski areál,...). Naopak výskyt více než jednoho takového prvku by spíše znehodnocoval území- zvláště pro účely šetrného cestovního ruchu. Po rozmluvě s autorem metodiky vyvstal závěr, že v případě venkovské krajiny by bylo dobré tematické skupiny poupravit a vypustit z nich nebo bodově přehodnotit prvky, jejichž umístění je ve venkovské krajině sporné.

6.2. Návrh

6.2.1. Návrh krajinných úprav

Krajinné úpravy se snaží stabilizovat nevhodně užívané plochy za účelem zvýšení rekreačního využití území. Jedná se o přeměnu orné půdy na trvalé kultury a také o doplnění liniové zeleně podél komunikací a na hranicích půdních bloků. Navržené úpravy mají zpříjemnit pobyt místních i rekreatantů v území.

V této práci nebyl navržen způsob realizace návrhu. Je pravděpodobné, že navrhované úpravy by mohly vyvolat nevoli majitelů a uživatelů orné půdy, jejichž filozofií je ve velkém množství

případů využít ornou půdu do posledního metru. Účinným řešením tohoto problému by bylo participativní plánování změn. Možná by nebylo dosaženo změn v takovém množství, v jakém jsou navrhovány, ale byly by v souladu s vůlí místních lidí, což je důležité pro následnou údržbu nových výsadeb. Další možností by bylo alespoň některé z úprav realizovat v rámci komplexních pozemkových úprav.

6.2.2. Regionálně naučná hra Vodou

Interpretace místních hodnot pomocí hry se jeví jako přiměřený způsob sdělování informací lidem, kteří si přišli odpočinout a pobavit se. Hry v terénu nejsou žádnou novinkou, nejznámější *geocaching* má v České republice přes 70 000 registrovaných hráčů. Poslední dobou sází na využití her i čím dál více měst (Ostrava- Kód Salamon, Brno- Šifra Špilberk, Litomyšl- Geofun,...). Svým způsobem tento druh zábavy postupně nahrazuje méně interaktivní způsoby sdělování informací, jako jsou např. naučné stezky.

Cílem hry Vodou je poučit a pobavit jak přespolní, tak místní obyvatele. U místních obyvatel má hra ještě vedlejší (až podprahový) cíl- vzbudit hrdost na místo, odkud pochází. To je základem pro vyloučení možnosti, že se v budoucnosti uskuteční dříve zmíněný scénář nezájmu. Hra by měla také vytvořit podmínky pro to, aby lidé žijící v modelovém území pochopili, že cestovní ruch je eventuální zdroj příjmů a že není tak těžké se zapojit - třeba jen nabízením vlastních výrobků, surovin nebo ubytováním v soukromí (které nemusí být řešeno jako oficiální živnost, ale jako reciproční služba stylu Couchsurfing).

Pro funkčnost hry by bylo třeba opět zapojit do její tvorby veřejnost, zvláště kvůli tomu, aby hru využívali i místní obyvatele. Stanoviště hry, která jsou nyní zahrnuta v návrhu, byla vybrána na základě přírodních zajímavostí nalezených při terénním průzkumu, ale i díky vyzorování oblíbených procházkových tras místních obyvatel. Je také důležité, aby vybraná místa stanovišť neležela na místech, kde si to majitelé pozemku nepřejí.

Na výše popsaných příkladech fungujících projektů je vidět, že hra by mohla reálně fungovat jen tehdy, pokud by si ji jako cíl zvolilo nějaké místní sdružení či organizace, která má zájem na rozvoji území.

Obě části návrhu mají směřovat k tomu, aby místní obyvatele využili rekreační potenciál krajiny ve svém okolí, důležité je však prvně vytvořit společný koncept rozvoje rekreace, aby se zamezilo budování nevhodných rekreačních aktivit a tím poškození stávajících hodnot krajiny.

7. Závěr

Diplomová práce se zabývala problematikou udržitelného cestovního ruchu. Ten se vyznačuje především holistickým přístupem v plánování rekreačního využití krajiny, ohlíží se na přírodní, sociálně-kulturní a ekonomickou složku prostředí člověka a dbá, aby byly všechny složky ve vzájemném souladu. Snaží se tak uchovat veškeré stávající a potenciální hodnoty území pro dnešní i budoucí generace.

Samotné aplikování principů udržitelného cestovního ruchu v praxi může výrazně přispět ke zlepšení stavu životního prostředí, komunitního života a v neposlední řadě k ekonomickým ziskům. Stává se tak příležitostí rozvoje pro regiony, jejichž přírodní podmínky neposkytují žádnou významnější možnost hospodářského využití. Často taková území vykazují vysoký rekreační potenciál (díky extenzivnějšímu hospodářskému využití) a neřídka se na ně vztahuje ochranný režim. Šetrné formy turistiky jsou velmi vhodným způsobem využití chráněných území.

Jak bylo řečeno, udržitelný cestovní ruch klade důraz na plánování. Je velmi důležité do procesu plánování zapojit či dát možnost zapojení lidem, kterých se plán přímo dotýká. Komunitní plánování může zajistit projektu hladší realizaci a delší životnost.

Stejně tak je ale nezbytné vypracovat strategické koncepty udržitelného cestovního ruchu pro větší územní celky. Smyslem takových dokumentů by mělo být naznačení možností rozvoje a také nastavit limity a omezení, která zabezpečí, že aktivity a zařízení cestovního ruchu nepřekročí rovnováhu, ale budou odpovídat duchu a velikosti místa.

8. Abstrakt

Klíčová slova: *udržitelný rozvoj, udržitelný cestovní ruch, formy šetrné rekreace, hodnocení rekreačního potenciálu*

Diplomová práce Environmentálně šetrná rekreace se zabývá dopady rekreace na krajinu, a to na všechny její složky - přírodní, sociální a ekonomickou. V literární části shrnuje podmínky udržitelnosti cestovního ruchu a hledá formy rekreace, které mají ze své podstaty minimální dopady na životní prostředí. Další část práce se soustředí na možnosti ochrany přírody při rekreačním užívání chráněných oblastí. Na konci literární části práce zkoumá pět různých realizovaných projektů, které ve svém regionu podpořily šetrnou rekreaci. Uvedené příklady pak dokládají důležitost komunitního plánování v rozvoji šetrné rekreace.

Druhá část práce se snaží získané poznatky aplikovat na konkrétním území. To se nachází v CHKO Žďárské vrchy, je tedy vhodným kandidátem pro plánování šetrných forem rekreace. Na základě vyhodnocení rekreačního potenciálu a jiných analýz je vytvořen koncept začleňující do navržených opatření principy environmentálně šetrné rekreace. Návrh je rozdělen na dvě části – v první části jde o úpravy krajiny, které mají zvýšit rekreační atraktivitu území, druhá část se zabývá interpretací hodnot místa formou hry.

Key words: *sustainable growth, sustainable tourism, forms of sustainable tourism, recreational potential evaluation*

This thesis – Environmentally sustainable recreation, focuses on a impacts of recreation on environment and all it's elements- nature, society and economy. In first part the thesis summarizes requirements od sustainable tourism and searches for an environmentally friendly forms of recreation. Next part deals with nature preservation possibilities in terms of recreational use of landscape. In the end of resume there are showed five different projects, which supported sustainable tourism in their surroundings.

Second part of thesis tries to use gained knowledge in the area of Žďárské vrchy protected area. There are made analyses such as recreational potential evaluation and other. Their outputs are used for formulation of strategy, which focuses on use of sustainable tourism principles. Final design

is divided into two parts, first deals with landscape arrangements, second part handles with values interpretation via a game.

9. Použité prameny

Literární přehled

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. *Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Žďárské vrchy na období 2011–2020* [online]. Žďár nad Sázavou, 2010, 45 s.

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. *Rozbory Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy* [online]. Žďár nad Sázavou, 2010, 190 s

BRABEC, František. 2001. *Tři Studně*. Vyd. 1. Tři Studně: Obecní úřad Tři Studně, 78 s. ISBN 80-238-7564-7.

BRODSKÝ, K. a kol. *Školení a vzdělávání pracovníků v ČR: Maximalizace potenciálu chráněných krajinných oblastí a národních parků v cestovním ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006

CARBOL, Stanislav. *Návrh metodiky hodnocení rekreačního potenciálu území*. Brno, 2010. Diplomová práce. Mendelova univerzita. Vedoucí práce Jiří Schneider.

CÍLEK, V. Mikromytologická diverzita a časový ráz krajiny. In: *Ochrana krajinného rázu - třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: 2006. s. 31-35. ISBN 80-903206-7-8.

GOFFMAN, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo: sebereprezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon

HODAŇ, Bohuslav, DOHNAL, Tomáš. *Rekreologie*. 1. vyd. Olomouc : HANEX Olomouc, 2005. 202 s. ISBN 80-85783-48-7.

HOLCOVÁ, Milena. *Lidi, aneb,*. Vyd. 1. Brno: Šalvar, 2001, 240 s. ISBN 80-903-0112-6.

HRNČIAROVÁ T., Mackovčín, P., Zvara, I. eds. (2010): *Atlas krajiny České republiky*, MŽP Průhonice, VÚKOZ, 332 str. ISBN: 978 – 80 – 85116 – 59 – 5

Interpretace místního dědictví: příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí. Vyd. 1. Editor Ladislav Ptáček. Brno: Nadace Partnerství, 2004, 88 s. Metody komunitního rozvoje. ISBN 80-239-2068-5.

KOLÁŘ, Jan, MARŠÁLKOVÁ, Margit, ŠTĚPÁN, Jan, TONDLOVÁ, Markéta. *Rekreace v krajině*. Informační publikace rady pro životní prostředí při vládě ČSR. 1. díl, Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1981. 152 st. ISBN 07-021-81-04/40.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu: Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf

KOLEKTIV AUTORŮ: *Studie kritických environmentálních problémů*, Massachusettský technologický institut 1972. In: RYNDA, Ivan. 2008. *Trvale udržitelný rozvoj*. Cenia, Resort životního prostředí, Udržitelný rozvoj.

[Online] 2008. [Citace: 28. duben 2015.] [http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB/\\$FILE/tur.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/webpub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB/$FILE/tur.pdf).

MOLDAN, Bedřich. *Podmaněná planeta*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, 419 s. ISBN 9788024615806.

PÁSKOVÁ, Martina. *Environmentalistika cestovního ruchu*. *Czech Journal of Tourism*. 2012, roč.1, č.2, s.77-113

PEARCE, D.W. *Foundations of an Ecological Economics*. In: NOVÁČEK, Pavel a Peter MEDERLY. *Strategie udržitelného rozvoje*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1996, 196 s., [16] s. map. ISBN 80-901-8962-8.

SCHNEIDER, J., FIALOVÁ, J., VYSKOT, I. *Krajinná rekreologie I*. Brno: MZLU v Brně, 2008. 140 s. 1. ISBN 978-80-7375-200-2.

SVOBODA, J.E. *Vlastivěda moravská: II.Místopis, Žďárský okres*. Brno: Musejní spolek v Brně, 1937.

SVOBODA, J.E. *Vlastivěda moravská: II.Místopis, Novoměstský okres*. Brno: Musejní spolek v Brně, 1938.

SVOBODOVÁ, Anna. *Krajinařská studie katastrálního území Radňovice*. Lednice, 2013. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně. Vedoucí práce Daniela Vítovská

SVOBODOVÁ, Anna. *Strategický plán: Obce Maršovice, Nové Město na Moravě, Jiříkovice, Radňovice, Rokytno, Vlachovice*. 2014.

ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012, 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.

Prameny dostupné z internetu

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY. 2015. *Správa CHKO Žďárské vrchy* [online]. [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/>

ARTS LEXIKON: On-line výkladový slovník arts managementu a arts marketingu [online]. 2012. [cit. 2015-03-11]. Autenticita, autentičnost (authenticity). Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Autenticita>

BEČKOVÁ, K.: *Autenticita památky, architekti a podnikatelé: Modernizace a asanace v Praze* On-line: <http://www.npu.cz/pp/dokum/ppclanky/ppcl06/ppcl060927asanacebeckova/>

CÍLEK, Václav, Pavel MUDRA, Vojen LOŽEK a kol. *Vstoupit do krajiny: O přírodě a paměti Středních Čech* [online]. Dokořán, 2004 [cit. 2012-12-07]. ISBN 80-86569-58-6. Dostupné z: <http://krajina.kr-stredocesky.cz/article.asp?id=38>

DALY, H. In: MAIER, Karel a Eva ROZEHNALOVÁ. *Principy udržitelného rozvoje území: pojetí udržitelného rozvoje* In: NAVRÁTILOVÁ, Alena a Naděžda ROZMANOVÁ. *Principy udržitelného rozvoje území* [online]. 2006, 15. 1. 2015 [cit. 2015-04-28]. Dostupné

z:http://www.uur.cz/principy/konference/KapitolaA%5CA11_VymezeniPojmuUdrzitelnehoRozvoje_20060919.pdf

Geocaching. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Geocaching>

Geoturismus. In: *Geopark Vysočina* [online]. Kraj Vysočina, 2001- [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://geoparkvysočina.cz/cs/geoturismus/>

Identita. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Identita>

HÁLA, Václav. 2007. „Trvale udržitelný rozvoj – definice a praxe“. *konference Udržitelný rozvoj – nové trendy a výzv.* 18.4.2007. Horka nad Moravou: Středisko ekologické výchovy Sluňákův. Dostupné z: <http://www.sustainable.cz/definiceapraxe.htm>

EUROPARC FEDERATION. *Evropská charta pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech* [online]. Grafenau, 1999, 15 s. Dostupné z:

JANČURA, Peter. Identita krajiny- vztah krajinného obrazu, krajinného rázu a genia loci. In: DEJMAL, Ivan. *Tvář naší země - krajina domova*. Vyd. 1. Lomnice nad Popelkou: Jaroslav Bárta, Studio JB, c2001, s. 166-170. ISBN 8086512002. Dostupné z: <http://www.neolokator.cz/wp-content/uploads/2012/11/Identita-Krajiny-vztah-krajinn%C3%A9ho-obrazu-r%C3%A1zu-a-genia-loci.pdf?727b4e>

KOLÁŘOVÁ, Hana. Šetrná turistika: Co je a kde se vzala. In: *Centrum pro otázky životního prostředí: Univerzita Karlova v Praze* [online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/enviwikidata/HK/Turistika.pdf>

KOHOUTEK, Rudolf. Environmentalistika. *ABZ slovník cizích slov* [online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=environmentalistika&typ_hledani=prefix

KOTECKÝ, V., Zachovalá příroda jako dobrý byznys, In: KOLÁŘOVÁ, Hana. Šetrná turistika: Co je a kde se vzala. In: *Centrum pro otázky životního prostředí: Univerzita Karlova v Praze* [online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/enviwikidata/HK/Turistika.pdf>

LADOMERSKÝ, J.: Ekológia a environmentalistika z iného pohľadu In: MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2000, 205 s. ISBN 80-902-9540-1.

MAIER, Karel a Eva ROZEHNALOVÁ. PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ÚZEMÍ: POJETÍ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE. In: NAVRÁTILOVÁ, Alena a Naděžda ROZMANOVÁ. *PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ÚZEMÍ* [online]. 2006, 15. 1. 2015 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://www.uur.cz/principy/konference/KapitolaA%5CA11_VymezeniPojmuUdrzitelnehoRozvoje_20060919.pdf

MEŽŘICKÝ, Václav. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. In: MAIER, Karel a Eva ROZEHNALOVÁ. PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ÚZEMÍ: POJETÍ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE. In: NAVRÁTILOVÁ, Alena a Naděžda ROZMANOVÁ. *PRINCIPY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE ÚZEMÍ* [online]. 2006, 15. 1. 2015 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://www.uur.cz/principy/konference/KapitolaA%5CA11_VymezeniPojmuUdrzitelnehoRozvoje_20060919.pdf

MORAVEC, Ivo. Zážiteková turistika jako nový fenomén v cestovním ruchu: Unikátní místní atraktivita. In: *Ekoznačka* [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.ekoznačka.cpkp.cz/texty%20a%20prezentace/zazitkova%20turistika/Zazitkova_turistika_fenom-en_v_cestovnim%20ruchu_text.pdf

Nitrátové směrnice. 2015. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, *Eagri* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zivotni-prostredi/ochrana-vody/nitratova-smernice/>

RYNDA, Ivan. 2008. Trvale udržitelný rozvoj. Cenia, Resort životního prostředí, Udržitelný rozvoj. [Online] 2008. [Citace: 28. duben 2015.] [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHVHOSB/\\$FILE/tur.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHVHOSB/$FILE/tur.pdf)

Sustainable Development of Tourism: Definition. UMWTO. *Sustainable Development of Tourism* [online]. 2005 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>

TÓTH, Attila, Mária BIHUŇOVÁ, Denisa HALAJOVÁ a Roberta ŠTĚPÁNKOVÁ. TOWARDS AN INCLUSIVE APPROACH TO RECREATION AND LANDSCAPE PROTECTION. In: FIALOVÁ, Jitka a Dana PERNICOVÁ. *Public recreation and landscape protection – with man hand in hand?*. první. Brno: Mendel University in Brno, 2014, s. 335-339. ISBN 978-80-7375-952-0. Dostupné z: http://www.utok.cz/sites/default/files/data/USERS/u24/RaOP_2014_part2.pdf

VOREL, Ivan. Krajinný ráz a jeho ochrana: 1. část - Charakter, ráz a identita krajiny. *Ochrana přírody* [online]. 2006, roč. 61, č. 9, s. 262-265 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/res/data/003/000490.pdf>

WORLD CONFERENCE ON SUSTAINABLE TOURISM. *CHARTER FOR SUSTAINABLE TOURISM* [online]. Lanzarote, 1995. Dostupné z: <http://www.gdrc.org/uem/eco-tour/charter.html>

Zákon č.17/1992 Sb., o životním prostředí [online]. [cit. 2015-04-03]. Dostupný z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17>

Mapové podklady

Archivní mapy : Císařské otisky [online]. 2006 [cit. 2015-05-01]. Dostupný z WWW:

<http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_main_02_index.html>.

Mapomat [online]. 2010-20015 [cit. 2015-04-23] Dostupný z WWW: <http://mapy.nature.cz/>

Geoportál cenia [online]. 2005-20015 [cit. 2015-04-25] Dostupný z WWW: <<http://geoportal.cenia.cz>>.

Základní mapa ČR, 1:10000. Český úřad zeměměřičský a katastrální. 2012

Mapy [online]. 2005-20015 [cit. 2015-04-28] Dostupný z WWW: <http://www.mapy.cz>.

Jiné zdroje

MOLDAN, B., V, MORAVEC. *Interwiev* [rozhlasový pořad] BBC, 29.srpna 2001. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/czech/interview/moldan.htm>

Použité fotografie

Autor: Anna Svobodová 2008-2015